GUSTAF FRÖDING

SAMLADE SKRIFTER

ALBERT·BONNIERS·FÖRLAG

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/samladeskrifter03frdi

Swed
F9254

SAMLADE SKRIFTER

AV

GUSTAF FRÖDING

TREDJE DELEN

NYA DIKTER

171904
1. VI. 22

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

NYA DIKTER

AV

GUSTAF FRÖDING

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1920.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1920

INLEDNING.

Efter »Guitarr och dragharmonika» tillhörde Fröding deras antal, av vilka både det litterärt intresserade fåtalet och den stora allmänheten — i den mån den över huvud brydde sig om vers — väntade mera. Kalendrar och jultidningar medförde också rätt ofta nya dikter av honom, men den andra diktsamlingen lät vänta på sig. Det kom att dröja hela tre år, till maj 1894, innan den vart synlig. Läsekretsen fann väntetiden alltför lång; författaren åter ansåg, att »Nya dikter» bort dröja ännu längre för att hinna mogna. Han tyckte sig icke heller ha tillräckligt mycket nytt att bjuda på. Av samlingens fyrtioåtta stycken, av vilka fem voro översättningar, hade i själva verket tjuguen, alltså nära hälften, varit offentliggjorda förut. För det vida övervägande flertalet av läsare voro »Nya dikter» emellertid tvivelsutan nya, ty icke mindre än

femton av de tjuguen hade tryckts i »Karlstadstidningen», som ju icke räknade någon större läsekrets utanför Värmland. Även om somliga av dessa bidrag trycktes av i en eller annan landsortstidning, kunde detta icke betaga samlingen något av dess friskhet eller minska intrycket av dess rikedom.

Skalden själv, som städse mätte sina verk med måttet av sina planer och drömmar, kunde däremot ha orsak att finna resultatet av de tre gångna åren otillräckligt och magert. Sedan isen väl var bruten, d. v. s. den första diktsamlingen kommit ut och gått igenom vad man brukar kalla kritikens skärseld, hyste Fröding inga tvivelsmål om sin kallelse, utan var besluten att fortsätta författarskapet. Åtskilliga uppslag erbjödo sig, och flera planer av större räckvidd lades.

Några av dessa gingo i själva verket ännu längre tillbaka. Han berättade långt senare — 1910 — i en anmärkning till dikten »I tornet», att denna varit ämnad att utgöra inledningsstycket till ett stort stadsepos. »Jag närde för övrigt en plan att sätta hela Värmland på versfötter, land som stad, herrgårdar såväl som bond- och torpstugor, skogar, åkrar och allt levande som bebor allt detta. Men planen utmynnade i några få, knapphändiga fragment.» En utförlig redogörelse för eposet »Staden» gav han sin syster Cecilia i

ett intressant brev från Görlitz den 23 oktober 1889. »Jag har tänkt på en större episkt-humoristisk dikt, skildrande småstadslivet,» skrev han, »med omväxlande versmått såsom i Fritjofs saga. Ett sådant ämne och ett sådant behandlingssätt kunde ge mig tillfälle att fritt överlämna mig åt alla nycker och infall — den allvarliga och högtidliga genren tror jag icke vara min force. Jag har tänkt mig saken ungefär så här:

Efter ett längre kringflackande i vida världen återvänder 'skalden' till sin fädernestad. Han står på ett högt ställe i närheten och ser ned på de gamla välbekanta tomter. Röken virvlar ur skorstenarne och taken lysa tegelrött mot solen. Välbekanta figurer traska på gatorna — skalden blir rörd och besluter att förhärliga staden i en Iliad. Därefter skildras staden i dess första idylliska oskuld före järnväg och läseri. De gamla originalerna passera revy, de förnämsta fruarnas strid om herraväldet besjunges, romantiska kärlekshistorier etc. — med ett ord sentimentalitet och kälkborgerlighet äro huvudämnet i diktens första del.

Så kommer 'Branden', ett realistiskt praktstycke, vändpunkten i stadens historia. Den nya tiden marscherar långsamt in. Läsare och godtemplare, baptister och frälsningssoldater vända upp och ned på staden. Människorna bliva

mindre löjliga men mera obehagliga. Baksträvare och kaniner kämpa om herraväldet. Skaldens arghet framträder alltmer ohöljt — intet är honom heligt. Och så brister kraschen lös och samhällets stöttor ramla över ända. I samma veva anländer Mäster Palm till staden. Ett möte är utlyst i Olle Karlssons hage. Mäster Palm harangerar massorna och ingjuter socialismens gift i tusen oskyldiga hjärtan. De fyra poliskonstaplarna äro närvarande och betrakta uppträdet med dystra ögon. Mörka moln draga över staden, bistra tider äro i annalkande — ridån faller.

Stoff har jag tillräckligt dels i mammas berättelser från sin ungdom och dels i mina egna Kristinehamnska och Karlstadska erfarenheter. Jag ämnar icke parodiera, parodien är en tarvlig konst, men karikatyren är en bra konst, om den användes med finess.

Vad säger du om den planen? 'Dumt är vart särskilt stycke väl, men samlingen tör lyckas,' tänker jag själv om mina poetiska klåperier.»

Systern torde ha uppmuntrat honom, och gav själv förslag till cykelns innehåll. I nästa brev, den 7 nov., skrev Fröding nämligen:

»Karl den femtondes småstadsbesök hade jag redan själv tänkt på — jag har ett svagt minne av ett sådant från Kristinehamnstiden, men det vore ypperligt, om du kunde hjälpa till med en

del detaljer. Den glade kungen mitt uppe i den kälkborgerliga entusiasmen skulle kunna bli ett riktigt trevligt stycke. Även för andra bidrag till småstadslivets karaktäristik är jag tacksam.»

Närapå ett år senare, den 29 nov. 1890, berättade Fröding för Mauritz Hellberg om samma planer (jfr inl. till band II, s. XXV). Och ännu 1893 skrev han till sin översättarinna, fru Alma Forsberg: »Jag har tänkt skriva ett värmländskt herrgårds- och bondepos, men det blir väl aldrig av, kan jag tro.» Det är alltså en ganska lång tid, som han varit intresserad av denna uppgift och sysslat med dithöriga ämnen. När han vart fri från utgivningsbestyret med de tidigare dikterna, hade det ju legat nära till hands, att han gripit sig an med »Staden». Så skedde emellertid icke; det finns ingenting, som tyder på, att han någonsin skred till utarbetning av själva ramberättelsen. Och av episoderna, figurerna var det ju endast en ringa del, som verkligen vart utförd. Ingen av dessa tillhör de partier, som skulle haft tidsbestämdhet och förbundits med någon av de stora epokerna i småstadens hävder. Det episka saknas. Den plan, som han skisserade i brevet till systern, hade för övrigt sannolikt undergått stora förskjutningar. Åtminstone vart själva inledningen helt annorlunda än han där tänkte sig. Det visar just den lilla dikten *I tornet,*

som sedermera stod införd i »Jämtlandsposten». Den gamle ringaren har ersatt skalden, och stadens personager ha försvunnit ur panoramat. Om Fröding i Tyskland, som jag förmodar, utformat dessa diktplaner under påverkan av Fritz Reuters Stavenhagensminnen, som han var mycket road av och som tydligen varit mönstret för hans krönikeskildringar, så har han nog efter hemkomsten rätt snart övergett alla tankar på att skapa en helhet av detta slag. Man kan vara osäker om vad Fröding verkligen ämnat föra in under den gemensamma rubriken, vilken i dec. 1893 var bestämd till *Småstadsluft*. I »Samlade dikter» är det åtta stycken, som rymmas under samlingstiteln »Från staden». Av dem kan »Härjarinnor» omöjligen höra till »Staden», eftersom dess hjältinnor icke voro kända av Fröding 1889. Även »Marquis de moi-même» ligger väsentligen utanför ramen. Däremot synes det sannolikt att »Balen», till vilken »En balfantasi» hör som en nyckfull kontrastbild, »Stadens löjtnant», »En vårfästmö», »Skalden Wennerbom» och kanske också »En ung mor» skulle varit med, och dessutom de aldrig till denna grupp förda »I bönhuset» och »En skvallerhistoria». Det är onekligen bara, som Fröding själv sade, »några få, knapphändiga fragment». Och av dem bragte »Nya dikter» endast fyra, vilkas inbördes samman-

hang icke var skönjbart. De voro sammanställda med elva andra under rubriken »Från Värmland» — han ville icke missbruka beteckningen *låt* som förut i »Värmländska låtar» — och kunde i sin brokighet visst ådagalägga hans allvarliga uppsåt att sätta hela Värmland på versfötter. Men i fråga om dem gäller i lika eller ännu högre grad, att de sakna all gruppering till cyklisk enhet.

En sådan var likväl påtänkt även för en mindre del av värmlandsdikterna, nämligen »Blixtens räggler». »Blixten» var bara inledningen, skrev Fröding i ett brev till Richard Steffen. Planen fullföljdes veterligen icke, utan värmlandsdikterna kommo att stå var för sig utan sammanbindning.

Samma är förhållandet med »Bibliska fantasier». Redan i »En hög visa» hade Fröding nyttjat bibelmotiv, men först senare beslöt han att ägna en hel cykel åt sådana. Bland dem tänkte han sig en mindre grupp med Simson som sångare och mittfigur, men stannade vid de två, som ingingo i »Nya dikter» — först på Uppsala hospital tillkommo långt senare ännu några smärre bibliska stycken, av vilka ett par just tillhörde Simsonsgruppen.

De två avdelningarna »Från Värmland» och »Bibliska fantasier» omfatta något mer än hälften

av diktsamlingen. För resten fanns ingen möjlighet till ytterligare naturlig gruppering; varken stoff eller form tilläto någon sådan, och så tillgrep Fröding den i själva verket intetsägande titeln »Från när och fjärran». Även där ingick ett brottstycke av en större lyrisk diktcykel: »Ur Friederike Brions visor».

Frödings andra diktsamling vart alltså icke mindre brokig än den första. I stället för de större kompositioner, som föresvävat honom, kom han att ännu en gång lämna *disiecta membra* på grund av hämmande och hindrande omständigheter, över vilka han icke mäktade göra sig till herre.

*

I brevväxlingen med förläggaren kan man följa »Nya dikters» historia. Redan den 26 november 1891 gjorde förlaget en beslöjad fråga: »Det skall bli intressant att vid tillfälle få höra om edra litterära planer för den närmare framtiden.» Fröding svarade den 28 s. m.: »Vad mina egna diktarplaner beträffar, så äro de mycket ledbrutna. Mitt arbete i tidningen är visserligen icke ansträngande, men jag får dock aldrig tid att försjunka i någon sorts drömmerier och därför blir intet av. — Möjligtvis blir det ett nytt dikthäfte till våren eller hösten, möjligtvis också inte, ty

det är icke värt att ge ut något som icke är minst lika gott som det senast utgivna. Möjligtvis blir det också en eller annan samling humoresker på prosa — utan konstnärliga anspråk.

Min stora roman, min stora komedi och mitt stora sorgespel få däremot vänta tills vidare — ja, kanske i all evighet.»

På våren 1892 hade planerna emellertid skiftat form och den 15 maj skrev Fröding från Åmot i Edane: »Jag har börjat skriva på ett större arbete (prosa) och antagligen kommer jag till hösten att anhålla om ert bistånd för utgivandet.» Förläggaren svarade: »Det var mycket roligt att höra, att ni är i färd med ett större arbete och skall det bli mig ett särdeles nöje att få förlägga det.» Han utbad sig vidare meddelanden under sommarens lopp, men fick först i september brev från Fröding. Det gav ett ganska nedslående besked: »Min stora romanplan har jag tills vidare uppgivit. Däremot torde det bli en ny diktsamling på vårsidan. Jag skall försöka skriva någonting för 'Svea' — jag är litet sjuklig för närvarande.»

Utförligare hade Fröding skildrat sina stämningar för sin syster Cecilia. I oktober 1891 heter det: »I alla händelser är jag för närvarande icke i stånd att skriva något, ty jag är splittrad av tidningsarbetet. Jag har dock varit nog dum

att lova bort mig åt julkalendrarne och varit tvungen att täta ihop något under pliktens ok, som är absolut förgörande för all lyrik.» Juldagen återkom han till sin ställnings svårigheter: »Emellertid är jag nästan oförmögen att skriva något nu, ty min befattning av klown i Karlstadstidningen tar ifrån mig den hjärnsubstans jag behövde för att forma ut mina stämningar och infall. Man måste vara lat och ensam för att kunna dikta. Ibland tycker jag, att jag har riktigt goda melodier och stämningar, som jag gärna ville ha fram, men så har jag alltid något att skriva i tidningen och känner samvetskval, om jag inte arbetar för den. Denna dubbelhet är inte förmånlig varken för mina blivande dikter eller för mina kåserier.»

På våren röck han sig loss. Den 21 april skrev han till Cecilia: »Jag har haft en sådan där melankolisk period, du vet, då jag ej är i stånd att tala eller skriva utan den största svårighet

— the melancholy burden bore
of never — never more.

Till sist blev mig Karlstad så odrägligt, att jag skuddade stoftet av mina sålor och drog hit ut i ödemarken för att leva som eremit och försöka samla mina krafter till blivande litterära storverk. Det fördömda klownyrket följer mig

emellertid ända hit och jag måste då och då upp och sprattla och grimasera i den trapets, som kallas Karlstadstidningen. Det blir mig allt olidligare för var dag — det är så meningslöst och gagnlöst. Om jag bara kunde få fatt på något sätt att förena mitt 'kall' som poet och detta levebrödskall, men jag kan inte, ty om jag skriver som poet, passar det inte i tidningen, och om jag skriver så det passar, blir det inte poetiskt — dessutom får jag aldrig tid att överväga och självkritisera och utarbeta.»

Året 1892 led mot sitt slut och Fröding fick förnyade frågor från Bonnier. Han svarade då — från Suttestad vid Lillehammer, dit han ånyo tagit sin tillflykt — den 4 november, att han varit sämre en tid och ännu var »så beroende av en sjuk mans stämningar, att jag icke kan säga något bestämt om mitt arbete för den närmaste framtiden. Jag har åtskilligt verskram liggande och det blir möjligen till en bok fram på våren.» I december återvände han till Karlstad och den 19 sände han Cecilia en förnyad klagan över tidningsarbetets fördärvbringande inflytande. »Få se, hur det blir i framtiden, när jag får min stora roman eller tragedi färdig — de höra ännu till 'de ofödda släkten'. Jag går här och fördärvar min fantasi och mitt språk med ohyggliga

landsortskrönikor och när jag skall till med mina storverk, är jag redan uttröskad.»

Förläggaren släppte likväl icke taget utan gjorde våren och sommaren 1893 ånyo frågor: om Fröding kunnat arbeta något på den stora boken eller om den tillämnade diktsamlingen skridit framåt. Frödings svar den 30 juni var ännu ganska svävande: »Mina litterära företag äro tämligen sena av sig, dels emedan jag inte är riktigt på det klara med mig själv i konstteorien och dels är tämligen upptagen i tidningen. I sinom tid blir det väl ett eller annat i alla fall och då skall jag låta höra av mig.» Men på nyåret 1894, sannolikt i början på mars, sände han en samling dikter i manuskript till sin gamle vän och kamrat Richard Steffen, som varit rådgivare i fråga om »Guitarr och dragharmonika» och nu fick förtroendet att granska den nya boken och träffa uppgörelse med förlaget. För att samlingen ej skulle bli för tunn tillfogade han sedermera några dikter och skrev 1 mars till Steffen:

»M. k. bror!

Jag hade nog tänkt att ytterligare utfylla samlingen — den är väl tunn, men jag är led vid alltsammans. Kan du få Bonnier att ge något för eländet, så är det bra. Jag ger dig för övrigt fullmakt att utesluta allt du behagar, men jag

vill ogärna ha några återremisser till omarbetning, ty jag är alldeles sjuk av att ha sett på versarne så ofta. — — —»

Ännu ett par brev växlades i samma ärende; Steffen bad 15 mars på förlagets anmodan om ytterligare tillskott, som han ansåg, att Fröding borde kunna finna bland bidragen till kalendrarna och jultidningarna. Särskilt uppmanade han honom att ta med »Don Quixotte». Däremot uteslöts »Vid Alstern» på Frödings önskan och ett stycke av »Balen» (jfr Anmärkningarna, s. 134!).

Fröding svarade:

Karlstad 18 mars 94.

M. k. bror!

Tack för all besvärlig möda du gör dig för mina eländiga versar — — — Jag vet inga stycken ur kalendrar, som lämpa sig — den enda vore »balfantasin» i Nornan, men den tangerar »Balen» och duger därför inte. Jag skickar emellertid med några andra bitar, som jag funnit — jag tycker själv inte, att de äro bra, men kanske någon av dem kunde duga. Det finnes nog åtskilligt annat, som inte är utarbetat, men jag orkar inte med det, jag är led vid »diktens lindansarmöda».

Jag sänder med en »låt» från Brunskog, den förefaller mig att vara äkta.

[Odat.; också mars.]

M. k. bror!

Härmed ytterligare ett par bitar, jag kan icke få fatt på fler, men jag lovar att skriva färdiga några av »Blixtens rägglor».

Med största snabbhet skedde sättning och tryckning; i slutet på april var boken redan färdig och utsändes före pingst.

Recensionerna kommo snabbare 1894 än de gjort 1891. Redan den 9 maj anmäldes diktsamlingen i »Aftonbladet» av Hellen Lindgren. Utan att göra någon djuplodning av Frödings skaldekynne, gav han ett varmt och rikt erkännande. »Hos Fröding finns något av detta äkta och skaldeinspirerade eller, som forntiden sade, gudaborna, som på alla stigar och alla kosor slår sin ljudande tamburin,» börjar artikeln, som framhöll det underbara i att Frödings första samling rent av lyckats övervinna den allmänna likgiltigheten för poesi och att även Svenska akademien veknat för det roliga och djärvt okonstlade i hans dikt och gett honom anslag. Med en alldeles särskild glädje framhöll granskaren, att Fröding inte, som det tyvärr i allmänhet skedde, svikit förväntningarna och låtit det lovande debutarbetet följas av ett medelmåttigt andra arbete: »Det jäsande unga vinet har hos hr Fröding ej slagit

av sig och är icke duvet, tvärtom, det skummar och jäser, det blänker och blinkar, det rusar och livar som förr.» »Tre trallande jäntor» påminde honom om Zorns ögonblicksbilder från folklivet, och för mångsidigheten i Frödings diktning, »där han sjunger i dur och moll, i scherzo och maëstoso med samma stämningens naturkraft» hade han stor beundran. Han frågade sig, vilken världsåskådning skalden bekände sig till utan att riktigt kunna svara, men betonade skaldens självständighetsförklaring: »Hr Fröding är till en viss grad fågeln i skogen, som sjunger efter egen näbb och efter vind och väderlek, efter naturkänsla och tycke.» Han vore folkets man, idealist i sin uppfattning; till något bestämt socialt eller politiskt system kunde han icke föras. »Men i hans dikter finns något av Burns' varma omedelbarhet och något av Herweghs kärva kraft. Hans diktsamling är för övrigt utmärkt av en så rik tonskala, att den väcker glad förvåning hos en svensk kritiker, som ej är bortskämd med så rik natur tillsammans med så fulländad konst. — — — Hans diktsamlingars bästa dikter komma — om jag får våga en profetia — att läsas, sedan vi av denna generation längesedan äro döda och förmultnade.»

Två dagar senare kommo granskningarna i »Vårt land» och »Dagens nyheter». Wirsén uttalade sig gynnsamt om Frödings begåvning,

men ogillade skarpt både enstaka uttryck och åskådningen i vissa dikter. »Man återfinner här,» skrev han, »samma förmåga i det burleska, samma ledighet i versifikationen och fyndighet i tillskapandet av originella rimslut. Det finnes humor i dikten 'Bergslagstroll' och energi i stycket 'Blixten'; enskilda groteska bitar av verklig förtjänst skulle dessutom kunna anföras.» Recensenten kände förtrytelse över slutet på »den något obesvärade, något tomma, men rätt lustiga cykeln 'Balen',» plågades av »den cyniska början på dikten 'Mannen och kvinnan',» där han fann, att författaren »överskrider oupphörligt anständighetens och skönhetens mått», förklarade, att det var ett stort misstag av Georg Brandes att jämföra Fröding med Bellman: »det är för att likna Bellman till och med på avstånd ej nog att vara yster och använda vågade uttryck: Bellman hade jämväl i sina överdådigaste sånger något, som heter gratie, och gratie saknas mycket ofta hos hr Fröding, som är modernt reflekterad och stundom — man kan ej undgå att märka det — simpel i sin medvetna och självvalda vulgaritet. En annan lika tarvlig cynism förekommer i dikten 'Predikaren', där de sex sista raderna på sidan 94[=r. 41—46], vilka ej kunna anföras, äro anstötliga. Ej oävna äro poemen 'Höst' samt 'Saul och David', men obehaglig är dikten 'En syn'.»

Wirsén refererade dess tankegång och anmärkte »Vilken uppfattning man än må hava om detta *crux* för människotanken, läran om den äoniska osaligheten och om de antinomier, som därvid framställa sig för det ändliga förståndet, måste man dock studsa över det lättsinne, varmed saken här behandlas och på vigaste sätt avfärdas» (jfr s. 173). Till »Tronskifte» fogade Wirsén en besk erinran, att 1700-talet ingalunda kunde kallas »en passgångare» av den, som kände historien, och att påståendet, att nutiden icke skattar åt *fraser och fagert tal,* motsades av bl. a. Frödings egen framställning i denna dikt. »Atlantis» hade ett »i vissa fall tilltalande innehåll, men man borde besinna, att rikens och staters undergång säkrast påskyndas, om religionen hånas och det onda tar överhand». I »Korperal Storm» fann han upprepningar av tidigare frödingska ordvrängningar och ansåg vågat att låta *förtvina* vara transitivt (i »Den evige juden»). Slutomdömet vart: »det skulle ej hava skadat, om flera av dessa poem fått genomgå en stilla, renande sovring och om strängarna blivit *stämda,* innan författaren så självsvåldigt berört dem. Författaren röjer, det medgives, ganska ofta om ock ej alltid omedelbarhet; men denna omedelbarhet är mellanåt en sådan, som utan grannlagenhet griper det för sångarens subjektivitet närmast liggande uttrycket, även

om detta skulle vara verkligt fult och osmakligt. Författaren har, det medgives, käckhet, men denna käckhet är blott alltför ofta brist på försynthet. Den verkliga hälsofullheten är ej så skrytsam och trotsig. Den poetiska begåvningens flöde skulle bragt läsaren mer sundhet, om det filtrerats i ett ödmjukt sinne och en ädel fantasi; nu hava alltför många lägre, grumliga beståndsdelar fått medfölja. Dock — allt kan bliva annorlunda. Här är något att 'göra av', om blott en ideell utveckling får försiggå.»

I »Dagens Nyheter» skrev Edvard Alkman: »Frödings nya dikter äro förtjusande. I ett språk, som ej tyckes veta av några svårigheter, avspeglar skalden ett lika uppriktigt som lättrörligt sinnes otaliga skiftningar: han skrattar, skämtar, klagar och gråter med samma oefterhärmliga behag och faller det honom någon gång in att dundra allvar, så är han älskvärd nog att ej anlägga jeremiasminen eller ställa sig i biskopsposituren för det.» Han fann Frödings »förmåga att karaktärisera verkligen betydande» och hängav sig åt den fullkomligt falska föreställningen att Fröding »som människa blivit mera helstöpt och harmonisk» sedan 1891. De mycket stridiga element, som stredo med varann i »Guitarr och dragharmonika» hade »sedan dess väsentligen smält samman utan att individualiteten därför smält ihop och förlorat

i egendomlighet». Den enligt honom »litet onödigt pålagda» världssmärtan i debutdiktsamlingen hade »redan hunnit dämpas och neutraliseras; och numera iakttager skalden livets skumma och mörka sidor med en viss välgörande skepsis, som väl kan gömma några droppar resignation, men i det hela synes vara ett naturligt uttryck för hans åt solsidan vända lynne». Samlingens bästa avdelning var »Från Värmland», där dikterna voro »genomsyrade av en humor så äkta, så fyllig och så skiftningsrik, att författaren i denna genre verkligen byggt sig en varaktig minnesvård. Även »Bibliska fantasier» tillhörde samlingens kärna, de gåvo ej religiös poesi utan »människobilder och stämningssyner». »Mannen och kvinnan» var »onekligen ganska verkningsfull», men stod långt efter Alfred de Vignys behandling av samma ämne. Alkman berömde särskilt Simsons vårsång, »Upp till Salem» och »Predikaren». Avdelningen »Från när och fjärran» innehöll åtskilliga vackra dikter, men utfylldes av en hel del obetydligheter. Förträffliga voro »Tronskifte», »Förrädaren», »Renässans» och »Hans högvördighet biskopen i Växiö»; bagateller däremot voro t. d. »Bollspelet vid Trianon», som ej hade ett uns av rokoko i sig, eller »Tröst», som just ingenting säger, eller »Koros», i vilken den grekiska körformen och de många stora orden mer än väl räcka till att

skyla en gammal, sliten tanke. Översättningarna betecknades som mästerliga. Till slut yttrade anmälaren, att diktsamlingen syntes äga alla förutsättningar att bli i god mening populär, fast invändningar och förbehåll kunde göras mot ett och annat ur litterär synpunkt. »Sålunda inser man, att det kräves författarens hela ursprunglighet och friskhet i tonen för att de otaliga intryck man påträffar från alla möjliga poeter[!], Heine, Byron eller svenskar av såväl äldre som yngre generationer, ej skola uppträda som nakna reminiscenser. Likaså saknar man hos författaren en världserfarenhetens och den djupare bildningens nobilitet, vilken ingalunda behöver menligt inverka på en frisk naturbegåvning utan tvärtom vidgar och humaniserar sympatierna. Frödings bondvers äro fortfarande mer värda än hans kulturvers; nå väl, den ena genren kan vara så god som den andra; men när en skald har ett så lätt och rikt anslag som Fröding, så har man lust att av honom fordra allt möjligt.»

Dagen därpå kom Karl Warburgs anmälan i »Göteborgs handels- och sjöfartstidning». Den slog fast, att samlingen ytterligare befäste Frödings ställning. Väl var han icke fri från påverkningar av andra skalder, men han var likväl framför allt en man för sig, med *äkta* toner på sitt instrument; han vill icke bli räknad till någon skola eller pro-

klamera något program; i mångt och mycket en sökande ande, blir han läsaren kär genom sin personlighets ärlighet och frisinne. Han målar livfullt och han har sällsynt öra för versens musikaliska välljud. Av de värmländska dikterna satte Warburg »Mordet i Vindfallsängen» och »I bönhuset» högst, men nämnde med högt beröm många andra. Han påpekade frändskapen mellan »Den gamla goda tiden» och Rydbergs »Grottesång», mellan »Bibliska fantasier» och Byrons »Hebrew melodies». Som humorist ägde Fröding icke ens någon medtävlare, ansåg han. Diktsamlingen gav vid handen, att skalden behärskade ett rikt område, och »intresserar från första sidan till den sista — det är sprittande liv, det är personlighet, det är musik i denna diktning».

Den 16 maj lämnade Hjalmar Sandberg en granskning i »Svenska dagbladet». Huvudintrycket var »som den första ljummande vindfläkten efter en envis vinter, som den första solglimten efter en hop mulna dagar. — — I den nya diktsamlingen finner man om ej en rikare stämningsskala, större mognad och jämnhet, ett ännu säkrare grepp, vilka strängar än anslås.» Sandbergs kritik, som är den ojämförligt bäst skrivna av alla, innehåller en god karaktäristik av diktsamlingen i dess helhet och träffande omdömen om en hel del enskildheter; bl. a. är själva den frödingska formen ofta skick-

ligt analyserad: »På svenska torde ingen i festligare strofer ha målat en bals rytmiska virrvarr och behaget i en ung baldrottnings rörelser»; »Den gamla goda tiden ... ett mästerstycke av verskonst, där rimmen med en sedan Talis Qualis' dagar mindre vanlig kraft och pondus falla som metallklingande, taktfasta hammarslag »

Den 18 maj bragte Emil Kléen i »Nyaste Kristianstadsbladet» skalden sin hyllning; av alla anmälare var han den mest hänförde. Han fann »Bibliska fantasier» stå i vissa fall främst i hela Frödings alstring, och undrade över att Alkman kunnat sätta Vignys dikt högre än »Mannen och kvinnan». I »Skalden Wennerbom» hade Fröding nått sin konsts fulländning: »bakom den enkla formen sjuder och sväller det av intensiv stämning, det finnes icke ett ord, som är överflödigt, men varje uttryck, varje vändning framkallar just det åsyftade intrycket, och när man en gång genomläst dikten, sitter den nästan *verbotim* etsad fast i ens minne». Han kallade Fröding »den finbildade diktaren, språkmejslaren, för vilken formningskonstens alla lönliga skatter — rytmernas klangfärg, rimmens individualitet, assonansernas och allitterationernas hemligheter — ligga i öppen dag. Och till allt detta kan hr Fröding — och han är en bland de få av våra skalder, som kunna göra det — lägga charmen av en individuell livsåskåd-

ning, en egen syn på tingen.» Egendomligt nog fann han »Fylgia» och »Kaos» vara »rena obetydligheter» — »båda till på köpet orimmade!» — liksom den »snusförnuftiga» »Idealism och realism.»

Utrymmet tillåter inte att dröja vid de andra granskningarna, av vilka åtskilliga voro anmärkningsvärt utförliga, såsom i »Östergötlands dagblad», där —*ng*— skrev synnerligen varmt, »Stockholms dagblad», som fann »Mannen och kvinnan» ge uttryck åt en »krass och cynisk» uppfattning, och ansåg, att ingen tvekan kunde råda om olämpligheten av att medtaga Simsonsdikterna och »Predikaren», men å andra sidan hittade »stämningsfull ädelhet» i andra sånger, gav beröm åt flera stycken och ehuru skalden ej visade någon »fullt klar och harmonisk diktarpersonlighet» likväl framhöll, att han »yttermera dokumenterat sin stora begåvning och visat, att man kan ha rätt att vänta än bättre saker av honom, när hans livsåskådning hunnit bliva mera stadgad och klar». »Blekingekuriren» kallade boken »ett verk, som skall giva Fröding plats bland våra förnämsta diktare»; »Gottlands allehanda» ansåg honom jämte Heidenstam för vår ursprungligaste skald; »Nyaste Öresundsposten» påstod, att samlingen »är ovedersägligen den märkligaste i sitt slag, som hos oss utkommit på långa tider»; »Barometern» däremot fann

samlingen delvis stå betydligt efter den första och sökte förklaringen därtill i det slitsamma och triviala tidningsmannaarbetet, men betecknade likväl flera dikter som fulländade, »utomordentligt djup» o. s. v.; »Hälsingborgs dagblads» kritiker var djupt beundrande, fast han i »Bibliska fantasier» fann påminnelser om Heidenstam i form och ton och brukade ett så enfaldigt uttryck som att »Mannen och kvinnan» var »något av det mustigaste [!], som blivit skrivet hos oss». »Upsala nya tidning» ägnade också Fröding en livlig beundran med blott små reservationer: »Mannen och kvinnan» uttryckte snarare Strindbergs idéer än författarens egna, och med ett visst groll anmärktes, att »det verkar störande att från en penna som Frödings se en sådan rad *idealet är Tolstoys och Nietzsches prat.* En dylik behandling de haut en bas av två sådana andens stormän vill väl författaren icke på allvar tillåta sig.» Alldeles ensamstående var den anmälan, som bestods Fröding i »Nya Värmlandstidningen», den konservativa konkurrenttidningen i Karlstad. Den förtjänar meddelas i sin helhet:

Gustaf Fröding: Nya dikter. Alb. Bonniers förlag. I denna nya samling dikter återfinner man med nöje samma lantliga naturtoner, som i förf:s förut utgivna dragspelsstycken, nämligen i några av dikterna, beklagligtvis i alltför få, vilka alla inrymmas under rubrik: från Värmland. I spetsen

för dessa stycken har förf. ställt ett stycke *Balen,* om vilket i allmänhet just icke kan anmärkas något annat, än att det är bra långt och tämligen trivialt, men vars slutstrofer på det obehagligaste överraska läsaren, enär förf. där tillåter sig att göra Skaparen till föremål för sitt vidriga och simpla gyckel. Dessa strofer skämma ut hela boken.

Andra avdelningen kallas *Bibliska fantasier,* men hade rätteligen bort benämnas *Fantasier över bibliska ämnen,* ty fantasiernas karaktär är skäligen obiblisk. Lika gärna kunde man kalla Bellmans Joachim uti Babylon för en biblisk sång. Härmed vill jag uttryckligen reservera mig mot misstanken att jämföra författaren med Bellman!

Bland besagda fantasier förekommer en, benämnd Mannen och kvinnan, av rätt osmaklig beskaffenhet. En annan: Predikaren, har en vers, som är rent av grovt oanständig. En annan, En syn, innehåller den mest förvända uppfattning av begrepppen skuld och straff. Ett par, t. ex. Hosiannah, äro ganska bra. Om tredje avdelningen: *Från När och Fjärran* är just ej mycket att säga, den giver ej anledning till varken lovord eller klander.

I Finland innehöll »Hufvudstadsbladet» en recension av O-o, som icke var obetingat gynnsam-

den anslöt sig till Wirséns uppfattning i frågan om cynismen m. m., men uppskattade vissa av dikterna mycket livligt. Som prov på den tanklöshet, varmed den är skriven, kan anföras vad där sägs om »Den gamla goda tiden»: en kraftig, lika kort som gripande skildring av slaveriet i de moderna industrisamhällena.

Av vad våra tidskrifter yttrade må särskilt framhållas Hans Larssons anmälan i »Nordisk tidskrift». Det heter där bland annat: »Fröding skriver sällan något, vari han ger sig fullt hän, är till freds, vilar. Han har ingen stämning, som han själv blir ett med. Om han låter stämningen löpa in i det enkelt naivt vackra, så hejdar han sig själv och stannar efter, som om han icke var i lynne att följa. Månne förf. själv är medveten om den reservation, som ligger bakom allt vad han säger? En reservation emot det vackra, en trötthet, som icke vill gå upp i det. De klangfullaste rimmen beledsagas av en grimas. Ofta är den poetiska fägringen endast där för kontrastens skull. Han får fram något riktigt vackert endast för att se på det med en blick av missmod, som ville han säga: Vad är det för glädje med det? Men den brytning, som härigenom uppstår, är så rik på reflexer och reflexer från en egendomlig individualitet, att den på samma gång utgör dikternas rikedom. Varenda rad är starkt

impregnerad med personligt humör. — — — Det kärva allvaret, med något rätt mörkt i tonen, är, om jag uppfattat rätt, grunddraget hos Fröding, det, vari man har honom hel och hållen. De andra stämningar, som han rör sig i, förefalla mig mycket naturliga som utlöpare från denna grundstämning som centrum. Den tudelning i lynnet, som han själv tycktes anta i prologen till »Guitarr och dragharmonika», tror jag icke finnes i grunden. Han är varken rolighetsmakare eller sentimental.» — I »Ord och bild» skrev Hjalmar Söderberg den första större studien över Fröding på grundval av de två diktsamlingarna; det är för sin tid ett alldeles förträffligt arbete.

Annars måste man säga att recensionerna icke ge någon rätt uppfattning vare sig av Frödings egenart eller av hans betydelse. Nu, så lång tid efteråt, är det visserligen inte svårt att vara klokare än samtiden var, men så mycket kan man likväl tryggt påstå, att inte var den svenska kritiken 1894 vuxen den nya vitterhet, som fanns då. Och Fröding bjöd utan tvivel på synnerligen svårlösta gåtor

*

Trots allt vad Fröding kunde ha att invända mot enskilda yttranden i olika recensioner och trots den brist på uppfattning av det innersta och

djupaste i hans väsen, som bedömarna i allmänhet visade, kunde han icke vara i tvivelsmål om, att han numera räknades som en av de främste. Hans stora krav på sig själv, otillfredsställdheten med vad han kunde bjuda i jämförelse med vad han velat ge av samlad personlighet och större konceptioner, gjorde honom missnöjd med hans arbete. Rättfram som alltid, fullkomligt fri från varje självkär överdrift i omdömet, sjukligt böjd för att underskatta sin egen förmåga, gav han sitt missnöje luft i brev. Till fru Alma Forsberg skrev han sålunda i juli 1894 bl. a.

»Jag vill minnas, att Ni önskade anvisning på de dikter jag ansåge lämpliga att översätta — det är tämligen svårt att avgöra. Somliga äro omöjliga, t. ex. 'Bergslagstroll', men 'Blixten', 'Mordet i Vindfallsängen', 'I valet och kvalet', 'Jäntorna' och 'Nyårslåten' kunna ju gå an, ifall Ni annars finner dem dugliga. — — Min bok har blivit alltför lovordad, den kom ut ofärdig och ojämn, emedan jag behövde pengar. Somliga dikter äro riktigt dåliga — somt är puerilt och somt är tarvligt. Men de djärva styckena, som man tadlat för cynism (Bibliska fantasier), ångrar jag inte, ty jag tycker, att det brutala är i stil och på sin plats där det förekommer.» Den, som kände Fröding, ser lätt, att ett dylikt yttrande inte bara är framkallat av hans ömtåliga självkritik utan

också av anmärkningarna i tidningspressen, som stödde och ökade hans självmisstro. Men trotset växte också i kapp med angreppen, ty det var icke sitt verk utan sin övertygelse han trodde på, och i sept. s. å. gav han samma adressat denna utläggning av meningen med »Mannen och kvinnan»:

»Ni skall icke tro, att jag är en bitter kvinnohatare eller föraktare. Den där versen i versboken var sannerligen icke så menad. Jag har nog haft en släng av Strindbergianism — man har det, när man länge gått och varit förbisedd av kvinnorna — men jag ville komma till någon sorts försoningspunkt även när jag tänkte mig förhållandet mellan man och hustru som aldra ohyggligast, och jag fann den i den gemensamma övergivenheten och olyckskänslan. Jag har liksom velat ge en annan slutvändning av det förskräckliga förhållande Strindberg skildrat i 'Beichte eines Thoren'. Det var meningen med dikten — att jag låter förtvivlade och hatfulla varelser tala hatets och förtvivlans brutala språk är enligt min mening berättigat. Det duger icke att uttrycka vilda känslor med milda ord.»

Till sin syster Cecilia uttryckte han sig ännu skarpare. Han dröjde i brev till henne i juli 1894 vid sin Achilleshäl, självtvivlet, och skrev:

»Den ohyggliga självkritiken, som gör det

hart när omöjligt för mig att skapa något — jag måste släppa Barrabam lös och bara tänka 'tocke lär ska tocke smörja ha' och sedan ångrar jag det lytta och ofärdiga, som kommit till. De enda bitar jag riktigt gillar bland de 'Nya' är de bägge Salomodikterna och den om Friederike Brion, men den senare förstår ju ingen, som inte läst 'Dichtung und Wahrheit'. Det är inte heller något originalt och ursprungligt vid den, men jag tycker ändå den är bra. Vad beträffar popularitéten, så kommer den väl mest av att jag spelar pajas ibland och sådant roar barn och tjänstefolk och annat folk med för resten, men mitt pajasliv och min pajasdiktning äro inte så naturliga för mig, som man tror — de äro bara en sorts modus vivendi för en som inte orkar arbeta livegenskapsarbete och icke heller förmår hålla sig uppe på en herreplats — man klär sig i bjällerkåpa för att ändå få någon sorts rätt att tala ut sin mening — narren har ju av ålder haft rätt att vara frispråkig — och på samma gång hålla upp livhanken. Men så får man också finna sig vid att aldrig tas på allvar och alltid ha känningen av örakt över sig.»

»Nya dikter» utgåvos 1894 i en upplaga av 2000 ex. Den gick åt ganska raskt, varför en andra upplaga på likaledes 2000 ex. utsändes

samma år. Någon tredje vart ej behövlig, innan »Samlade dikter» utgåvos 1901, där hela diktsamlingen upptogs.

I denna tredje upplaga ha de fem sista styckena, översättningarna »Oväder» från Chamisso, »Höst» och »Hedstämning» från Lenau, »Stanzer» från Byron och »Hymn till den själiska skönheten» från Shelley, uteslutits för att i stället jämte Frödings andra översättningar ingå i femte delen av denna upplaga.

Manuskriptet till »Nya dikter» har av ägaren, greve Birger Mörner, välvilligt ställts till mitt förfogande för anmärkningarna till denna del.

Ruben G:son Berg.

NYA DIKTER

FRÅN VÄRMLAND

BALEN.

En hjältedikt.

I.

Det var en gång, när jag var mycket ung,
då varje möda var mig lång och tung,
och på bohêmens alla vägar drev jag,
Childe-Haroldsdikter skrev och sönderrev jag,
ibland i sorg och punsch bland vänner smalt jag
och stundom slösade och stundom svalt jag
och gick och drömde dumt om guld och lager,
tills jag blev sjuk och ful och gul och mager.

Det var en gång, det var en Oskarsbal
en vinterkväll i stadens festlokal.
Jag stod vid dörrn, jag hade lånat fracken,
den var för lång, för vid, för hög i nacken,
mitt skjortveck, styvt och stärkt och brynt i tvätten,
stack prydligt av mot vita halsrosetten,
en knapp var borta, ena klacken sned,
min själ i olag, mitt humör ur led.

Och runt omkring mig trängdes stadens crême
i all sin prakt provinsiellt förnäm,
vår överhet stod klädd i guldgalon
kring länets hövdings ståtliga person
och vasariddarne av handelskåren
kring vår senator, brännvinsmatadoren,
och i en vrå stod major Gyldenstorm
och kapten Adelfeldt i uniform,
och här och där en löjtnant, rak och grann,
gick vridande mustaschen av och an,
och här och där det stod en skock civila
i väntande och stelt på stället vila.
Och utmed väggarne satt tant vid tant
i gult och gredelint och annat grant
och tyllomfluten, brokigt skiftande,
satt flicknoblessen, makligt viftande
med fläktorna kring sina unga drag
i flickförnämt och nådigt självbehag.

Som världserfaren kritisk pessimist
jag fann det hela tomt och fult och trist
och kände oro för min sneda klack
och för min lånade fördömda frack
och tänkte: »Det är dumt att gå på bal»
— men vänta, länets hövding håller tal.
Champagnen dracks, det ljöd »en enkel sång
ur svenska hjärtans djup en gång».

*

II.

Nu spökar det i trapporna
och i tamburn bland kapporna
den gamla goda tiden
hörs frasa genom siden,
fru Uggla seglar in.
Och gammaldags är stilen
i airen och profilen,
där sjutti år fått rita
sin skrift i hennes vita
och högvälborna skinn.

Men stolt hon bär mantiljen än
och stramt hon styr familjen än,
så hård mot vind och väder
som fordom hennes fäder
vid Lech och Holofzin.
Nu skramla braceletterna,
nu nicka nackrosetterna
och så med spel och fanor
och stass och stånt och anor
fru Uggla seglar in.

*

III.

Men som en lustjakt förs av morgonvindar,
i lätta lovar kring en flaggfregatt,
på bröllopsfärd i myrtenprakt som lindar
sig lent om duk och mast och ror och ratt
och glädjevimplar vajande i förn
kom dotterdottern, fröken Elsa Örn.

Det sam en ljusröd ros vid hennes hjässa
bland hårets gula gammalsvenska lin,
hon förde nacken som en ung prinsessa
och hon var adligt smärt och rak och fin,
men mjuk i gången som en ung dansös
och smått behagsjuk som en borgartös.

Och hennes ögon voro arga skalkar
och hennes läppar sköto friska fram
som unga knoppars halvtutsprungna kalkar
och näsans min var trubbigt trätosam.
Det fanns ej spår av gamla mormors stål,
en lustjakt var hon, ingen örlogsbåt.

En smäcker jakt, som just vid dagens gryning
på glada vågor nyss har stuckit ut

— och så i mormors svallvågs efterdyning
med vårvind susande i varje klut
och glädjevimplar vajande i förn
kom dotterdottern, fröken Elsa Örn.

*

IV.

Och med detsamma var det mig, som allt
tog gladare och skönare gestalt,
musiken ljöd mer musikaliskt ren
och mera ljust och klart blev gasens sken,
och mitt förakt för mänskorna tog slut,
och länets hövding såg rätt klyftig ut,
och vasariddarne de gingo an,
och brännvinsbrännarn blev en hedersman,
och major Gyldenstorm en stel och satt
och högst sympatisk gammal toddytratt
till veteran från livets bistra brottning,
och flicknoblessen blev ett hovfruntimmer
från forna dagars trolska sagoskimmer,
och fröken Elsa Örn var hovets drottning

Ty det var henne varje dag jag mött,
när varje dag jag trottoaren nött

förutan mål, på väg till ingenstans,
försänkt i dröm om det, som icke fanns,
och det var henne jag gjort visor om,
och det var hon, som jämt i drömmen kom
och satte sig hos mig och talte tröst
med hoppfullt glad och flickförnumstig röst.

*

V.

Och pratet pladdrade
comme il faut,
och valsen fladdrade
kring på tå
i vida ringar
av svarta frackar
bland fjärilsvingar
av tyll och flor
och skära nackar
och vita skor.

Det var en böljande
flod av vår,
när friskast sköljande
vågen slår

och allt för hågen
står lyckosammast
— men förd av vågen
vid närmsta hörn
mot soffans damast
sjönk Elsa Örn.

Hon satt där flämtande
röd och glad,
en andehämtande
ung najad,
i skum av spetsar
och tyllomfraggad
ur valsens kretsar
med välbehag
till stranden vaggad
av böljeslag.

*

VI.

Emot blygheten morskt jag förstockade mig,
när jag stod framför fröken och bockade mig,
och en polka jag tiggde och fick,
fröken Elsa hon smålog och bugade sig,

och jag såg, hur barmhärtigt hon trugade sig
till att ge mig en nådefull blick.

Och med mod bland de polkande trängde jag mig
och så stolt ibland virvlarne svängde jag mig
som ett krigsskepp, som går till attack.
Och så törnade vi, och så struttade vi,
som förvildade skottspolar skuttade vi,
och bakut flög min lånade frack.

Fröken Elsa blev rädd, men betvingade sig
och hon gjorde sig lätt och bevingade sig
för att följa, när takten gick vill.
Och så nätt som Titania trippade hon,
men ibland under svängarna kippade hon
efter andan och bleknade till.

Med sin oro och ångest hon smittade mig
och till sist blev hon ond, så hon tittade mig
från förståndet och takten och allt,
och mot borden och stolarne strandade vi
och i skeppsbrott vid soffhörnet landade vi
— fröken Elsa hon skrattade kallt.

*

VII.

Och jag förstod, att nu var allt förbi,
och i min själ kom mörk melankoli,
jag hade dansat bort min lycka, jag,
och malört drack jag nu i långa drag,
och vart jag såg var livet dött och skumt,
och allting tölpigt, allting blygt och dumt
i trånga fjättrar åter inneslöt mig,
jag snodde runt med tummarne, jag snöt mig,
jag tittade i tak och golv och vägg
och lekte tafatt med mitt unga skägg.

Och fröken Elsa Örn hon såg därpå,
hon undrade, hon kunde ej förstå
mitt hjärtas tysta sorg, min andes ve,
hon bet i läppen för att icke le,
men blev förvånat allvarsam till sist
och såg förläget på sin fina vrist.

Då föll det plötsligt på mig ett begär
att vara tragisk som prins Hamlet är,
den dystert sköne galenskapsaktörn,
och säga: »Gå i kloster, fröken Örn!»
Det blev ej så precis, men dock ett tal,
vars make aldrig hållits på en bal.

*

VIII.

Jag såg mot golvet och jag sade: »Fröken,
ni vet det väl, att ungdomen är död
och kärleken förbi, vårt liv en öken,
där mänskorna gå kring som bleka spöken
och se, hur illusionen flyr med röken
från aftonlägereldens sista glöd.

Vår resas enda mål är blott att fara,
se, bakom hägringen är allting tomt,
ett tomt, ett ändlöst gäckande Sahara,
dit vi förirrats att begravas bara,»
— då sade fröken häpet: »Kors bevara»
och knäppte händerna tillsammans fromt.

Jag såg mot golvet mörkt och tungt jag sade:
»Ni söker döva sorgen med ett skratt,
ni hör till dem, som ännu äro glade
i bilans skugga som Scheherazade,
när dag till dag av hotat liv hon lade
med hjälp av dikt, förlängd från natt till natt.

Men tingens lag den lyss på ingen saga
och smeks ej blid av någon flickas hand,

och den sultanen kan ej dikt bedraga,
han slår de starka och han slår de svaga,
han är Samúm, vad hjälper le och klaga
mot ökenstormens virvelhav av sand.

Ni tror er famna glädjen här på balen
— det är en skalle av en död, ni kysst!
Vi söka njutningen, vi finna kvalen,
vi tro på kärnan och vi äta skalen»
— då sade fröken ängsligt: »Är ni galen?»
och det blev plötsligt mycket, mycket tyst.

Sen sade jag: »Ja, när förnuftet frossar
som gam på lever, då är vanvett sunt,
när livets glädjes sista sol förblossar,
är galenskapen frälsarn, som förlossar,»
— då sade fröken: »Ja, för sjuka gossar,
för unga flickor är alltsammans strunt!»

IX.

Och fröken Elsa drog på segertåg,
en smäcker jakt, i dansens vita våg,
hur mjukt hon lovade, hur skönt hon sam,
hur ädelt rest var hennes fina stam,
hur stolt hon seglade från arm till arm
med smidigt liv och högtuppburen barm!

Och runt omkring mig vällde sorlets ström,
jag hörde intet, jag var sänkt i dröm,
jag ville sörja riktigt sorgetungt,
men kunde ej, mitt sinne var för ungt,
och tänkte mot min vilja: det är dumt
att se på allt så tungt, så sjukt, så skumt,
och såg i en vision, hur själv jag satt
med fröken Elsa Örn en stjärnljus natt
i någon park på någon enslig bänk
vid någon sjö, som slog med skvalp och stänk,
och över oss föll månens svala regn
av mystiskt sken från saga och från sägn,
jag byggde underbara slott av luft
och månskensglans och vackert oförnuft.

*

X.

Du skall ej tro att livet dör i döden,
nej, långa, långa, evigt unga öden,
om vilkas slut ej någon aning vet,
vi genomleva i lycksalighet.

I sjunde himlens högsta högtidssal
är harpoklang och sång och evig bal
och mäktigt går musikens återskall
i pelarsalen av kristall.

*

Stjärnkronor bryta sin brokiga glans
i gnistrande prismor och kuber,
ärkeänglarnes döttrar,
sänkande blyga sin ögonfrans,
dansa med unga keruber,
släpen som skimrande dimmor,
stråldiademen som stjärnskottstrimmor
sväva omkring i behagfull dans,
lockarne fladdra så lätt som när vinden
driver en sommarens sky,
kärleksdrömmarnes dagrar
falla som rodnad på kinden,
sprida sig, flamma och fly,

ögonen lysa förunderligt klara,
sakta ibland ur de dansandes skara
sväva de älskande paren i dans,
söka sig väg genom salen och hinna
tysta gemak, där i kronorna brinna
stjärnor av dunklare glans.

*

Och salighet bjuds kring i fulla skålar,
en dryck av lyckans doft och hoppets strålar
— man läppjar tankfullt då och då ur skåln,
behagligt sträckt på mjuka purpurmoln.
Gud Fader sitter glad på tronens höjd
och ser och ler och nickar takt förnöjd
och känner kärlek utan gräns och mått
och tycker allting vara ganska gott.

Vi träda fram med något skygga fjät
ibland de dansande otaliga
och buga höviskt för Hans Majestät:
»Vi äro komna att bli saliga
från ett bedrövligt gammalt småstadshörn
— det här är jag och detta Elsa Örn!»

Då ler Gud Fader med ironisk min,
men farfarsaktigt god är ironin:

»Det fägnar mig att se ett sådant par,
och håll till godo med vad huset har
och tag en sväng med dessa andra unga,
som dansa vals så himlavalven gunga!»

Vi dansa ut, vi dansa natten lång
och när vi tröttna på vår dans en gång,
så finnes säkert vid Guds Faders hov
i någon vrå en undangömd alkov,
vi smyga dit, en livsvarm flod,
som liknar ungt och friskt förälskat blod,
av idel kärlek i vårt väsen strömmar
— vi slumra in, vi drömma sköna drömmar

* * *

EN LITTEN LÅT ÔM VÅRN.

Ja vårn, ja,
ja vårn, ja,
tjong fadeladeli,
dä ä e fina ti!
Da stecker sä ur jola,
å guschelôv för sola,
ho ä så gla å bli!

I talla smacker ickern,
för talltôppmat dä licker'n
å kongler smaker'n bra.
I vika sprätter abbern
å gädda går å habber'n
å sier: »Tack ska'n ha!»

Å gôbban står i dôra
å sier: »Se gumôra

å tack för sist, fru Sol!»
Å kärngan går å môrker
å planter skôt i bôrker
å kackler ôm »i fjol».

Å bia kommer flygnass
å mörer kommer smygnass,
dä lôfter gôtt tå hägg.
Å kråkan kommer kraxnass
å svalan kommer flaxnass
å ännra lägger ägg.

Å göken gal i björka
å jäntan går te körka
å gôsan går på domp.
Å sjôl går ja i fjälla
å sjonger alltimälla
en litten stôlli stomp.

Å stompen ä ôm jänter
å are instrumänter
i löckas salmodi.
Å stompen ä ôm sola
å gläja här på jola,

ja vårn, ja,
ja vårn, ja,
tjong fadeladeli,
dä ä e fina ti.

* * *

BERGSLAGSTROLL.

»Och antingen ni tror eller inte gör detsamma,
men annars är det sant och anagga mig, anamma,
om inte det var trollpack, jag togs med en natt.
Vi vaktade vid milan i Västanåmyra
och natten led mot slutet och klockan var fyra,
då hörde vi ett buller och Pär han skvatt.
Det skallrade i fjälla. det dånade i jola,
det råmade som oxar i berga,» sa Ola.

»Det stampade och trampade från alla fyra hållen,
och näggum det var roligt, för jaggu var det trollen,
som långsamt kommo skumpande med dunder och duns.
Det rungade och vren och sa knak genom skogen,
för somma var så stora som kyrkan i Bogen,
och tallar är som halm för en tocken en luns.
Och Pär han kröp ner vid en rot av en gran
och själv så kröp jag ner bakom kolkuja,» sa'n.

»Det dunkade och klang som när skrotjärn
slamrar,
och somma hade armar som stångjärnshamrar
och somma hade nävar såsom jättekast
och somma hade gap som ett hål till en gruva
och somma hade tak av ett kolhus till huva
och somma glyste eld som en gnisterkvast
och somma hade snut som en järnlyftkran
och jaggu var det allt lite kusligt,» sa'n.

»De satte sig kring milan och stekte sitt
tackjärn
och kokade sig soppa på spikar och klackjärn
och mumsade på plog som på höns eller får.
De dansade kring milan, det var som en hoppdans
med kyrkor i polskdans och hus i galoppdans,
det var som ett dön som när guffarn går.
Och nog har jag vandrat och varit in i stan,
men aldrig såg jag maken till dansgille,» sa'n.

»Och rätt som jag ligger som ett hopviket knyte,
så kommer där ett troll med ett otäckt snyte
och tjåvar och tar på min fattiga kropp.
'Titt vint, titt på skack, det är ugglor i mossen,
här ligger litet gubbkött,' sa tryntrollklossen,
men just i detsamma rann sola opp.

'Se sola,' sa jag, 'det är ljusande dan,'
då nöso de och lade på långkutten,» sa'n.

»Det dånade i berga, det skälvde i jola,
de skalade i väg bortåt fjälla där nola
och drumlade i kull sig där nolaskogs.
Det var som ett slagsmål av vettskrämda hyttor,
som bruk gjorde hjulkast och jättekullbyttor
och malmhus och kolhus och smedjor slogs.
För trollen äro lika förfärade för sola,
som jag för att skarva och ljuga,» sa Ola.

* * *

BLIXTEN

Han var svart av sot och av landsvägsdamm,
där han vandrade vägen fram,
i hans ögonbryn,
i hans hökuppsyn
var ett tycke av tattarestam.

Och hans ögon blängde så svart som sot
och så blankt som hans sotareklot
och ibland med list
och ibland med ett visst
litet tycke av vildhet och hot.

Över panna och hals lågo vilda snår
av hans svarta och toviga hår
och därovan satt
på tre kvart en hatt,
som visst inte var nygjord i går.

Och hans namn stod ej skrivet i prästens bok,
på hans hemstam blev ingen klok,
han var ingens son,
vete Gud varifrån
honom slumpen i livet vrok.

Genom sommar och vinter och solsken och yr,
över fall, över mo, över myr,
över berg, över hed
gick hans vandrareled
under ensliga vägäventyr.

Och där stig ej fanns och där foten slant
utför barrig och halkig brant
kom han plötsligt ut
vid en skogstorpsknut
eller ock vid en landsvägskant

Men varhelst han kom, blev det liv i lek
och det mulna i minerna vek,
och det bjöds på sup,
både lång och djup,
och man skrattade, svor och skrek.

Ty i rägglor och ramsor var Blixten slängd
och visor han kunde i mängd
och han sjöng och han ljög,
medan pipan han sög
med en uppsyn, förbistrat befängd.

Och han ramsade rägglor om häxor och troll
och om irrfärder rakt bort i stoll
och om Hin och hans mor
och hur själv han for
med Hin onde till månen i såll.

Eller ock satt han högt över svalornas bon
som en kung, som en kung på sin tron,
med sin svarta kropp
på en skorstenstopp
lik Hin onde i egen person.

Och han visslade vasst och han joddlade gällt,
så det ljöd över dalar och fält,
när han svängde sin kvast
och med brådsnabb hast
gjorde fejningen bonden beställt.

* * *

GAMLE SKAM.

De säga att gamle Skam är död
— å nänäj män,
han lever än,
fast det är allt med nöd!

Jag mötte en kväll en bockskäggsman
i Finnmo skog
— jag märkte nog
på allt, att det var han.

Han skumpade fram i Jösshärsdräkt
och becksömsskor
— det stack som klor
från tån, där skon var spräckt.

Han grinade fult, han blängde lett
med vindögd blick,
och var han gick
det kändes osa svett.

Men gammal och grå och skral han var
med kutig bak,
och tom och slak
var säcken, som han bar.

Han luskade bort, han såg sig om,
illistigt rädd,
liksom beträdd
med ont, när någon kom.

Jag ropade högt: »God kväll, god kväll!
Hallå, stå still!
Hur står det till
med er i Häcklefjäll?»

Först ville han skrämma mig bort med vrål
och gapa brett
och spraka hett
och glo som röda kol.

Men ingen blev rädd för gap och sprak
och ingen rös
— blott själv han nös
och blev förstämd och spak.

»Hör på, fader Skam, går yrket fram?»
— »Hå hällers tack,
det går allt back,
gunås, för gamle Skam!

Jag vinner ej själ för allt mitt sträv
— på jakt jag går,
men allt jag får
är då och då en räv!

Jag tror att jag ger mig till rotehjon
hos Sankte Pär;
på jorden är
det ingen religion!»

Han sprakade åter ett tag, men kort,
ty ingen rös
— blott själv han nös
och gick bedrövad bort.

* * *

JÄNTBLIG.

Och akten er för jäntor
och deras falska blig,
det är en falsker jäntas blig,
som haver krossat mig,
med blig har hon betagit mig,
med blig har hon bedragit mig.

Hon bligade åt alla,
hon bligade åt mig,
hon lovade att följa mig
på livets tunga stig,
men kom en ann och vinkade,
hon neg och bleg och blinkade.

Hon neg och bleg åt alla
och sade alltid ja,
ty allesamman gossarna,
dem ville jäntan ha,

må raggen ta allt nigande
och blinkande och bligande!

Och nu så är vi gifta
och nu så är hon min,
varenda kväll går hon på dans
med hjärtevännen sin,
sen går hon hem och dänger mig,
jag tror jag går och hänger mig.

* * *

KORPERAL STORM.

När korperal Storm var i kronans kläder,
då geck han så stolt med sett stolta geväder
på Trossnäs för konung och land,
gevädret det sken i hans hand,
bantlädret det var som ett blankskinnsläder,
på böxorna satt en reväder.

Han svor, satt han svor, satt det oste och brände,
och geck i exyss och med benena spände
i blåd och tjangtil ungeform
— se här kommer korperal Storm!
Rekrytorna skvatt och bevädringen rände
och själva kafftinerna vände.

Men nu är korpralen fäll kommen på kneken
och hans ungeform är fäll lagder på bleken

och varken tjangtil eller blåd
— nu bekar korpralen sin tråd
och är en skomakare, bekig av beken
och krokig och svag i knäveken.

* * *

MORDET I VINDFALLSÄNGEN.

Jan Persson i Bo hade översta makten
och styrde och ställde
som kung i sitt välde
och kallades »Bulten» av folket i trakten.

Och Bulten i Bo var i friaretagen,
en änkeman var han
och guldkedja bar han,
som lyste så skinande grant över magen.

Han kom till en dans bort i Vindfallsängen
— med gubbarne söp han
och jäntorna nöp han
kärvänligt i sidan vid förbisvängen.

Och jäntorna bligade kärligt åt Bulten
— hans gods äro stora
— att sitta som mora
i Bo är väl bättre än svälta i hulten.

Och nog är det sant, att han sugit och pinat,
procentat och pantat,
och nog är det sant, att
allt välstånd i socknen för hans skull förtvinat.

Och nog är det sant, att Nils Nilsson i Vallen
blev jäktad och svulten
från gården av Bulten;
nu går han kring socknen, försupen, förfallen.

Men Bulten i Bo, han var herren för dagen,
han gick där och pöste,
och brännvinet öste
han dåsig och nöjd i den svällande magen.

Och jäntan, som förr var Nils Nilssons jänta,
den tog han om hakan,
och blek som ett lakan
hon drömde om arv, som mor Bult har att vänta.

Men Bulten var ej den, som lätt lät sig fånga,
han visste att välja
och köpa och sälja,
det var ingen nöd, ty det fanns ju så många.

Och sist satt han däst och höll jäntor om liven
med ruset i skallen
— Nils Nilsson i Vallen
stod drucken bakom dem med handen på kniven.

*

Han tog honom hårdhänt och vilt över nacken,
han slog och han spände
och kniven han rände
i bröstet på Bulten, som tungt föll i backen.

»Ja, ligg där och glo med ditt giriga tryne,
ja, ligg där och glo, du,
du, Bulten i Bo, du,
det är allt Nils Nilsson, du ser ej i syne!»

Han gav honom ännu ett hugg genom strupen,
han gick genom hopen,
»tag fast!» hördes ropen
från skocken av jäntor, i vråarne krupen.

*

Till kanten av råken hans steg hade spårats,
det var som man tänkt sig,
att Nils hade dränkt sig;
de funno hans lik i en vik, när det vårats.

Han jordades tyst, som han borde och skulle,
men inga, som hasta
förbi, vilja kasta,
som seden det kräver, en sten på hans kulle.

Ty många ha tyckt, det var rätt, det som gjordes,
det säges och menas,
att den skall ej stenas,
som gjort vad de önskat, men själva ej tordes.

* * *

I VALET OCH KVALET.

Han är änkling och gammal och skallig och krokig,
han är hård emot folket och grinig och gnidig,
ja, se toge jag den, ja, se då var jag tokig,
och tvi dig, din snålhans, och tvi dig och tvi dig!
Och för resten har snålhansen barn
— nej, så näggum, så näggum jag tar'n!

Men ändå när jag tänker på gården och grödan
och de smällfeta svinen och mjölkstinna korna
och vad fattiga jäntor få slita för födan
och för kläder på kroppen och läder till skorna,
ja, då tänker jag alltid som så:
hm kanske, ja, kanske ändå!

Nu förstås, är det sant, att jag lovat en annan
att bli hans, när han kommer tillbaks från Atlanten,

han är ung, han har knollriga lockar i pannan,
han är fin så han skiner, den fattige fanten,
och jag tror, att jag höll honom kär,
om han blott, om han blott vore här!

Men ändå kan jag inte bli fri från att tänka
på den ståtliga stugan, där kittlarne blänka
— en får dragas med gubben och jänka och
jänka,
han är gammal och sjuk och till sist blir en änka.
Det är mycket att få, det är synd att försmå,
det är syndigt att låta det gå!

Det är sant, det är svårare synd att bedraga
den en bundit sig vid, den en lovat så heligt,
för det är som en repa en aldrig kan laga,
och mitt hjärta står still och mitt huvud blir
veligt,
och det kännes som vore det gråt
i min hals, när jag tänker på't!

Men den gubben han kommer mig aldrig ur
sinnet
för hans proppade skåp och hans svällande
sängar,

och jag kan inte glömma det silvret och linnet
och hans kor och hans svin och hans får och
hans pengar.
Ja, jag tror att jag tar'n, ja, jag tror att jag tar'n,
om han så hade aderton barn!

* * *

TRE TRALLANDE JÄNTOR.

Där gingo tre jäntor i solen
på vägen vid Lindane Le,
de svängde, de svepte med kjolen,
de trallade, alla de tre.

Och gingo i takt som soldater
och sedan så valsade de,
och »Udden är så later»
de trallade, alla de tre.

Men när som de kommo till kröken
av vägen vid Lindane Le,
de ropade alla: »Hör göken!»
sen skvätte och tystnade de.

Och tego så tyst som de döda
och rodnade, alla de tre.
Men varföre blevo de röda
och varföre tystnade de?

Jo!

Det stod tre studenter vid grinden,
och därför så tystnade de
och blevo så röda om kinden,
de trallande jäntorna tre.

Det stod tre studenter vid kröken
och flinade, alla de tre,
och härmde och skreko: »Hör göken!»
och alla så trallade de.

* * *

EN NYÅRSLÅT.

En var har sin sorg
och jag har min sorg,
och varje år har sin ynkedom.
Av mask, som frätte,
och regn, som vätte,
och sol, som stack, blev vår lada tom.
Men var ej ledsen, min flicka lilla,
det skall väl en gång bli väl igen,
till nästa nyår, till nästa nyår,
till nästa nyår, min lilla vän!

Och gården brände
och lyckan rände
till skogs och där har hon glömt sig kvar.
Och nöd är bitter
och ingen gitter
att hjälpa stackarn som inget har.

Men strunt i svälten, min flicka lilla,
vi få väl börja på nytt igen,
till nästa nyår, till nästa nyår,
till nästa nyår, min lilla vän!

* * *

DEN GAMLA GODA TIDEN.

Stjärnorna tindrade tysta för hundrade
år tillbaka och skogen sov.
Forsen dånade, hjulen dundrade,
gnistorna sprakade,
marken skakade,
hammaren dunkade tung och dov.

Bälgen blåste och blästern ljungade,
kvävande hetta ur ässjorna slog,
svettiga sotiga smederna slungade
släggan mot stängerna,
nöpo med tängerna,
formade järnet till harv och plog

»De giva oss slagg för malm
och spark för vårt släp och slit,
de tröska oss ut som halm
och läska oss sen med sprit.

Min käring har svälten knäckt,
min dotter är brukets skarn,
förvaltaren själv är släkt
med stackarens första barn.

Han eldar oss helvetet hett
med rapp och med knytnävsslag,
han får allt ett vitglött spett
i nacken en vacker dag!»

Forsen dånade, hammaren stampade
överdundrande knotets röst,
ingen hörde ett knyst från de trampade,
skinnade, plundrade
ännu i hundrade
år av förtvivlan och brännvinströst.

* * *

SÄV, SÄV, SUSA.

Säv, säv, susa,
våg, våg, slå,
I sägen mig var Ingalill
den unga månde gå?

Hon skrek som en vingskjuten and, när hon sjönk
i sjön,
det var när sista vår stod grön.

De voro henne gramse vid Östanålid,
det tog hon sig så illa vid.

De voro henne gramse för gods och gull
och för hennes unga kärleks skull.

De stucko en ögonsten med tagg,
de kastade smuts i en liljas dagg.

Så sjungen, sjungen sorgsång,
I sorgsna vågor små,
säv, säv, susa,
våg, våg, slå!

* * *

I BÖNHUSET.

»O, dyre vänner, syndens lön är döden,
hans synd var stor och bön är starkt av nöden,
vår arme unge broder Andersson
har blivit världens barn och fallit från.»

O, vi arme syndens trälar,
Herre, hjälp våra fattiga själar!

»Han var begåvad rikt med nåd från ovan,
vår unge Barnabas, och hade gåvan
att tolka ordet mer än någon präst
och väckte många själar, kvinnor mest.
Och han var ljuvlig såsom Josef var
och frestades som han hos Potifar,
o, ynglingar, I gån på farlig mark!
Dock trodde vi att Andersson var stark
och kämpade mot djävulen och vann
— men djävulen var starkare än han!»

O, Ichabod, o, Ichabod,
synden rasar i kött och blod!

»Vi gifte honom med en äldre änka,
en stadgad människa, som kunde skänka
den unge mannen skydd mot satans garn
och köttets lockelser bland världens barn.
Hon var en stilla, djupt allvarlig kvinna,
en from och vaksam ljuvlig vaktarinna,
som stod på post i varje ögonblick
och följde Andersson, evart han gick.
Men mänsklig visdom är fåfänglighet,
ty som församlingen väl redan vet,
så rymde broder Andersson i natt
med Fia Bergman till Amerika!»

O, synd och nöd, o, sorg och kval,
ack, denna jorden är en jämmerdal!

* * *

STADENS LÖJTNANT.

Vem kommer, vem rider, vem kommer till häst!
Åh kors i alla tider,
se löjtnanten rider,
se fruarne i fönstren,
se pigorna i hörnen,
se löjtnanten sitter som en prins på sin häst,
o, Gud, vad han är vacker i sin vita väst!

Se solen den lyser på löjtnantens ritt,
se stövlarna de skina
så blanka och fina,
han är så rak i ryggen,
han är så smal om livet,
hans rock är av sista och yppersta snitt,
nej, titta ni, nej, titta ni, nej, titt, titt, titt!

Se löjtnanten småler så milt som en präst,
se löjtnanten vrider
mustaschen och rider.

han hälsar uppåt fönstren,
han nickar nedåt hörnen
och sitter som den finaste prins på sin häst,
o, Gud, vad han är vacker i sin vita väst!

* * *

»SKALDEN WENNERBOM».

Genom stadens park går sommarsuset,
skalden Wennerbom från fattighuset
kommer raglande — butelj i hand
— kryssar varligt över gångens sand,
tar en klunk ibland,
ler och mumlar saligt under ruset.

Bin fly kring från trädgårdsmästarns kupa,
kryp och larver störta huvudstupa
ned från träden, allt står högt i blom,
allt är fyllt av doftens rikedom
— skalden Wennerbom
sätter sig i gräset till att supa.

Fåglar tokiga av glädje kvittra,
gräsets hundra syrsor spela cittra.

Wennerbom han lyss med bitter min
— när han klunkar sitt eländes vin,
super som ett svin,
solens strålar mot buteljen glittra.

Brännvinet och han de hålla gille
och han mumlar: »Brännvinet ger snille,
brännvinet ger tröst, när hoppet far,
skål för ungdomen och det som var,
låt oss ta en klar,
om det här får gå, så får jag dille.

Jag var glad i tron och stor i tanken,
tills jag drunknade i denna dranken,
det är slut med mig sen femton år,
hejsan, bror butelj, allt skönt förgår,
låt oss ta en tår,
Wennerbom är full, det ger han fanken!»

Och han somnar in, han går till vila,
parkens medlidsamma kronor sila
litet ljus kring skalden Wennerbom,
milt kastanjen regnar ned sin blom,
flaskan ligger tom,
krypen härs och tvärs däröver kila.

Djup och rik är nu hans gudagåva
och i själen stinga inga dova
ångerns smärtor över last och brott,
till sin ungdoms drömland har han nått,
sover ganska gott,
det är skönt för skalder att få sova.

* * *

BIBLISKA FANTASIER

MANNEN OCH KVINNAN

Adam sade till Eva:
»Du leda, du lystna hynda,
jag gitter ej släpa och sträva
för dig, som lärde mig synda!
Förbannelsens frukt har du plockat
med dina förbannade händer,
till lustar har du lockat
med dina nakna länder,
din däjlighet har försänkt mig
i låga begär bland djuren,
från Eden har du stängt mig,
det flammar eld från muren!
Din tunga är ormen som stiftar
allt ont med sin hatfulla träta,
ditt tal är en tand som förgiftar
min mat, när jag vill äta!
Och ville jag slå dig till jorden,

min kraft av din däjlighet tämjes,
en krypande hund är jag vorden,
jag vämjes, ve, jag vämjes,
förbannad vare du!»

Men kvinnan log i sin vrede
och hånade mannen och sade:
»Rätt så att du ger dig, du lede,
de namn, som på mig du lade!
Du själv är en orm som stiftar
allt ont, om ock i tystnad,
du själv är en tand, som förgiftar,
du själv är en hund i din lystnad,
du hatar, men vågar ej bräcka
det kärl, där din lusta vill dricka,
din törst med min kropp vill du släcka,
och därför min hand må du slicka!
Din livsfrukt du gav mig att bära
i ångest under mitt hjärta,
ditt barn med min blod må jag nära
och föda i smälek och smärta,
förbannad vare du!»

Och mannen knöt sina händer
och slog henne blodig om kinden,

och kvinnan bet sina tänder
tillsamman och flydde som hinden
och satte sig ned på en tuva
vid Phrath för att se i dess strömmar
och sörja och lida och ruva
i hatfulla, hämndfulla drömmar.
Men mannen lade sig neder
och borrade hjässan i jorden
och skälvde i alla leder
av sorg för de bittra orden,
i anden han såg henne blöda
och smärtsamt förvrida dragen
och grät sina ögon röda
av skam för de blodiga slagen
och mindes med ånger den möda
hon gjort sig alltjämt för hans trevnad,
och huru hon redde hans föda
och var till en hjälp för hans levnad,
och huru i hatet hon hyste,
var kärlek och smärta under,
och hur hennes ögon lyste
av vemod i trätans stunder,
och huru med kärlek hon ledde
den sonen, han givit henne,
och huru med omsorg hon redde
om aftonen bädden åt tvenne,
och huru, när sista flamman
av solen försjunkit i fjärran,

de slingrade lemmarna samman
i lust och i skräck för Herran.

Och Adam stod upp för att söka
och varsnade droppar av bloden
och såg hennes fotspår kröka
sig ned mot den heliga floden
och såg henne sitta vid stranden
med Kain, hans son, vid sin sida
och vara bedrövad i anden
och sörja och hata och lida.
Och Adam gick henne nära
och sade: »Vi skulle jag slå dig,
du blöder om kinden, min kära,
med vatten av Phrath vill jag två dig,
med läkande blad vill jag hela
de sår, i ditt hjärta jag skurit,
din sorg vill jag sörja och dela
de tungsamma bördor, du burit.
Jag gitter ej känna mig ensam,
förbannad och driven från Eden,
vår nöd som vår lust är gemensam,
gemensam den ödsliga leden,
där allting, som lever, vill gräva
oss gravar, varhelst vi blicke»
— så talade Adam till Eva,
men Eva svarade icke.

Och Adam vart stum och sänkte
förbittrad sitt huvud mot barmen,
och åter på hämnd han tänkte,
på nytt vart han gripen av harmen.

Då veknade kvinnan och trängde
sig tätt intill mannen och lade
sin arm om hans skuldra och hängde
sig fast vid hans hals och sade:
»Jag gitter ej banna och klandra,
jag gitter ej se hur du gråter,
vi måste förlåta varandra,
när icke vår Herra förlåter!
Vi äro fördömda att synda
och träta och aldrig sämjas,
vi äro som hund och hynda,
så låter oss synda och vämjas,
så låter oss samfällt lida
och sörja vårt livs elände
och hata och träta och strida
och älska till världens ände!»

Och mannen och kvinnan drogo
tillsamman ut i livet
och uppfyllde jorden och dogo
av ålder och år, är det skrivet.

Men så, medan tiderna farit
med väldiga vingeslag,
ha mannen och kvinnan varit
allt intill denna dag.

* * *

VÅR.

Simson sade vid sig själv:

Si, världen all sig gläder,
de milda vårens väder,
de komma och försvinna
och markens blomster spira
och vattubäckar rinna,
jag vill gå ned till Thimnath
och söka mig en kvinna!

Si, luftens fågel flyger,
si, skogens rådjur smyger
sin kära vän att finna,
si, öknens starka lejon
hos bergens lejoninna,
jag vill gå ned till Thimnath
och söka mig en kvinna!

Si, purpurröd till färgen
går solen bakom bergen
och himlens skyar brinna
och aftonsvalkan kommer
som nattens bådarinna,
jag vill gå ned till Thimnath
och söka mig en kvinna!

* * *

HÖST.

Simson malde på de filistéers kvarn och sade vid sig själv:

Stormarne dåna och haglen de falla
tungt på min hjässa, som eld är min panna,
rött för min ögon, de blinda, det flammar,
hatet förtär mig, min blod är som galla,
kommer och låter oss heligt förbanna,
heligt förbanna dem,
de filistéers eländiga stammar!

Litet är folket och smått är dess sinne,
dock är det stort i att pina och stinga
Herrans nazir, som fick kraften förlänad,
Herre, behåll dem din vrede i minne,
slå dem till jorden med Gideons klinga,
slå och förtrampa dem,
slå dem som hagel slår luftens fänad!

Stormar låt dåna och hagel låt falla,
låt mig få dö för din stormvinds vrede,
men giv mig hämnd, ty min strupe förtörstar,
låt mig förgöra dem, förstarna alla,
slå och förkrossa de usle och lede,
giv mig i händerna,
giv i mitt våld filistéernas förstar!

* * *

SAUL OCH DAVID.

Och Sauls själ var fylld av sorg till randen,
och ifrån Israel han höll sig fjärran
och skydde mänskors tal och dagens ljus.
Och över Saul kom den onde anden,
och han vart dolsk och övergavs av Herran
och höll sig dold i Gilgal i sitt hus.

Och anden ledde konung Sauls tunga
att tala hädisk tal, och Saul sade:
»Vi lever jag, vi är jag Herrans träl?
Si, emot Herran vill mitt hjärta slunga
förbannelsen han i mitt hjärta lade,
ty sjuk av hat och pina är min själ!»

Då sade en: »Vill konungen befalla,
att vi må hämta David, herdegossen,

att du må finna tröst av harpans ljud?
Och David kom. Då bugade sig alla
och ropade och svängde högt med blossen:
»Välsignad vare han av Jakobs Gud!»

Ty han var fager under ögonbrynen
och ädelt växt och smärt och brynt av solen,
och folket viskade emellan sig:
»Si, alla fröjdas vi vid denna synen,
ty han är vuxen som för konungsstolen
och skön att skåda till och stor i krig!»

Och David trädde in och fram till sängen,
där Saul låg, och bugade och sade:
»Din tjänare är här» — men fick ej svar.
Och David satte sig och slog på strängen
och örat lyssnande mot harpan lade
som efter sången, den i harpan var.

Och David sjöng: »Si, natten kom
och på min ögon lade mörkret handen
och allt var töcken, när jag såg mig om,
och jag gick vilse över ökensanden.

Det fanns ej tröst, det fanns ej vän,
min gång var trött, mitt hjärta var bedrövat,
min väg var irrande, jag vet ej än
hur långt och vida mina fötter strövat.

Men ett jag vet, att jag var hård
och intill döds mitt sinne var förbittrat.
Min själ var lik en tom och öde gård,
som Herrans vredes ljungeld bränt och splittrat.

Och glömt var allt vad förr mig glatt.
Jag sade: vilse vandra mänskors öden,
och nu är kommen Herrans vredes natt,
jag vill förhärda mig och ge mig döden!

Då såg jag morgonstjärnan stå
och lysa milt och vänligt över landen
och tog mig mod och såg en väg att gå
ty från min ögon lyfte mörkret handen.

Och natten vek och morgon kom,
om dagen hördes luftens fåglar buda,

och solen lyste, när jag såg mig om,
på ängarna kring Betlehem i Juda.

Jag hörde nejdens herdars sång,
och mina hjordar mötte mig i marken,
och allt var härligt som det var en gång
den morgonen, när Noah gick ur arken.

Jag tänkte glad: vi sörjde jag,
vi var jag fången i min själs elände?
Si, efter natten kommer alltid dag
och såret läks och sorgen har en ände!

Min själ är stark, min själ är glad,
likt morgon och likt vår är allt till färgen,
av vin och honung dryper Gilead
och det är ljust kring dalarna och bergen!

Min kraft är ung och fri min håg
och högt bland himlarna min tanke svingar,
min själ vill ut på mera vida tåg
och hava morgonrodnaden till vingar.

Och konungen skall fatta mod,
ty många äro som med Saul lida,
och han är vis och är av hjärtat god
och har en själ, som skapades att strida!»

Då vek förbannelsen från Saul åter
och han begynte gråta bitterliga
och sade: »David, är du där, min son!
Räck hit ett bäcken, si, din fader gråter,
nu vill jag två mig och ur huset stiga
och ned bland folket, som jag höll mig från!»

Och ondskans ande vek för denna gången
och Herrans vrede var från Saul tagen
och han vart åter Israel till tröst.
Ty det var sorgebot fördold i sången
och det var balsam gömd i harposlagen
och det var läkedom i Davids röst.

* * *

UPP TILL SALEM.

Si, mitt hjärta det längtar i dalen
över bergen, där kungsörnen for,
upp till Salem, till konungasalen,
upp till Salem, där Salomo bor.

Han var mörk och konungslig som natten,
och hans blick var konungslig och god,
och hans röst var som väldiga vatten
i en mäktig och brusande flod.

Såsom vänliga kvällstjärnor brinna
och strö glimtar i dalarne ner,
har han skådat på sin tjänarinna,
si, han såg som den älskade ser.

Och han sade: »Min själ du behagar
såsom vårdagg i morgonens ljus,
kom till Salem och lev dina dagar,
kom till Salem och lev i mitt hus!»

Och han sade: »Du lilja i dalen,
har du mod att ha konungen kär,
si, bland prakten i konungasalen
äro sorgerna tyngre än här.»

Jag vill vandra till blods mina fötter
genom dagarnes hetta och regn,
jag vill gå, jag vill leva på rötter,
jag vill sova i palmernas hägn.

Genom öknen, där lejonet krigar
och i klyftan sitt byte förtär,
vill jag vandra på vägar och stigar,
jag vill vara där konungen är!

* * *

PREDIKAREN.

Sjuhundra äro hustrurna och frillorna väl föga färre
och jungfruskarans mångfald utan tal.
all Tyri prakt är strödd i sal vid sal,
att sprida härlighet kring Syriens herre.

»Så smyckom oss, I Moabs döttrar, skönt
med purpursnören och med gyllne spännen,
behängom oss med nyutsprunget grönt
och slingom kransar kringom våra ännen
och övom oss i dans, att ej på skam
i dag vi komma må, och bärom fram
det kylda vinet och den friska honungen,
att vi må hälsa rätt vår herra, konungen!»

Och härligt strålar Moabs döttrars prakt,
men när slavinnan, som vid dörrn har vakt,
går fram och säger: »Si, vår herra nalkas,»

då tiga alla de, som le och skalkas,
av fröjd och skräck förändra de sin hy
och vilja endels stå och endels fly.

*

Stor är kung Salomo, hans växt är lik
de höga cedrarna på Libanon,
hans anlete är skönt, hans dräkt är rik
av ädelstenar komna fjärran från,
hans makt är utbredd och hans namn går vida
och hundra folkslag tävla om hans nåd,
och många hedningarnas kungar bida
hans visa domar och hans visa råd.

Men böjd var konungen, när in han steg,
och ingens fägring kom hans blick att stanna,
han såg ej kvinnorna, hans tunga teg
och det låg mörker på den vises panna.

»Vi äro några här, som smyckat oss,
vi vilja dansa för vår herra konungen,
vi hava tillrett spis och upptänt bloss,
si vinet här och si den friska honungen
och dessa strängaspel av alla slag
och bädden redd, vår herra till behag!»

Men konung Salomo gick bort från dessa
och gick därfrån och sökte överallt,
och när han såg sin älskades gestalt,
i hennes knän han lutade sin hjässa.

Si, konung Salomo, du är för tung,
hon är för liten och för mycket ung,
för vek i höfterna att bära dig,
för svart i hyn, fast ganska täckelig,
si, dina kvinnor äro legio,
vi sökte du dig hit, kung Salomo?

*

Och konungen var led vid all sin ära
och vid all härlighet på denna jord,
och gat ej se med kärlek till sin kära
men började att tala visa ord:

»Jag sade till min själ: var glad, min själ,
ty allt har lyckats dig och gått dig väl
och du är rik och är en folkens förste
och nämns bland jordens konungar den störste
— men intet gladde mig, ty si, jag vet,
att allt är vind och tom fåfänglighet.»

»— Jag var den visaste på jordens ring
och all Egypti visdom visste jag
och alla stjärnors gång och alla ting,
som hänt från Noe tid till denna dag,
men vad kan visdom båta den som vet
att allt är vind och allt fåfänglighet?»

»— Med guld och koppar har jag smyckat husen
och gjort till ögnalust Jerusalem,
jag hade kvinnor hundraden och tusen
och sade: jag vill fröjda mig med dem,
ty ljuv är kärleken, men si, jag vet,
att kvinnors kärlek är fåfänglighet.»

Men hon, som konung Salomo har kär,
fastän hon späd och ganska liten är,
sig böjde fram att se predikarns panna
och mellan händerna hans huvud tog
och såg och såg och ville icke tro
att dessa visa orden voro sanna
— då teg kung Salomo och log.
»Vi ler du, konung Salomo?»

* * *

EN SYN.

Helvetet såg jag öppet ligga,
stämmor hörde jag stöna och tigga
om en droppe vatten,
stämmor hörde jag stöna och stamma
hest i lågor, som vita flamma
mot den eviga natten.

Blickar såg jag kvalfullt irra
efter hopplös tröst och stirra
i förtvivlans kamp.
Anleten såg jag hemska skälva,
bröst jag såg av ångest välva
sig i kramp.

*

Då reste sig en av de pinade,
hans drag voro djävulens drag,
förvridna, förstörda, förtvinade,
med spår av ett stolt behag.

Det flög som ett sken över dragen,
det var liksom åter dagen
lyst in i hans skuggade själ
och bådat ett nyfött väl.
Han sade: »Det är ju vi själva,
som slipa vårt pinostål,
som elden och marterna välva
omkring vårt eget bål,
men låtom oss själva förlåta oss,
så varda vi marterna loss,
och låtom oss alltid sträva
och låtom oss aldrig gräva
i gammal synd och skam,
men blott se fram!»

Och lågorna slocknade sakta
kring djävulens gestalt,
och skönt det var att betrakta,
hur ljust det blev i allt,
hur ärkeängelns pannas valv
blev åter vitt och klart
och hur hans läpp av lycka skalv
och smålog underbart
— det gick genom allt som en salig fläkt,
och helvetet var släckt.

* * *

HOSIANNAH!

Görer portarna höga och dörrarna vida
och häng slingor av grönt över ringmuren din,
dotter Zion, statt upp, att din konung må rida
som en ärones konung,
en ärones konung,
som en ärones konung må draga därin!

Låter harporna ljuda, basunerna stöta
och lägg kläden och palmer för konungens fot,
låt ditt folk strömma ut att sin härskare möta
under glädje och gamman,
glädje och gamman,
under gamman och fröjd gå sin konung emot!

Bortom skyn är hans rike av vin och av honung,
bortom skyn är hans härskarors vapendån,

han är kärlekens konung och frihetens konung
— klinge högt: Hosiannah!
högt: Hosiannah!
klinge högt: Hosiannah, Davids son!

* * *

DET ÄR FULLBORDAT.

Så tung ligger sorgen
på templet och borgen
och dämpat och tungt rullar åskans dån,
och stormen går fram över landen att buda
att lejonet av Juda
blev korsfäst av Juda i smälek och hån.

Och genom stormen ropa gälla röster
likt gråterskor med himmelshöga skri,
det ropar vilt i väster och i öster:
Det är förbi! Det är förbi!
Det är fullbordat, såsom det står skrivet,
nu vilar mörkret åter över livet,
åt Gog och Magog blev det åter givet
och världen sjönk på nytt i slaveri!

Så tung ligger sorgen
på templet och borgen,

i rymden är sorg över människones son,
och molnen så tunga i himmelen sväva
och mänskorna bäva
och dämpat och tungt rullar åskans dån.

* * *

FRÅN NÄR OCH FJÄRRAN

TRONSKIFTE.

Den gamle kung Kronos är död, hans son,
som ärvde hans tron, är ung,
och hastig till sinnes och lätt på tån,
är nittonde seklets kung.

Den gamle var känd som en patriark,
en stillsam och tyst nomad,
som strövade kring över livets mark,
beskedlig och jämn och glad.

Den unge är fallen för äventyr,
på vägar dem själv han byggt
vid svindlande bråddjup han trotsigt styr
sitt susande iltågs flykt.

Så långsam och trög var den gamles gång,
han vände sig om och såg
tillbaka ibland för att se hur lång
var vägen, som bakom låg.

På staven för milen han märken skar
och höll vid varenda dörr
att titta, om allting därinne var
sig likt som det varit förr.

Det var ej så brydsamt att leva med
vid Kronos den Gamles hov,
hans följe i anständig passgång skred,
man åt och man drack, man sov.

Den unge, han aktar ej milens mängd
på stormande brådsnabb stråt,
han ser ej tillbaka på vägens längd,
han blickar blott djärvt framåt.

Han älskar ej fraser och fagert tal
och icke kommandot: stopp!
Åt den, som ej lystrar till hans signal,
han ryter ett kärvt: se opp!

Så ångar han fram ifrån zon till zon,
den unge, den djärve — men
de gamle bland folken behålla tron
på Kronos den Gamle än.

De sitta och meta i livets flod
som förr, liksom intet skett,
på samma förträffliga metmetod,
varpå deras fäder mett.

Då stormar det brusande tåget fram
med framtidens ilgods i,
det frustar, det stampar i rök och damm
och är i en blink förbi.

Det var det rullande nuet, som
försvann bakom närmsta krök,
de gamle, de vända sig långsamt om,
men allt vad de se är — rök.

* * *

DON QUIXOTTE.

Vid allt mystiskt i naturen,
varslar det om svåra tider;
far han ännu kring och rider,
han av Sorgliga Figuren!

Det var han och ingen annan,
ty Mambrinos hjälm, den fina
lödderskålen, såg jag skina
kring den kala hjältepannan.

Och den stolta Rosinante
såg jag styvt och spattigt dansa
På sin mula Sancho Panza
såg jag hänga som en vante.

*

Ädle resenär från Spanien,
är du icke trött att rida,
har du icke nog fått lida
av den eviga kampanjen?

Jag förstår din min, den varnar
mig för skämtan med det höga,
svaret lyser i ditt öga:
ännu vifta väderkvarnar!

*

Ja, igenom tiden rider
ännu riddarn av La Mancha,
enligt min och mångas tanka
är han med i dagens strider.

När mot obekanta faror
förutseende vi blicka
och mot väderkvarnar skicka
våra unga tappra skaror,

stiger don Quixotte ur graven,
och till vår och riddarns heder
är det han, som striden leder,
han som svänger fältherrstaven.

* * *

KLOWN CLOPOPISKY.

Det var på nattkafét i »National»
ett nöjets paradis med syndafall,
förbjudna frukter och den lede satan
i maskopi med Evor ifrån gatan
och gamle Adam själv i månggestalt
av nattflanörer från Berlins asfalt.
Och gamle Adam sladdrade och drack
och levde rövare bland glas och brickor
och slog sig lös bland illa kända flickor
och söp sig full och bar sig åt som pack.

Min vän och jag, vi sutto i en vrå
och drucko bömiskt öl och sågo på,
hur slödderströmmen genom dörren drog,
och pöbelbränningen i salen slog,
och hörde på, hur klownen Clopopisky,
förtroligt stämd och doftande av visky,
berusat, öppenhjärtigt vemodsöm,
förtalde om sin kärleks brustna dröm.

*

Han drack en klunk och nickade åt oss
och tände så på nytt sin papyross
— såg på en stund, hur tändsticksresten brann,
och när han detta gjort, så sade han:

»En bifallsstorm kom rullande från raden,
och bravoropen skränade sig hesa,
och en bukett flög över balustraden
och föll precis i skötet på Teresa.
Hon gav en blick, som kunde smälta sten,
åt givaren, den ryske attachén
— och så en bugning åt publiken till
och hon red ut på *Lady Mill.*

Jag bet i läppen, vild av svartsjuk vrede,
och mumlade små böner till den lede,
men det var min tur, Zacco skrek: se opp!
och jag sprang in i vinande galopp
och satte mig på baken plums pladask
och fick applåd av pöbel och patrask.

Men länge skulle ej min framgång vara
— 'der schene Ajust', min kamrat, ni vet,
försökte locka mig till rolighet,
men det var stopp, jag kunde inte svara.

Jag bjöd nog till att säga he! och äh!
men bjuda till hur mycket än jag ville,
mitt gamla prövade pajazzosnille
var som förvandlat nu till sten och trä.

Amfiteaterns blickar blevo buttra,
och raden började att halvhögt muttra,
och glåpordshaglet blev till slut orkan:
'Gör konster, ynkrygg', och 'var kvick, din fan!'

Jag gjorde ännu ett försök att grina,
men plötsligen rann sinnet till på mig
och jag bröt ut: 'Fördömda byke, tig!'
Då började de ruttna äggen vina
från alla håll som kulorna i krig.
Och som en störtskur, ifrån himlen fallen,
det kom av gamla ben och äppelkart,
en lösryckt bänklist slog mig hårt i skallen
och som en död jag föll och allt blev svart.

Och när jag återkommit till besinning,
jag låg i stallet på en knippa halm
och kände blodet sippra ur min tinning
och nästan kvävdes av kompostens kvalm.

Och nesan frätte mig och skammen brände,
min själ sjönk djupt i grämelsens elände.
Då hör jag lätta steg därutanför,
det är Teresas lätta steg jag hör,
och tänk ändå! — Teresa är så god!
Och vem har mätt en kvinnas ädelmod?
Kanhända själva skymfens övermått
den ädelhjärtade till hjärtat gått?
— Nu är hon här att gråta vid mitt bröst
och torka av mitt blod och ge mig tröst
och säga: caro, caro, povro mio!

Då hörde jag herr diplomatens röst,
som sade: 'Alltså fredag klockan tio!'

Då svor jag till och borrade min hjässa
i halmens tågor djupt och emot dessa
min tinnings färska sår jag söndermol
och skrek och skrattade och grät — och gol!
Ja, verkligen — jag gol — det var en vana,
en rolig konst ifrån min cirkusbana,
som *pièce de résistance* jag brukat den
och i min bittra sorg den kom igen.
Sen steg jag upp, gick ut och drack och slogs,
tills sorgerna med vettet ränt till skogs.»

Han drack en klunk och nickade åt oss
och tände så på nytt en papyross
och gjorde sen sin bästa kapriol
och stod på huvudet och grät och gol.

* * *

FÖRRÄDARN.

Det lyste genom skogen
vid stranden av Loire,
det gick en dans på krogen
vid stranden av Loire.

Men den som stod på bordet
var Guy de Montcontour,
och den som förde ordet
var Guy de Montcontour.

Och allt blev tyst i salen,
när ministrelen sjöng.
Han drack och gav pokalen
åt närmsta man och sjöng:

»Döm, Normandie, och döm, Provence,
döm, Frankrike, hans skuld,
den mans, som stal la gaye science
och sålde den för guld!

Döm, Frankrike, den man, som spillt
sin sång på lögn för lön,
döm, sköna Frankrike, ej milt
Guilbert du Mont de Meune!

Hans sång var stolt i yngre år,
ej krympt och vingestäckt,
hans ungdom växte vild som vår,
hans glädjetrots var käckt.

Men fegt till hovets kvalm han smög
från sångens fria lag
och sålde sig för guld och ljög
sig till ett riddarslag.

Nu sjunger han i silkedräkt
vid silversmyckat bord,
hans kind är gul, hans blick är släckt,
hans sång är tomma ord.

Hans sång är smicker blott och pråL,
hans sång är platt och dum,
hans skrud är fin, hans själ har hål,
hans rygg är böjd i krum.

Han är en man, som sålt sin själ,
ett tomt förtorkat skal,
ett stoft i guldfodral, en träl
i flöjel och sindal.

Han är en man, som har förspillt
sig själv på lögn för lön,
döm, Frankrike, döm icke milt
Guilbert du Mont de Meune!»

* * *

RENÄSSANS.

»Ja, sköna sirater, vid Pluto,
har skidan till värjan, du bär,
de röja din konst, Benvenuto,
— låt se, huru klingan är!»

Så ropade vännernas skara
och mäster Cellini log.
»Nå, fram med din stolta Ferrara,
drag blankt!» — Cellini drog.

»Se hit, det är klingornas klinga,
en bättre har aldrig fåtts,
med den skall Cellini tvinga
sig fram överallt på trots!

Vart hånsord från skamlösa strupar
skall tystas med denna egg,
med den vill jag slåss, tills jag stupar,
helt ensam med rygg mot vägg!

Med den vill jag skydda min flicka,
min konst vill jag skydda med den,
med handen på den vill jag dricka
en skål för min enda vän!»

Men hon, som bar kruset med vin i,
blev blek och blev röd igen
och viskade sakta: »Cellini,
vad heter din enda vän?»

Han svarade: »Vänskapen flyter
i havet som Tiberns älv,
den vän, som ej vänskapen bryter,
han heter så här — jag själv!»

Och tumlaren tog han från brickan
och klingan i skidan han stack
och slingrade armen om flickan
och kysste och log och drack.

* * *

DE GODE OCH DE ÄDLE.

Jag vill ej vara ädel, jag vill ej vara god,
de gode och de ädle de ställa upp sin stod
i skönaste belysning på högsta piedestal
med inskrift om bedrifter i hörnet av sin sal.

Sen stå de och betrakta sin älskliga bild,
hur ädel är ej minen, hur god och blid och mild,
de tänka i sitt hjärta: Si, allt är ganska gott!
— men bakom står Hin onde och hostar så smått.

* * *

IDEALISM OCH REALISM.

Nu är jag led vid tidens schism
emellan jord och stjärnor.
Vår idealism och realism,
de klyva våra hjärnor.

Det ljugs, när porträtterat grus
får namn av konst och fägring.
En syn, som svävar skön och ljus
i skyn, är sann som hägring.

Men strunt är strunt och snus är snus,
om ock i gyllne dosor,
och rosor i ett sprucket krus
är ändå alltid rosor.

* * *

IDEALET.

Idealet är här, idealet är där,
idealet är likt sankte Pål, sankte Pär,
idealet är svart, idealet är vitt
och likt påvens skägg av en egen snitt,
idealet är lätt, idealet är tungt,
idealet är gammalt, idealet är ungt,
idealet är kärlek, idealet är hat,
idealet är Tolstoys och Nietzsches prat
— jag tror det är bäst, att en var har sitt,
som jag har mitt.

* * *

HANS HÖGVÖRDIGHET BISKOPEN I VÄXJÖ.

Det lider mot slutet av biskopskalaset
och biskopen klingar med gaffeln mot glaset
och fyller det bräddfullt med skummande vin
och blinkar i smyg åt sin vän Heurlin.
Prostinnorna tystna, kaplanskorna tiga,
och halvmätta suckar av vördsamhet stiga
ur prostarnas djup, och bedrövat och tungt
mot tallriken blicka kaplan och adjunkt.
Av lyssnande andakt gå moln genom salen
i väntan på ett av de frejdade talen,
där biskopen plägar att utsmycka tron
med tankfulla bilder och klangfull ton.

Men Foibos Apollon i gnistrande char
olympisk och ljus över Thule far,
och strålar från gudomens härlighet stanna
bland lockarnas virrvarr kring biskopens panna

och skänka ett tycke av grekisk stil
åt biskopens fina, förnäma profil.
Och biskopen reser sig, ögonen ljunga
av trotsets, men icke av trones sken,
och atiskt är saltet på biskopens tunga
och tankarna komma direkt från Atén.

Hur ystert de nakna kariterna springa
från biskopens läppar, hur ystert de svinga
kring salen i anakreontisk takt,
hur ädel och stolt går historiens Klio
som korledarinna förut bland de nio,
hur skön kommer Eros i all sin makt!
Om frihet är talet och adel, som kräver
heroiska bragder, och skönhet, som väver
sitt soliga skimmer kring allt som är,
om guden i druvan och sången och dansen
i segrarens blick under lagerkransen,
i gratien som kvinnan i lemmarna bär,
om enhetens gud i materien och anden,
som härskar i alltet och lever i granden,
om livet som lyckans och segrarnas ban
i skydd av den store och mäktige Pan.
Det är som lycksaliga korer hördes,
det är som den eviga plektern rördes
av Foibos Apollon med egen hand,

det klingar i luften, det dånar i marken,
centaurerna stampa därute i parken,
menaderna dansa på gårdens sand.

Och skogarnas åbor ur klyftorna lockas
och fauner och nymfer i fönsterna skockas
att le åt vårt vördiga prästerskap.
Och biskopen tystnar, och prostarna titta
förbluffade upp, och prostinnorna sitta
och stirra och undra med öppna gap.

Men snart går en viskning i lön genom salen:
»Herr biskopen blickar för djupt i pokalen,
om detta får gå, så blir biskopen galen!»
Från hus och till hus går den stora skandalen
i hela den småländska jämmerdalen.

* * *

BOLLSPELET VID TRIANON.

Det smattrar prat och slår boll och skrattar
emellan träden vid Trianon,
små markisinnor i schäferhattar,
de le och gnola, lonlaridon.

Små markisinnor på höga klackar,
de leka oskuld och herdefest
för unga herdar med stela nackar,
vicomte Lindor, monseigneur Alceste.

Men så med ett
vid närmsta stam
stack grovt och brett
ett huvud fram.

Vicomten skrek: »Voilà la tête là!»
och monseigneur slog förbi sin boll
och »qu'est ce que c'est?» och »qui est la bête là?»
det ljöd i korus från alla håll.

Och näsor rynkas förnämt koketta,
en hastig knyck i var nacke far
och markisinnorna hoppa lätta
och bollen flyger från par till par.

Men tyst därifrån
med tunga fjät
går dräggens son
Jourdan Coupe-tête.

* * *

UR FRIEDERIKE BRIONS VISOR.

Ännu går dansen kring eken
och dansen är mig kär,
men går jag själv i leken,
är sorgen också där.

Och sitter jag vid väven
att söka mödans fred,
då kommer sorgen även,
och sorgen väver med.

Och vandrar jag i skogen
en kväll att trösta mig,
då vandrar sorgen trogen
på samma tysta stig.

*

Den stolta Rhen, som tågar
förbi små tysta hem,
vad frågar han, vad frågar
den stolte efter dem!

Hans bölja speglar häcken
och slår mot trappans rand
och tar sin gärd av bäcken
och vaggar skum i land.

Av allt han ser han kastar
ett vänligt återsken,
men utan vila hastar
till havs den stolta Rhen.

*

Jag mötte en flicka, hon bar sitt barn,
hon rodnade skamset förlägen,
hennes dräkt var lump, hennes namn var skarn,
hennes hem var den ändlösa vägen.

Hon hade dock något att kalla för sitt.
Mot varandra de värmde sig varma,
jag ville att flickans barn var mitt,
jag ville jag vore den arma.

* * *

SÅLUNDA TALADE ZARATHUSTRA.

En natt gick Zarathustra upp på berget med sina lärjungar för att betrakta stjärnorna.

Och vid de sutto på berget och blickade upp mot himmelen eller skådade ned mot dalen, där skogen växte utmed branterna, sänkte Zarathustra sitt huvud och föll i tankar.

Därefter höjde han åter sitt huvud, talade och sade:

»Huru ofta haver jag icke sagt eder dessa orden: flyr dygden och befliter eder om det ont är! Ty I veten, att dygden är fåvitska trälars tal, och att det onda är ett gott för den, som är det ondas herre och icke tjänare. Och huru haver jag icke förmanat eder att älska och förkovra eder självandes och icke eder nästa! Ty livet är kort och den som gör andras gärning och icke egen, han skall vara såsom ett torrt träd, och det torra trädet kan aldrig varda till virke i den bryggan, som leder till övermänniskan.

Men när haver jag sagt eder, att I skolen binda människorna med band, på det I själva mån vara fria? Det är trälars sed, som till makt komma. Eller när haver jag sagt eder, att I skolen slå och förtrampa dem som tävla med eder om högheten? Det är trälsed.

Skåder ned på skogen, där många toppar skjuta upp över de andra! Månne det höga trädet varder högre, om de låga träden huggas ned? Eller höjer edra ögon upp till de tusen sinom hundra tusen stjärnorna, som tindra i rymden! Tron I att den stjärnan Sirius glänser med klarare sken, om de övriga stjärnorna släckas? Det är småpiltars tro.

Så vakter eder nu för trälars sed och småpiltars tro, när I låten övermänniskan växa i eder! Ho vet, om den sig störst tänker är den störste! Och månne icke den ännu klenväxte, som stor växtkraft haver, är större än den redan storväxte, som mindre kraft haver av begynnelsen och allaredo uppfyllt sitt växandes mått? Så låter var och en växa och lysa efter sin art och förmåga och varer icke lågsinnade! Den där starkast lyser och störst är av alla, när alla äro i sitt fylle och sin fulländning, av hans frö och gnista skall övermänniskan framgå!»

Sålunda talade Zarathustra och hans lärjungar förundrade sig storligen.

* * *

ATLANTIS.

Livssorlet forsar från staden,
tung är den välvande kampens musik.
Högt ur den dova kaskaden
stänker ibland som ett skrik.
— Här är det stilla,
här ligger vattnet
stilla i tigande vik.

Här är det ödsligt och stilla,
här är det långt från det verkligas strand,
drömmarnas svävande villa
väves om vatten och land.
Luta ditt huvud
hit mot min skuldra,
se över relingens rand!

Tingen, som skymta på botten
äro ej klippor och revlar och skär
— ser du de glänsande slotten,
ser du palatserna där?
Sagans Atlantis,
drömmens Atlantis,
världen, som sjönk, det är!

Skinande vita fasader
runt kring en skimrande marmorborg,
heliga stoder i rader,
gårdar och gator och torg!
Nu är det öde,
hän genom staden
vandrar dess minne i sorg.

Guldet fick makt att förtrycka,
rikmännens kast, en förnäm myriad,
stal millionernas lycka,
åt och drack och var glad,
vann sin förfinings
segrar, och nöden
växte med segrarnas rad.

Så efter mäktiga öden
sjönk och förgicks Atlantidernas makt,
folket, som självt gav sig döden,
ligger i gravarna lagt.
Härligt begåvat,
sjunket, förfallet,
sist till sin undergång bragt!

Havet har prytt med koraller
dödsdrömmens stad, där de hänsovne bo.
Solljus likt stjärnskimmer faller
matt över gravarnas ro.
Algernas fibrer
grönskande näten
kring kolonnaderna sno.

En gång, ja en gång för oss ock
slocknandets kommande timme är satt.
En gång, ja en gång på oss ock
faller väl slummer och natt,
vagga väl vågor,
lyser väl solens
sken genom vågorna matt.

Staden, som sorlar från stranden,
står på en grund, som är lera och slam.
En gång går hav över landen,
går över städerna fram.
Över oss sorlar,
över oss gungar
folk av en främmande stam.

* * *

INFRUSET.

Skarp som nordanstormen,
allas kamp mot alla
kyler genom märgen
och gör hjärtan kalla.

Det som lövomrankat
lyste varmt i solen
liknar snart en boning
på en ö vid polen.

Men ännu därinne
milda känslor bygga,
sitta där och sörja,
lutande och skygga.

Stundom de med möda
kylans fjättrar skaka,
vilja ut, men stappla
frysande tillbaka.

Kampens bistra frostvind
isar allt det varma,
alltför kallt är livet
för de veka arma.

Längre lider vintern,
kortare blir dagen,
mörkare blir mörkret,
blekare bli dragen.

Tills de milda känslor
alla ligga döde
i sitt hem vid polen
tigande och öde.

Om en fångstman kommer
vindvräkt över haven,
mötes han av ingen
i den tysta graven.

* * *

TRÖST.

När sorgen kommer, som när natten skymmer
i vilda skogen, där en man går vill,
vem tror på ljuset, som i fjärran rymmer,
och sken som skymta fram och flämta till?
På skämt de glimta och på skämt de flykta,
vem tar en lyktman för en man med lykta?

Nej, sörja sorgen ut, tills hjärnan domnar
i trötthetsdvala, är den tröst vi fått
— det är som vandrarn, som går vill och somnar
på mossans mjuka dun och sover gott.
Och när han vaknar ur den skumma drömmen,
ser morgonsolen in i skogens gömmen.

* * *

FYLGIA.

Fylgia, Fylgia, fly mig ej,
när jag drags av det låga mot dyn,
du skygga, förnäma, sky mig ej,
när med lumpna tankar jag skymmer din rena
gestalt,
som svävar i skönhet och stjärnglans
och drömmar av ljus för min syn
så nära mig,
men så fjärran dock
som den fjärran, fjärran skyn,
du eftertrådda, du oåtkomliga,
du flicka av skönhetslängtan,
du väsen i dräkt av livets skiraste silverskir
med lyckliga drag och kärlekens skäraste törnros
skimmer i hyn.
Fylgia, Fylgia, fly mig ej,
du skygga, förnäma, sky mig ej,
du min skönhetslängtan,
som mot dagens sorger
är min skyddande tröst i nattens syn!

* * *

KOROS.

Svara, giv rätt åt den stoftgrandfödde,
Moira, som dolt dig i mörker och natt,
formande Kaos och länkande Kosmos' gång!

Varföre födas och dö vi,
varföre stappla vi livskvalbrutne
släkt efter släkt invid dödens brant?
Vi göt du giftet av längtan i barmen,
vi har du satt oss omätliga mål,
medan du dock slungar vandrarn i djupet
just vid hans första försökande fjät?
Är du blott slumpens ymnighetshorn,
gjutande evigt en varelseström
syftemålslöst genom ändlösa rum?
Är du en ondskefull dämon,
skapande väsen för gyckels skull,
väsen att leka med,
väsen att pina,
väsen att döda för ro skull?

* * *

DEN EVIGE JUDEN.

Även jag har sett den gamle vandrarn,
sedd av världens skalder, vart han kom,
men han var ej lik den bittre klandrarn,
icke trotsarn inför Herranom,
icke sörjarn, som de sjunga om.

Det var sent en afton härom året,
dungen susade sin sommarsång,
sjön gick böljegång mot videsnåret,
där jag låg i gräset kvällen lång,
drömmande om livets böljegång.

Mången gammal halvtförklungen sägen
drog förbi min själ i brokigt tåg,
där jag låg och stirrade mot vägen,
halvt till sömn förförd av vind och våg
— men med ens ett underting jag såg.

Ty där höjde sig vid närmsta backe
världsomvandrarens titanfigur,
tiden tyngde på hans gamla nacke,
härjad var han hårt av ur och skur,
men massiv och väldig som en mur.

Bredden av hans skuldror fyllde måttet
utav vägens bredd från tall till tall.
Och hans pannas valv var mörkt som brottet,
mörkt som skuggan av det syndafall,
som all tid har tyngt på världen all.

Och i blicken låg ännu den pina,
som i människornas liv den lagt,
denna makt, som älskar att förtvina
vad den själv till sol och lycka bragt,
födelsens och dödens hårda makt.

Men i silverskäggets munvik drog det
som till ett föryngrat löjets drag,
mitt i ögats dystra pina log det
som mot nattens moln en nyfödd dag,
full av hopp och värme och behag.

Och förundrad såg jag gubben stiga
utför branten närmare mot mig,
jag var upprörd, kunde icke tiga,
och jag sade: »Vad kan glädja dig
vandrare på den fördömdes stig?»

Och han log och sade: »Jag har lidit,
men min plåga är ej mer så tung.
Medan seklen trögt och tungsamt skridit,
har jag känt mig mer och mera ung,
jag blir glad till slutet som en kung.

I min själ har droppat ned en droppe
av ett löje över livets lott,
det är någonting på tok däroppe,
det är somt Vår Herre missförstått,
även han förväxlar ont och gott.

Lyckan kommer, sorgen kommer även,
som ett tjuvpojkstreck av något barn,
någon står och smusslar in i väven
av vårt liv ett nyckfullt spunnet garn,
som till helgon gör oss eller skarn.

Världsförloppet vecklar ut sig galet,
det är komiskt mitt i all sin stå̊t,
därför ler jag å̊t det långa kvalet,
det är icke värt en klagolå̊t,
när all världen är att skratta å̊t!»

Och han gick, det sågs ännu på nacken,
hur han mumlade ibland och log,
sist försvann han vid en krök av backen,
aftonsolen bakom bergen drog,
vinden susade och vågen slog.

* * *

ANMÄRKNINGAR

E = Efterskörd af Gustaf Fröding, 1910
ES = Efterlämnade skrifter af Gustaf Fröding, 1914
GD = Guitarr och Dragharmonika af Gustaf Fröding, GD[1] = första upplagan, GD[2] = andra upplagan o. s. v.
KT = Karlstadstidningen
M = Gustaf Frödings samlade skrifter. Minnesupplaga 1911
ND = Nya dikter af Gustaf Fröding, ND[1] = första upplagan o. s. v.
SD = Samlade Dikter af Gustaf Fröding, 1901.
UNT = Upsala nya tidning
r = rad, raderna
v = vers, verserna
ä fr = ändrat från
ä t = ändrat till

Radsiffrorna räknas från och med en dikts första rad (vers) till och med dess sista.

BALEN. Sid. 3.

Trycktes i sin helhet första gången i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Tre av sångerna hade emellertid varit synliga i tryck förut. Åttonde sången hade först meddelats i KT 11 febr. 1893 med titeln *Sekelslutpoesi* och undertecknad Hans Sax. Denna dikt företer följande olikheter med texten i ND[1]:

r. 1 *Hans själ var dyster och han sade:* »*Fröken,*
r. 11 — då sade fröken: »Kors bevara» (två stavelser fattas i versen; *häpet* insattes i ND).
r. 13 *Men tyngre mörknade hans själ och tungt han sade:* (två stavelser för mycket).
r. 19 Men *livets herre* lyss
r. 31 Se'n sade *han:*

Andra och tredje sången lästes i KT $^{23}/_{12}$ 1893. Då innehöll tidningen följande notis: »*Ur en ny diktsamling,* som, ifall allt går som det skall, kommer att utgivas fram på nyåret, meddelas här några prov av olika stämning och innehåll, vilka möj-

ligen kunna intressera en del av vår julpublik.» Därpå följde *Upp till Salem!* (Ur »Bibliska fantasier»), andra och tredje sångerna (där likväl betecknade III o. IV, jfr nedan!) ur »Balen», *Stadens löjtnant* (ur »Småstadsluft») och *De gode och de ädle* (ur »När och fjärran»). Olikheterna med texten i ND[1] äro följande:

III r. 15 *halvutspruckna* mskpt (ND[12] *halvtutsprungna*, SD, M *halvutsprungna* (säkerligen genom oaktsamhet).

r. 17 ej *fjun* av ND[12], SD ej *spår* av

I manuskriptet var dikten först försedd med undertiteln *En novellett på vers,* men denna är sedermera struken och utbytt mot den nuvarande. Dikten har påtagligen en gång bestått av tolv avdelningar. Den nuvarande andra sången bär nämligen den överstrukna siffran III och den tredje siffran IV; åttonde och nionde sången bära båda siffran XI överstruken och den nuvarande tionde avdelningen den likaledes strukna beteckningen XII. — Om diktens tidigare avfattning känner jag endast, att båda de *sista* sångerna äro oursprungliga. Fröding lät dikten sluta så, att den misslyckade hjälten gick ifrån balen och söp sig full och sökte upp ett dåligt sällskap bland stadens fala kvinnor. Richard Steffen, av vilken Fröding utbett sig granskning och omdömen, vågade icke tillråda denna chockerande

avslutning av dikten, som han misstänkte skulle komma att kosta Fröding hans ganska färska folkgunst, varför Fröding av publikhänsyn gjorde om den.

Följande ändringar kunna fastställas:

I r. 26 mskpt ND[12] gick *skramlande med sabeln* av och an SD, M gick *vridande mustaschen* av och an

III r. 16 mskpt näsans *form* ä t näsans *min*
» r. 18 » örlogsbåt,
» r. 19 » en
IV r. 14 » *blev* ä t *var*
V r. 17 » efter men är *mitt* överstruket
VI r. 2 » när jag *gick över golvet* och ä t när jag *stod framför fröken* och

VI r. 12 mskpt *som ett skoft* flög ND[12] SD *och bakut* flög

VI r. 19 mskpt Med *sin halvkvävda* ångest ä t Med *sin oro och* ångest

VI r. 20 ND[1] *titlade* mig (i stf., som ND[2] och SD, *tittade* mig). Felläsning, vartill otydlighet i mskpt var orsak.

VII r. 10 mskpt, ND[12] mitt *tunna* skägg. SD, M mitt *unga* skägg.

VIII r. 13 mskpt, ND[12] golvet mörkt SD, M golvet, mörkt (säkerligen felaktigt).

VIII r. 14 mskpt, ND[1] *söva* sorgen ND[2], SD *döva* sorgen

VIII r. 35 mskpt Då ND[12], SD — då

» r. 36 » *alltsamman* ND[12], SD *alltsammans*

IX r. 9—12 finnas icke i mskpt, utan måste vara tillsats i korr.

» r. 13 mskpt *jag* såg ND[12] SD *och* såg

» r. 18 » *med* mystiskt sken *av* saga och *av* sägn ND[12] SD *av* mystiskt sken *från* saga och *från* sägn

IX r. 20 mskpt *stjärneglans* ä t *månskensglans*

X r. 6 » *evig* ä t *evigt* ND[12] SD *evig*

» r. 8 » ND[12] *pelarskogen* SD *pelarsalen*

» r. 31 mskpt *mjuka silkemoln* ä t *ljusomgjutna moln* ä t *mjuka purpurmoln*

X r. 35 mskpt *allt är* ä t *allting vara*

» r. 50 » ND[12] SD *Guds* Faders, M *Gud* Faders

X r. 52 mskpt *krypa* har strukits och ersatts med *smyga* av annan hand (R. Steffens?)

De anteckningar,[1] som Fröding fogade till denna dikt vid genomgången av »Samlade dikter» 1903, voro ganska vidlyftiga och innehöllo följande:

I r. 4 till *Childe-Haroldsdikter:* »Knappast Childe-Haroldsdikter».

[1] Jag har förut angett tiden för avfattandet av dessa anteckningar till 1902, men sjukdomsjournalen från Uppsala hospital, som professor Frey Svenson haft älskvärdheten att låta mig få ta del av, tycks alldeles bestämt förlägga den till slutet av 1903.

r. 7 till *guld:* »knappast» — »Även 'lagern' skymtade mycket otydligt och avlägset.»

r. 14—38 i sin helhet: »ej skildring av något visst tillfälle och vissa personer — eljest ej alltför olikt en Oskarsbal i Karlstad».

r. 35—36: »knappast — jag var sannolikt pessimist i någon mån, men ansåg mig ej särdeles 'världserfaren' — och fann det hela förmodligen vackert — i synnerhet flickorna, vilka jag troligen vid den tiden ägnade en räddhågad beundran».

r. 39—42: »ej väl uttryckt».

II r. 5 *fru Uggla:* »hiatus».

r. 9 *vita:* »vitheten passar ej till den Holofzinska väderbitenheten».

r. 17 *nicka:* »knappast — fru Uggla höll förmodligen sin stela nacke alldeles orörlig».

III r. 2 till *kring:* »vid?»

r. 8 » *lin:* »erinrar kanske mer om bondflicka än om 'provinsiellt förnäm' ung dam»?

r. 12 till *smått behagsjuk:* »kanske alltför smått för fru Ugglas dotterdotter — även om hon bråss mer på fädernet?»

r. 16 till *trubbigt trätosam:* »för mycket borgartös».

i allmänhet: »Varken fru Uggla eller fröken Örn hava individuella motsvarigheter bland personer jag gjort närmare eller fjärmare bekantskap med,

om ock ett och annat hos dem svagt kan erinra om ett och annat hos en och annan.»

IV r. 3 i sin helhet: »Jag var visst på grund av bristande gehör rätt inkompetent att bedöma, om musik var ren eller ej.»

r. 15—22: »dikt vad beträffar relationen till någon viss ung dam».

V r. 1—6: »kanske ej riktig valsrytm».

r. 9—10: »för långt avstånd mellan nackar och skor».

r. 28 till *med:* »i?»

VI r. 1 till *blygheten morskt:* »dubiöst».

r. 7 » *mod* o r. 9: »kanske med mindre mod och »örlogsdristighet».

r. 21 till *allt:* »?».

r. 24 i sin helhet: »?».

VII r. 6 » » » »?»

r. 16 » » » »kanske ej comme il faut».

VIII. »Detta stycke (VIII) är ursprungligen skrivet utan sammanhang med 'Balen' och har omotiverat intvungits i detsamma — verkar därför osannolikt, trots motiveringsförsöket i föregående stycke.»

Slutomdöme:

»Bör kanske isoleras och i någon mån omarbetas.»

IX r. 8—12: »ej bra».

X »Ej heller detta passar riktigt bra till Balen, trots motiveringsförsöket i IX.»

r. 16—19: »ej bra» (*behagfull dans* särskilt understruket).

r. 32—33: »för bondaktig».

r. 42—47: »alltför nämndmansaktigt».

r. 48—55: »alltför ljuvligt».

I de »Rättelser», som Fröding skrev 1901, då »Samlade dikter» skulle ges ut, finns även ett par till »Balen». De vidtogos likväl icke då, och jag har icke nu velat vidtaga dem. De lödo:

I »Balen» IV sid. 14 av Nya dikter sjätte raden

»och länets hövding såg rätt klyftig ut»

utbytes mot följande:

»vår hövding såg än mera ståtlig ut»

— I »Balen» I, sid 8, rad 12 utbytes »bränn-vinsmatadoren» mot [*skogs* struket] »sågverks-matadoren» och i IV, sid. 14 insättes i stället för 8:de raden följande: »och sågverksägarn var en hedersman».

Första uppränningen till »Balen» är den i KT $^{14}/_{11}$ 1885 tryckta dikten »En slutbalsepisod» (se I: 36). Även i Frödings krönikor finner man här och där paralleller till skildringen av balsalen med dess äldre och yngre, dansande och icke dansande publik. »Likt och olikt» $^{3}/_{12}$ 1887 skildrade en

Oskarsbal i Karlstad med landshövdingetal för konungen, dans med militärerna som favoriterna o. s. v. I »Likt och olikt» för 7/3 1891, där han beskrev, hur en maskeradbal i Karlstad brukade ta sig ut, heter det sålunda: »De underbart graciösa rörelserna hos de unga dansande damerna, den areopagitiska värdigheten hos de äldre kring väggarne sittande, de unge herrarnes ståtliga på-stället-vila vid dörrarne» m. m. »Oskarsbalen» 5/12 1891 gav hela sceneriet, där »krigsmakten till lands stod uppställd under musikläktaren», »våra mest framskjutne män voro framskjutne mitt på golvet runt kring länets hövding och sekreterare», »och alla de förnämsta fruarna sutto i en stor vacker klunga längst framme i sina skinande sidenklänningar och sina braceletter och öronhängen och sina röda och blåda schabrak», landshövdingen utbragte skålen för kungen. Berättaren försökte sig på med att bjuda opp en av de förnämsta flickorna — hon »hade något rött, vad det nu var, fästat i håret och det var mig en sorts fyrbåk på min farliga seglats mellan noblessens farliga undervattensskär», men hon vart en »förstelnad isdrottning», fast de voro bekanta förut, förklarade sig icke dansa vals, och han återvände snopen, misshandlande släpen, till sin ståplats. Strax efteråt dansade hon ut med en

bildskön hovrättsnotarie. »Han» gick sin väg. I »Maskerad» 1/3 1893 läses i inledningsverserna:

Det skimrar och skiftar,
det vandrar och viftar
med viftor och fladdrar
av silke och tyll över trippande tår,
det traskar och knuffar och pratar och sladdrar,
det vajar och svajar och svingar och går!

I prosafortsättningen heter det om de dansande: »Jag tror nog de hade roligt, men jag var inte riktigt med, ty den stela stärkskjortan stack mig i halsen och den trånga västen klämde mig och gjorde mig arg. Jag blev pessimistisk och filosofisk och började fundera.» Till denna maskerad är alltså den i »Balen» skildrade ingångsstämningen hos diktens jag att hänföra.

Om »Balens» samband med »En balfantasi» se anmärkningarna till denna dikt i denna upplagas IV:e del!

Under titeln *The ball* är denna dikt översatt till engelska av Charles Wharton Stork i »Gustaf Fröding. Selected poems» The Macmillan Company New-York 1916.

EN LITTEN LÅT ÔM VÅRN. Sid. 18.

Trycktes första gången i KT 26/4 1893, undertecknad Akson, ingick sedan i ND[12] och i SD.

Följande ändringar i texten ha ägt rum:
r. 18 KT *plantér* mskpt ND[12] SD *planter*
r. 22 » *dôfter* » » » *lôfter*
r. 31 » litten *roli* » » » *stolli*
i r. 10 ha ND[12], SD och M genom förväxling med r. 8 *smacker'n,* medan det riktiga, *smaker'n,* finns i KT och mskpt. I anmärkningarna 1903 rättade Fröding den felaktiga formen liksom han i r. 25 ändrade *ännran* till *ännra.*

Om dikten skrev Fröding vid samma tillfälle vidare: »Torde vara en medveten reminiscens av Burns 'Summer is a pleasant time' — man jämföre! Dock tror jag endast det är reminiscens i uppslaget» och under dikten: »rätt bra?»

Burns' dikt (*Simmer's a pleasant time*) bjuder ingen likhet alls med Frödings dikt, varken i rytm eller innehåll, mer än den, som möjligen kan ligga i Burns' titelrad och Frödings: »Ja vårn, dä ä e fina ti.»

Under titeln *Ein Frühlingsliedchen* är denna dikt översatt till tyska av Otto Badke i »Gedichte von Gustaf Fröding. In den Versmassen der Originale übersetzt» Albert Bonnier Leipzig o. Stockholm u. å.

»En litten låt ôm vårn» är tonsatt av S. von Koch (W. Hansen), Körling (Gehrman, St.), Albert Molin (eget förlag) och Widéen (Gehrman, St.).

BERGSLAGSTROLL. Sid. 21.

Trycktes första gången i KT $^{30}/_{11}$ 1892, undertecknad G. F., ingick sedan i ND[12] och i SD.

Följande ändringar i texten ha företagits:
r. 16 KT, mskpt, ND[12] själv *så* kröp SD, M själv kröp
r. 23 KT *somma* hade mskpt *och somma* hade
r. 24 KT, mskpt *litet* ND[12], SD, M *lite*
r. 33 KT, mskpt, ND[12] *låg* SD, M *ligger*
r. 40 KT *långkutten* mskpt, ND[12] *långkutt* SD *långkutten*

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:
r. 17—24: »trots 'somma' alltför litterärt miljöpersonifierande. Jfr Zolas skildring av lokomotiv och järnväg».
r. 44—47: »Se mitt omdöme till vers 3» (= r. 17—24).

Slutomdöme:
»Med frånräkning av den bristfällighet jag anmärkt, synes mig detta stycke rätt lyckat.»

I Mauritz Hellbergs uppsats »I Gustaf Frödings barndomsbygd» (i »Svenska turistföreningens årsskrift», 1911) nämnes den gamle trädgårdsmästaren Fax på Gunnerud, »proppfull av de vidunder-

ligaste historier», som en typisk motsvarighet till Ola i »Bergslagstroll» såsom berättare. — Om *Västanåmyra* finns till, känner jag icke. *Bogen* är en kapellförsamling n. ö. om Mangskog.

Under titeln *Bergwerksspuk* är denna dikt översatt till tyska av Otto Badke i hans bok; av Hanns von Gumppenberg i »Schwedische Lyrik» under titeln *Bergunholde;* under titeln *Troldfølget* är den översatt till norska i »Udvalgte Digte». Autoriseret Oversættelse af Alma Forsberg, Cammermeyers Forlag. Kristiania, 1898; som *Mountaintrolls* är den tolkad på engelska av Charles Wharton Stork; som *Vuoriseudun peikkoja* är den översatt till finska av Valter Juva[1] i »Valikoima runoja», Hälsingfors 1915. — Fröding betvivlade själv, att dikten kunde översättas; i juli 1894 skrev han till fru Forsberg om »Nya dikter»: »Jag vill minnas,

[1] Denna samling tolkningar av Fröding är det mest omfattande finska översättningsarbetet av Fröding, rymmande icke mindre än femtioåtta stycken. Juvas arbete var mig icke tillgängligt vid utgivningen av bok I och II; jag skulle annars bland översättningar ha nämnt Juvas av »Ulla la bella» i I, »Vallarelåt», »Våran prost», »Äktenskapsfrågan», »Jan Ersa och Per Persa», [»Det var dans bort i vägen», av Weijola, medtagen här], »Lars i Kuja», »En ghasel», »Livsglädjen», »Vänner vid sjukbädden», »Vad är sanning?», »Boken», »Världens gång», »Mefisto», »Sorgebudet», »Jag ville, jag vore», »Titania», »Sjöfararen vid milan», »En vintervisa», »Salomos insegel», »Bristande pietet», »Ingalill» och »En fattig munk från Skara» i II.

att ni önskade anvisning på de dikter jag ansåge lämpliga att översätta — det är tämligen svårt att avgöra. Somlig aäro omöjliga, t. ex. 'Bergslagstroll'.»

BLIXTEN. Sid. 24.

Trycktes första gången i KT $^{10}/_{3}$ 1894, försedd med undertiteln *Ur Blixtens räggler* och undertecknad Hans Sax, upptogs i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

Texten företer endast en ändring:
r. 15 mskpt, ND[12] var *ny* SD, M var *nygjord*
M har r. 5 *stycke* i st f *tycke* (tryckfel).

I anmärkningarna 1903 yttrade Fröding om denna dikt:
r. 31 till *blev det liv i lek:* »tvunget uttryck (heter 'liv i leken', men versmåttet stympade bort ändelsen)».

Slutomdöme:

»Kanske något av Meg-Merrilies-romantik från W. Scott. — Dock snarare från annat håll?»

Den i KT givna undertiteln och muntlig utsago av Fröding ge vid handen, att det var hans mening att skapa en hel cykel dikter, som skulle gruppera sig kring Blixten och utgöra dels hans fritt uppfunna historier, dels tilldragelser ur hans liv — ett av de många cykliska eller av fria dikter sammansatta epos, till vilka Fröding gjorde

upp planer, men som stannade vid ansatser, inledningsdikter eller någon del av det påtänkta stoffet. Om Blixtens sammanhang med jägar Malm se anmärkningarna till »Jägar Malms hustrur» (bd IV)! — I »Hvar 8 dag» har en »skorstensfejar Blixt» varit porträtterad såsom modellen för Frödings dikt — med vilken hemul, vet jag ej.

Under titeln *Der »Blitz»* är denna dikt översatt till tyska av Hanns von Gumppenberg i »Schwedische Lyrik» och som *Ad Landeveien han kom paa sin Fod* till norska av Alma Forsberg i hennes bok.

GAMLE SKAM. Sid. 27.

Trycktes första gången i KT $^{23}/_{1}$ 1892, undertecknad Akson, upptogs i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD; i den sistnämnda flyttades den från »Värmländska låtar» till »Varjehanda dikter».

Texten företer endast den ändringen, att

r. 49—50 i KT lyda

Han sprakade åter *försöksvis* kort.

men

vilket i mskpt (ett tidningsurklipp) ändrats till sin nuv. lydelse.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

»Egentligen hörande till Värmländska låtar.

Tyckes mig nästan, att det vore ett bra stycke, om det vore fullt sant — emellertid är det sataniska, om ock ej tänkt såsom ett personligt ont överväsen med all sannolikhet ingalunda avsigkommet, utan i full kraft, varom jag tyckt mig vinna tillräcklig insikt genom tidningsläsning, självkännedom och telepatisk förnimmelse av andra varelsers infernaliskt pinande väsensbeskaffenhet.»

Finnmo är mig obekant.

Dikten är översatt till finska av Valter Juva i hans bok under titeln *Kehno-vaari.*

Jfr J. Landquist, »Gustaf Fröding», s. 173.

JÄNTBLIG. Sid. 30.

Trycktes första gången i KT $^{14}/_{6}$ 1893, undertecknad Akson, upptogs i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

Diktens första strof är överallt felaktigt tryckt som fem- i st f sexradig.

Texten företer följande ändringar:

r. 15 KT *för* allesamman mskpt ND[12] SD *ty* allesamman

r. 17—18 KT *Hon mötte dem i skogarne,*
hon kysste dem på logarne.

Därefter följde KT denna i mskpt strukna strof

Men jänteblig är trolltyg,
och bligar jäntan till,
så hoppar mänskohjärtat till,

fastän det inte vill.
Och jag förlät och blundade,
tills bröllopsdagen stundade.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om detta stycke:

»Åter en reminiscens av Burns — man jämföre 'Jäntblig' med det av mig översatta 'Min hustru' — dock inskränker sig reminiscensen till sista versen i mitt stycke.»

Den dikt av Burns, som Fröding hänvisar till, har till första och sista strof:

O aye my wife she dang me,
An' aft my wife she bang'd me;
If ye gie a woman a' her will,
Guid faith, she'll soon o'ergang ye.

Någon annan likhet än den, som ligger i de två första raderna, och hustruns typ, finnes icke mellan de båda styckena.

»Jäntblig» hör till Frödings allra populäraste dikter och har ofta varit eftertryckt, bl. a. som namnlöst skillingtryck (1903 i Lund och Ängelholm) samt 1902 på A. Fr. Sandihns boktryckeri i Stockholm tills. med »Korperal Storm», »Han och ho» och »Tre käringar i en backe». Under titeln *Mädelgucken* är den översatt till tyska av Hanns von Gumppenberg i »Schwedische Lyrik»; till samma språk som *Augenwinken!* av Otto Badke i »Drei

Lieder vom Schwedischen Dichter Gustaf Fröding», Stockholm 1908, och av Otto Hauser i »Aus fremden Zungen» 1902. Till finska översattes den betitlad *Neitojen vilkūminen* av Larin Kyösti i »Runoja». Tamperella 1908; betitlad *Maidens' glances* tolkades den på engelska av Charles Wharton Stork i hans bok.

»Jäntblig» är tonsatt av J. F. O. Danne (A. Lundquist), Björn Halldén (A. Lundquist) och Sven Scholander.

KORPERAL STORM. Sid. 32.

Trycktes första gången i KT $^{21}/_{1}$ 1893 (utan ändring från manuskriptet, som ännu finnes i behåll) undertecknad *J. E. Johannson, Författer.* — varigenom Fröding sammanställde dikten med »Farväll» (se bd II: 189). Under titeln lästes: *Den sköna modren Svea tillägnad af en dess sorgsne son.* — Dikten upptogs sedan i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

Följande ändringar i texten föreligga:

r. 5 KT *bantläret* mskpt, ND[12], SD *bantlädret*
r. 7 » svor, *så* han » » » svor, *satt* han
r. 10 » se » » » — se
r. 11 » — rekrytorna mskpt, ND[12], SD Rekrytorna

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om detta stycke:

»Skrevs, om jag minns rätt, såsom grotesk karikatyr på storsvenskeriet med Sveriges stormaktsvälde i bakgrunden och den mera beskedliga moderna svenskheten i förgrunden. Stycket hade visst ett tillägg till titeln: 'Den gamla modern Svea tillegnad' och som dess förf. fungerade 'Mister Johansson', känd från ett föregående stycke. Som långt gående karikatyr kan kanske stycket ha något värde?

Dahlgren har också en 'jägar Storm', som kanske i någon mån är släkt med min korpral, dock kanske till föga mer än namn och yrke?»

Den figur hos Fredrek på Rannsätt, som Fröding syftar på, är »Körkstöten». Mer än namnet och soldatyrket är icke gemensamt för de båda dikternas hjältegestalter. — Som levande modeller för dikten anses Fröding — enligt vad Mauritz Hellberg berättat i sin uppsats »I Gustaf Frödings barndomsbygd» (i »Svenska turistföreningens årsskrift», 1911) — ha haft dels en Skräddar-Erik, som vandrade omkring och sydde kläder på herrgårdarna, dels korpralen Stolt på Bymon, nämnd vid sitt verkliga namn i en av dikterna i cykeln »Strövtåg i hembygden». — I samma nummer av KT, där Frödings räggla »Pluggen» stod införd, $^{22}/_{6}$ 1892, fanns även en notis om, att korpral

Storm på Kalmar regemente, känd för sina historier om Napolium m. m., en motbild alltså till Löpar-Nisse i »Värmlänningarna», nyss avlidit.

Dikten trycktes 1902 på Sandihns boktryckeri i Stockholm tills. med tre andra Frödingsdikter (jfr »Jäntblig», s. 148).

»Korperal Stoim» är tonsatt av Herman Berens j:r (Gehrman), J. F. O. Danne (A. Lundquist) och Sven Scholander.

MORDET I VINDFALLSÄNGEN. Sid. 34.

Trycktes första gången i kalendern »Sverige» 1892, upptogs i ND[1] och omtrycktes i ND[2] och SD. Följande ändring i texten har ägt rum:
r. 52 »Sverige» *bak dörrarna* krupen, ND[12], SD *i vråarna* krupen,

I »Sverige» bilda de tretton första stroferna en avdelning, skild genom stjärnor från den andra, trestrofiga; i ND gjordes en tredelning av tio, tre och tre strofer; tankstrecken i r. 48 och efter r. 49 ha i ND utbytts mot komma.

Fröken Hedda Fröding har benäget meddelat följande brottstycke av dikten i en annan versform — ett av de ytterligt sällsynta exemplen på att Fröding utfört någon avsevärdare del av en dikt i annan form än den slutgiltiga.

Han tog honom vilt över nacken,
han slog honom handlöst i backen:
»och här skall du få dig till tack för sist,
ja, ligg där och glo, du,
du Bulten i Bo, du,
det är allt Nils Nilsson så sant och visst!»

Han högg och han slog och han spände
och kniven i hjärtat han rände
och reste sig upp med en våldsam spark:
»ur vägen, bönder,
jag slår er sönder
och samman, ni vet jag är stark!»

»Tag fast, tag fast» ljödo ropen,
han bröt sig en väg genom hopen,
de rörde ej lem eller led.

Vindfallsängen är sannolikt ett diktat namn.

Under titeln *Murha tūūlensūūssa* är denna dikt översatt till finska av Larin Kyösti i hans bok.

I VALET OCH KVALET. Sid. 38.

Trycktes första gången i KT $^{7}/_{5}$ 1892, undertecknad Akson, upptogs i ND[1] och omtrycktes i ND[2] och SD.

Följande ändringar i texten ha ägt rum:
v. 3 KT var *ja* mskpt, ND[12], SD var *jag*

v. 5 KT Och *dessutom*, i mskpt ä t Och *för resten*
v. 6 KT, mskpt, ND[12], SD *jag* tar'n (utan hemul) M *ja* tar'n
v. 33 KT, mskpt kan *icke* ND[12], SD kan *inte*
v. 34 KT, mskpt, ND[12] kor och hans *får* och hans *svin* SD, M kor och hans *svin* och hans *får*
v. 36 KT, mskpt, ND[12] hade *femton* SD, M hade *aderton*

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om detta stycke:

»Även i detta stycke, som syns mig höra till mina bättre, har (medveten?) Burnsreminiscens medverkat. 'An old man shall not daunton me' — Burns flicka skiljer sig emellertid från min därutinnan, att hon är deciderad att ej antaga gubbens frieri.»

Den dikt av Burns, som Fröding talar om, »The blude red rose at Yule may blawe», är icke den enda av den skotske skalden, som har motivlikhet med »I valet och kvalet». Även »What can a young lassie do?», där en fattig flicka lockats att gifta sig med en rik gubbe, bjuder vissa likheter. Att Frödings dikt likväl är fullt självständig, framhålles med rätta av John Landqvist i hans »Gustaf Fröding», där s. 260–267 de båda Burnsdikterna analyseras och jämföras med Frödings.

Under titeln *Wer die Wahl hat, hat die Qual* är denna dikt översatt till tyska av Otto Badke i hans bok, betitlad *Schwere Wahl* till samma språk av Hanns von Gumppenberg i »Schwedische Lyrik»; som *Kahden vaiheilla* är den tolkad till finska av Valter Juva i hans bok; betitlad *L'embarras du choix* är den överflyttad till fransk prosa av Thekla Hammar i »Anthologie des écrivains suédois contemporains» (»Bibliothèque Larousse»).

»I valet och kvalet» är tonsatt av Sven Scholander.

TRE TRALLANDE JÄNTOR. Sid. 41.

Trycktes första gången i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Ingen ändring har ägt rum i texten.

I anmärkningarna 1903 vart denna dikt föremål för både ändring och kritik:

r. 11 ä t *då ropade en: hör på göken,*
Jo! efter r. 17 ströks med motiveringen: *onödigt.*
r. 22 o 23 ä t *av vägen vid Lindane Le*
och härmde och golo som göken

Till början anmärkte Fröding:

»(Efter dansleken: 'där gingo tre gubbar i snögen').»

Slutomdöme:

»Obetydligt — väl tunt till innehållet.»

Lindane Le är säkerligen ett diktat namn.

Denna dikt är översatt till tyska (*Der Kuckuck*) av Hanns von Gumppenberg i »Schwedische Lyrik» och av E. Potthoff (*Drei trällende Mädchen*) 1/8 1910 i »Aus fremden Zungen», till engelska (*Three carolling girls*) av Charles Wharton Stork och till finska (*Kolme rallittavaa neitoa*) av Larin Kyösti i hans bok samt av Valter Juva (*Kolme neitoa rallattavaa*).

»Tre trallande jäntor» är tonsatt av Herman Berens j:r (Gehrman), F. Körling (Gehrman), Helfrid Lambert (Gehrman), Rachlew (Sk. M.) och Sara Wennerberg-Reuter (Elkan & Schildknecht).

EN NYÅRSLÅT. Sid. 43.

Trycktes första gången i KT 2/1 1892, undertecknad Akson, upptogs i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Ingen ändring har ägt rum i texten.

I anmärkningarna 1903 heter det om denna dikt: »Går väl an.»

Denna dikt översattes till norska, med titeln *Nytaarsvise,* av Alma Forsberg i hennes bok, till finska av Yrjö Weijola (*Uudenvuodenlaulu*) i »Runoja» och av Valter Juva (*Kekrilaulu*) i hans bok, samt av Hanns von Gumppenberg till tyska (*Neujahrslied*).

»En nyårslåt» är tonsatt av H. Bedinger (A. Lundquist), Herman Berens j:r (Gehrman), L. Glass

(W. Hansen), G. Norén (Gehrman), Rosenfeld (W. Hansen), Karl Wohlfart (A. Lundquist) och P. Vretblad (Musiktidn. förlag).

DEN GAMLA GODA TIDEN. Sid. 45.

Trycktes första gången i KT $^{7}/_{12}$ 1892 med titeln *Smedjan* och undertecknad G. F., upptogs i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Tidningsmanuskriptet är bevarat; det visar inga andra olikheter mot texten i KT än att tredje, fjärde och sjätte strofernas slutverser ha utropstecken.

Dikten undergick stora förändringar då den togs med i ND. Andra strofen löd i KT:

Bälgen blåste och blästen ljungade,
malmen klingade klar och gäll,
stängerna vände och släggorna slungade
smederna, knotiga,
svettiga, sotiga,
vilda gestalter från Häckleſjäll.

I KT lästes efter tredje strofen följande, i ND uteslutna strof:

En ulv är förvaltarn vår,
han kallar oss hund och fä,
han skinnar och klår och flår
och bryter oss ner på knä.

M har i r. 1 utan hemul *från* i st f *för*.

I anmärkningarna 1903 anmärkte Fröding på fyra ställen, att samma ljud stötte ihop: *t—t* i r. 12 (järnet—till), *s—s* i r. 13 (oss—slagg), r. 16 (oss—sen) och r. 18 (brukets—skarn) samt gav slutomdömet:

»Formellt bland mina bästa stycken — möjl. kan skildringen förefalla överdriven. Se dock G. Schröder »En bruksbokhållares minnen», vilka jag hade i tankarne, när jag skrev stycket — om jag ej misstar mig. Även Rydbergs »Grottesång» har varit i min erinring, när jag skrev »Den gamla goda tiden» och givit stycket något av sin egen tankegång och stämning.»

Denna dikt är översatt till tyska av Hanns von Gumppenberg (*Die gute alte Zeit*) i »Schwedische Lyrik» och av Otto Badke (*Die alten, guten Zeiten*) i hans bok; Larin Kyösti och Valter Juva ha tolkat den på finska (*Vanhaan hyvään aikaan*) i sina böcker; på engelska överflyttades den av William Frederick Harwey i »The Westminster Review» (*The good old times*) 1902.

SÄV, SÄV, SUSA. Sid. 47.

Trycktes första gången i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

Texten har icke undergått annan ändring än att i r. 3

I sägen mig var *jungfru* Ingalill

iungfru strukits i mskpt.

I anmärkningarna 1903 står om denna dikt:
r. 3 o 4. »dubiöst om det stämmer?»
r. 7 till *Östanålid:* »dubiöst» (namnet säkerligen diktat).
r. 9—10 försågos med ?
r. 12 till *smuts*, som ströks: »mull—'smuts' torde verka stötande i en sång.»

Slutomdöme:
»rätt bra.»
Jfr den utförliga analysen hos Frey Svenson. »Gustaf Frödings diktning», s. 133 ff.

Som synes av det frågetecken, varmed Fröding 1903 försåg r. 9 och 10, uppmärksammade Fröding, att dessa voro flertydiga. I översättningar och även i litteraturkritiska behandlingar av dikten har ifrågavarande passus tolkats olika;

Albert Björck översatte den med verserna:
Her lover was rich and of noble birth;
of both they spake ill with jealous mirth.

Ch. W. Stork åter så här:
She wakened their wrath by her goods and gold,
The gifts of her royal lover bold.

J. Landquist har i »Edda» IV: 260 antagit, att »i denna dikt talas om en förmögen flicka som förtalet och avunden, inte otrohet, bringa till för-

tvivlan», men i en uppsats i samma tidskrifts följande band meddelat följande rättelse: Orden om flickan att »de voro henne gramse för gods och gull» har jag tytt, såsom ordalydelsen närmast ger anledning till, att man avundades henne hennes »gods och gull.» Vid vidare eftertanke har jag funnit en annan tolkning av raden mera poetiskt riktig: nämligen den, att det var motparten, folket i Östanålid som var rikt och av girighet fruktade flickans unga kärlek. — Jag tror visserligen icke, att den av Landquist övergivna meningen är riktig, men kan icke finna, att den senare åsikten, som naturligtvis är möjlig och sannolikare än den förra, behöver vara riktig, eftersom flerfaldiga utläggningar av denna Ingalills levnad och öden äro tänkbara. Dikten, som enligt Frödings egen redogörelse för professor F. Svenson, framkallats av en naturstämning, är enligt min mening icke annat än en dylik, som fått en godtycklig episk kärna med obestämda konturer. Skalden har icke utformat något människoöde i klar gestaltning, utan nöjt sig med att ge det skuggor av förföljelse, förtvivlan och ond död. Den folkvisaktiga meningen »I sägen mig, var Ingalill, den unga, månde gå» är utan strängare samband med innehållet i de åtta följande små raderna. Av dessa kan man med bestämdhet sluta sig till endast, att Östanålidsborna hyste fiendskap

till henne. Om de togo hennes liv genom att kasta henne i sjön efter att ha pinat och plågat henne, eller om hon själv dödade sig, mindre sannolikt, eller omkom av våda, allra minst sannolikt, förblir oavgjort, liksom på vilket sätt rikedomen och »hennes unga kärlek» skilde henne från dem. Man kan icke ens avgöra, i vilket förhållande hon skulle stått till dessa Östanålidsbor.

Se Ruth Hedvall, »Våg, våg, slå» i »Finsk tidskrift», 1917.

Denna dikt översattes till tyska av Hanns von Gumppenberg (*Totenklage*) i »Schwedische Lyrik» och av Otto Badke (*Nied, Nied, sause!*) i hans bok; på engelska tolkades den av Albert Björck (*Reeds, tell rushes!*) i »Poems by Gustaf Fröding» Stockholm 1903 och av Charles Wharton Stork (*Sigh, sigh, rushes!*) i hans bok, där den är sammanförd med »Ingalill» under titeln »The king's mistress» (jfr bd II: 242, där r. 13 skall läsas förstnämnde i st f sistnämnde); till finska överflyttades den med titeln *Soi, soi, kaisla!* av Yrjö Weijola och med titeln *Kaisla, kaisla, huohu!* av Valter Juva.

Enligt notis i »Aftonbladet» för den 9/2 1911 äro denna dikt och »Ingalill» även översatta på latin av med. d:r Erik Tretow; av den förra meddelades endast början, av den senare hela översättningen.

»Säv, säv, susa» är tonsatt av B. Beckman (A Lundquist), Colleen (Gehrman), R. Liljefors (Hirsch), S. Palmgren (Lindgren, Hfors), Sibelius (A. Lundquist), och K. Valentin (Elkan & Schildknecht).

I BÖNHUSET. Sid. 49.

Trycktes första gången i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD; i den sistnämnda flyttades den från »Värmländska låtar» till »Varjehanda dikter.»

I texten har ingen annan ändring ägt rum än att r. 15 *med* ä t *mot* i mskpt.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 5—6 »Skall vara suckar från åhörarne i bänkarne.»

r 9 *någon* är struket och utbytt mot *mången.*

r. 17—18 »Församlingens suckan.»

r. 19—25 »Det tycks mig berättigat, att detta säges, trots dess narraktighet, vilken kanske ej är överdriven, men uttryckt på ett mer sannolikt och kanske omständligare sätt?»

r. 31—32 »Församlingens suckan.»

Slutomdöme:

»Jag har en gång intensivt ångrat detta stycke, dels på grund av förmodan, att jag gjort de åsyftade orätt, dels på grund av att jag hånat dem och

dels på grund av det i stycket uttryckta föraktet för människor, som torde vara bättre än jag. Numera torde min åsikt kunna uttryckas så: Det är ej utan, att det är något av sanning i skildringen — det är ej utan, att narraktighet av här antydd art är lika förtjänt av att satiriskt behandlas som vilken som helst narraktighet. Även om jag själv gjort mig skyldig till samma slags eller lika förkastligt beteende som de skildrades — är detta ej tillräcklig grund att ej anse de senares förkastligt — rättast torde vara att betrakta bägge parternas beteenden som förkastliga, om de äro det. Jag dömer »läsarne» och mig själv lika strängt eller anser åtminstone rätt att göra det?»

Denna dikt är översatt till tyska (*Im Bethause*) av Otto Badke i »Drei Lieder» och av Hanns von Gumppenberg (*Im Bethaus*), till finska (*Rukoushuoneessa*) av Yrjö Weijola, Larin Kyösti och Valter Juva samt till engelska av Charles Wharton Stork (*The prayermeeting*).

STADENS LÖJTNANT. Sid. 51.

Trycktes första gången i KT $^{23}/_{12}$ 1893, där den angavs som: »ur *Småstadsluft*» (jfr Inledningen till detta band!).

Följande ändringar i texten ha ägt rum:

r 1 KT Vem kommer, vem rider ?—*En löitnant* till häst.

r. 18 KT *och* hälsar ND[12] SD *han* hälsar
r. 19 » *och* nickar ND[12] SD *han* nickar.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 2 och 3 till *vem rider* och *se, löjtnanten rider* »ej naturlig småstadston».
r. 7 till *vita väst* »dålig meter».
r. 15 » *präst* »?»
r. 21 » *vita väst* »metern».

Slutomdöme:

»Obetydligt — ej riktigt lyckat.»

Professor K. Warburg skriver i »Illustrerad svensk litteraturhistoria», 2:a uppl. V: 589: »situationsbilden *Vår löjtnant*,[1] vartill en snarlik dikt av Detlev von Liliencron torde givit uppslaget». Här föreligger en felskrivning, enligt vad förf. själv meddelt; den åsyftade Frödingsdikten är »Me langtäras intåg», som onekligen i viss mån påminner om Liliencrons »Die Musik kommt», varom mera framdeles.

Denna dikt är översatt till finska (*Kaupungin luut-*

[1] = *Stadens löjtnant;* hos Warburg äro namnen på en he del av Frödings dikter ändrade: *Bergslagstrollet* (= Bergslagstroll), *Drömmar om Hades* (= Drömmar i Hades), *Sången om Gral* (= Sagan om Gral), *Herren steg upp över Khorasan* (= Herren steg över K.) o. s. v., liksom citaten stundom äro oriktiga t. d. ur »*Tiga och tala*»: »Att tiga är brott hos sången» — skall vara: »att tiga är hos en sångare brott».

nantti) av Larin Kyösti och Valter Juva; till engelska (*The city lieutenant*) av Charles Wharton Stork.

»Stadens löjtnant» är tonsatt av H. Bedinger (A. Lundquist) och Sven Scholander.

»SKALDEN WENNERBOM.» Sid. 53.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD Ingen ändring har ägt rum i texten.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 6 till *saligt* »dubiöst — snarare melankoliskt».
r. 7 » *fly* »flyga.»
r. 37—42 »något dubiös».

Slutomdöme:

»Tycks mig ej illa.»

Denna dikt är översatt till finska (»*Runoilija Wennerbom*») av Larin Kyösti (upptagen även i Valter Juvas samling), till fransk prosa (*Le poète Wennerbom*) av Thekla Hammar, till tyska (*Der Dichter Wennerbom*) av Hanns von Gumppenberg och till engelska (*Poet Wennerbom*) av Charles Wharton Stork.

BIBLISKA FANTASIER. Sid. 57.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna grupp:

»Själva planen att skriva Bibliska fantasier torde jag möjl. fått av Byrons 'Hebrew Melodies', men jag tror knappast, att någon närmare likhet förefinnes mellan de senare och de förra. Däremot torde något reminiscensförhållande förefinnas mellan det första stycket 'Mannen och kvinnan' och Byrons drama Kain.»

MANNEN OCH KVINNAN. Sid. 59.

Följande ändringar ha ägt rum i texten:

r. 9 mskpt *däjelighet* ND[12], SD *däjlighet*
r. 13 » , ND[12] är *satan* SD är *ormen*
r. 15 » en *orm* ND[12], SD en *tand*
r. 26 » , ND[12] en *satan* SD en *orm*
r. 28 » » en *orm* SD en *tand*
r. 95 » » Och *mannen gick dädan* och SD Och *Adam vart stum* och
r. 114 mskpt, ND[1] till *livets* ände ND[2] SD till *världens* ände

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 8 till *länder* »varför 'länder' — jag vet ej fullt vad länder är — 'höfter'? — 'klinkor'?»
r. 21 i sin helhet: »stöter mig — jag vet ej ännu varför — det är ej för råhetens skull».
r. 24—25 till *lede* — *lade* »omotiverad ljudlek».
r. 28 *är* ä t *har*.
r. 30—33 till rimorden »för mycket *ck*».

r. 38 i sin helhet »se ovan» (= r. 21).
r. 42 till *hinden* »(rimnöd)».
r. 44 » *dess strömmar* »s—s» »fanns där flera strömmar».
r. 48 till *borrade hjässan* »måtte varit svårt att utföra med ett så trubbigt verktyg».
r. 62 till *trätans stunder* »s—s».
r. 69 » *slingrade* »som ormar».
r. 76 » *hans son* »s—s».
r. 89 i sin helhet »enligt det evangeliskt-svenskt-luterska vigselformuläret»?
r. 106 till *vår Herra* »hör till 1600-talet».
r. 113 » *hata* »?»
r. 114 » *älska* »?»
r. 121 » (*Men så* ~) *ha mannen och kvinnan varit* »kanske ej alla».

Slutomdöme:
»Kanske ej utan förtjänst.»

Se Inledningen s. XXXIII! Jfr J. Landqvist, »Gustaf Fröding», s. 244.

Denna dikt är översatt till engelska under titeln *Man and woman* av Charles Wharton Stork.

VÅR. Sid. 65.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om detta stycke:

»Ej illa — dock snarare lämpat för en hel Simsonscykel.»

De båda dikterna »Vår» och »Höst» samt »Simsons sånger» i »Efterlämnade skrifter» I: 151 ff. äro de enda brottstycken, som fullbordats eller åtminstone offentliggjorts av den »Simsonscykel», som Fröding planlade.

Denna dikt är översatt till tyska (*Frühling*) av Otto Badke i hans bok.

HÖST. Sid. 67.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

I texten har den ändringen skett, att i r. 3 *min* ögon, som läses i mskpt och ND[1], utbytts mot *mina* ögon i ND[2] och SD. Då det fornbibliska uttrycket är det metriskt riktiga och det moderna säkerligen blott kommit in genom förbiseende, har jag här återinfört det förra. I »Saul och David» finnes två gånger »min ögon».

r. 2 i mskpt hade urspr. *på min panna*, men »panna» har strukits och utbytts mot *hjässa*.

r. 7 i mskpt har på samma sätt: *förbannade* stammar. ä t *eländiga* stammar.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om detta stycke:

r. 13 i sin helhet »Se Björnsons puritansång i Maria Stuart.»

Slutomdöme:

»Rätt bra — isynnerhet som led i en hel Simsonscykel — dock ej såsom uttryck för vad jag själv kände, när jag skrev stycket — senare är det ej utan, att jag känt något besläktat med filistéhatet i detsamma, medan tron på det egna naziratet väl ej i synnerlig mån förefunnits.»

Frödings hänvisning till Björnsons sång berör endast en parallell. Edinburghs borgare anropa Herren om hjälp mot sina fiender:

Styrt dine Fjender!
Styrt dine Fjender!
Rul frem din Tordensky, Lyn falde af den,
i deres Synders Afgrund begrav dem,
svid deres Sæd,
vælt om og træd!

På samma sätt åkallar Simson Herren om hjälp. Men någon omväg över Björnson behöver Fröding givetvis ej ha gått för att omdikta berättelsen i Domarbokens sextonde kapitel till lyrik. Möjligen har »Maria Stuart» kommit i Frödings minne, därför att denna sång liksom Frödings dikt hade sina rötter i Simsonsberättelsen i Bibeln.

Denna dikt är översatt till tyska (*Herbst*) av Otto Badke.

SAUL OCH DAVID. Sid. 69.

Trycktes första gången i kalendern »Svea» för 1892 (tr. 1891), upptogs i ND[12] och SD.

Följande ändringar i texten ha agt rum:
r. 8 Svea, M *hädiskt* tal ND[12], SD *hädisk* tal
r. 39 mskpt har ej *ett* kursiverat.
r. 40—41 mskpt har *förbittrat. Men* ND[12], SD *förbittrat, men*
r. 59 Svea *Då tänkte jag* mskpt, ND[12], SD *Jag tänkte glad*
r. 70 Svea *med morgonrodnaden till sina vingar* mskpt, ND[12], SD *och hava morgonrodnaden till vingar.*
r. 75 Svea från *Sauls tunga* ND[12], SD från *Saul åter*
r. 78 Svea *Välsignad vare du, som tröst kan sjunga* ND[12], SD *Räck hit ett bäcken, si din fader gråter,*
r. 84 Svea var *läkedom* ND[12], SD var *sorgebot*
r. 86 » var *trofasthet* ND[12], SD var *läkedom*

I anmärkningarna 1903 heter det om denna dikt:
r. 6 till *Gilgal* »Vet ej om han bodde i Gilgal — dock ej alltför osannolikt — se Samuelsböckerna.»
r. 19 till *under ögonbrynen* »under ögonen är väl det rätta uttrycket».
r. 20 till *smärt* »väl osannolikt, att de bredlivade hebréerna betraktade 'smärthet' som berömmelsevärd».
r. 28—32 »Reminiscens av reproduktion av Kronbergs tavla Saul och David.»
r. 41—48 »Kanske alltför mycken mörk erfarenhet

hos den frimodige unge hjälten — dock har jag tänkt mig, att ett även mycket ungt geni (och möjligt att David var ett sådant) redan kunnat lida tungt och bittert.»

r. 65 till *Gilead* »Gilead låg på andra sidan om Jordan från Betlehem i Juda och Gilgal (i Benjamin) räknat, alltså olämpligt.»

r. 78 till *fader* »?»

Slutomdöme:

»Rätt bra.»

Denna dikt är översatt till finska (*Saul ja Daavid*) av Larin Kyösti och till tyska (*Saul und David*) av Otto Badke.

Jfr R. G:son Berg, »Landskapet och naturen i Frödings dikter» (i »Nordisk tidskrift» 1916).

UPP TILL SALEM. Sid. 74.

Trycktes först i KT $^{23}/_{12}$ 1893, där titeln var *Upp till Salem!* upptogs i ND[12] och SD.

Följande ändringar ha ägt rum i texten:

r. 11 KT *blickat* mskpt, ND[12], SD *skådat*

r. 21—24 följa i mskpt och KT i ordningen 23, 24, 21 och 22.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 3—4 till *Salem — konungasalen — Salem — Salomo* »Alltför mycket av Sal?»

r. 7—8 till *röst — brusande* »erinrar om gurgling i halsen?»
r. 18 till *ha* »?»
r. 23 » *jag vill gå, jag vill leva* »?»

Slutomdöme:

»Förefaller mig välljudande — kanske någon reminiscens av Rydbergs 'Till Österland'. Jag vill minnas, att jag skrev mitt stycke i opposition till det Rydbergska, som jag visst tyckte vara osant i sin framställning av 'himmelsk kärlek', som tycktes få sin fulländning genom att den älskande längtar att 'njutas mellan ljuva och däjliga läppars par'. Jag ville visst i motsättning häremot skildra uppoffrande 'jordisk kärlek'. Emellertid är möjligt, att välljudet i den Rydbergska versen ljudit mig i öronen, när jag skrev, och i någon mån påverkat själva tonfallen i mitt stycke. Reminiscensen av Rydbergs dikt torde även åstadkommit andra likheter? Man jämföre och skipe rättvisa mellan oss. Rydberg har ju för övrigt själv haft en folkvisa framför sig, när han diktade, vilken han torde begagnat ungefär på ett liknande sätt, som jag begagnat folkvisan om Ingalill. Själva versmåttet och uppslaget har jag lånat från en liten 'andlig' sång jag hörde en av mina systrar sjunga i min barndom: 'Upp till Sichem mig Israel sände, mina bröder jag skulle bese.'»

Denna dikt är översatt till tyska (*Auf nach Salem*) av Otto Badke i hans bok.

PREDIKAREN. Sid. 76.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

Följande ändringar ha ägt rum:

r. 43 mskpt vek *om* höfterna ND[12], SD vek *i* höfterna

r. 48 mskpt och *all eländighet* ä t ND[12] SD och *vid all härlighet*

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 6 till *purpursnören* »purpursnörena torde vara Heidenstamska eller Levertinska?»

r. 12 till *herra* »?»

r. 33 » *upptänt bloss* »?»

r. 45 » *legio* »legio är ett latinskt ord, ej lämpligt för en skildring i gammalhebreisk ton».

r. 70 *späd* »?»

Slutomdöme:

»Rätt bra.»

Denna dikt är översatt till tyska (*Der Prediger*) av Otto Badke i hans bok.

EN SYN. Sid. 80.

Trycktes först i ND[1], omtryckt i ND[2] och SD, där den av Fröding flyttades från avdelningen »Bibliska fantasier» till »Från djupen och vidderna».

Ingen ändring har ägt rum i texten (i mskpt har r. 7 *stirra* strukits och utbytts mot *irra* — kanske endast felskrivning).

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

»Jag hade ej sett detta, när jag skrev stycket — utan diktade, att jag såg det. Titeln alltså vilseledande — bör ändras.»

till v. 1—12 »Om jag ej missminner mig reminiscens av den isländska Solsången.»

till v. 13—18 »Någon reminiscens av Byrons Lucifer.»

till v. 21 ff. »Wirsén har betecknat detta som ett alltför lättvindigt sätt att bli kvitt plågorna — han torde däri ha rätt.» Jfr detta bands inledning!

Slutomdöme:

»Behöver närmare undersökas, om detta stycke innebär något sant.»

Fröding syftar givetvis på den avdelning av Sólarljóð, som beskriver synerna från helvetet och som inledes med följande strof (i Gödeckes tolkning):

Nu är att säga
vad syner först
i kvalens värld jag varsnat:
Svedda fåglar,
fallna andar,
där flögo så många som mygg.

I mäktiga målningar ges de av kvalen slagnas bilder; varje synd får ett avpassat straff, som erinrar om skuldens art. Någon motsvarighet till de båda inledningsstroferna i Frödings dikt kan jag emellertid icke finna där. Här, som så ofta annars, är skaldens anmärkning endast ett sannolikhetsbevis för, att när han skapade sin dikt, mindes han av besläktade sånger, som han läst, denna. Detsamma gäller hänvisningen till Byron.

Jfr J. Landqvist, »Gustaf Fröding», s. 244 ff.

Denna dikt är översatt till tyska (*Eine Vision*) av Otto Badke i hans bok.

HOSIANNAH! Sid. 82.

Trycktes första gången i KT $^{24}/_{12}$ 1892, undertecknat G. F. och utan någon förändring från manuskriptet, som ännu finnes i behåll, upptogs i ND[12] och SD.

Följande ändring i texten har ägt rum:

I KT står som tredje strof följande sedan strukna:

Se, din konung är arm, se, din konung är ringa,
se, allt stort går föraktat i stavmannadräkt!
Men en gång skall hans namn genom tiderna klinga
såsom Israels ära,
Israels ära,
såsom Israels ära från släkt till släkt.

I anmärkningarna 1902 skrev Fröding om denna dikt:

v. 13 *av* ä t *med*

Slutomdöme:

»Förändrad från en visa om Zulamiths intåg i Jerusalem — för övrigt byggd på ett musikstycke av Wennerberg — borde helst återgå till den ursprungliga formen, vilken jag dock förgätit.»

I de »Rättelser», som Fröding skrev 1901, då »Samlade dikter» skulle ges ut, står följande:

I »Hosiannah» (Nya dikter 2:dra uppl.) ändras (sid 99) 3:de raden uppifrån [»*frihetens*» ä t *san* överstruket] till följande:

»*Han är ärones konung, är ärones konung.*»

Ändringen iakttogs icke, och jag har nu icke velat vidtaga den.

Denna dikt är översatt till tyska (*Hosiannah*) av Otto Badke i hans bok, och till finska (*Hosianna!*) av Yrjö Weijola och Valter Juva.

DET ÄR FULLBORDAT. Sid. 84.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

Följande ändringar i texten ha ägt rum:

r. 3 i mskpt är *dundrar* ä t *rullar*

r. 6 » » » *judarna* ä t *Juda*

r. 7 » » » *ljuda* ä t *ropa*

r. 8 i mskpt är *gråterskornas himmelshöga* ä t *gråterskor med himmelshöga*
r. 17 mskpt, ND[12] *och rymden har sorg över mänskones son* SD *i rymden är sorg över människones son*
r. 20 i mskpt är *dundrar* ä t *rullar*

I anmärkningarna 1903 hänför sig till detta stycke följande:
r. 3 och r. 20 är *dundrar* ånyo infört och *rullar* struket.
r. 7—14 i sin helhet »ej bra».

Slutomdöme:
»Tänkt såsom sorgmarsch — torde lämpligast strykas såsom föga överensstämmande med min nuvarande uppfattning.»

Denna dikt är översatt till tyska (*Es ist vollbracht*) av Otto Badke i hans bok och till finska (*Se on täytetty!*) av Yrjö Weijola och Valter Juva.

»Det är fullbordat» är tonsatt av S. Palmgren (W. Hansen).

JÄRNSKIFTE. Sid. 89.

Trycktes första gången i KT $^{2}/_{1}$ 1889, betitlad *Nyårsrim* och undertecknad G. F.

Följande ändringar ha ägt rum i texten:
r. 1 KT Den *åldrige* Kronos är död. Hans son
r. 5—12 saknas i KT.

r. 13 KT och *tyst* ND[12], SD och *trög*
r. 25 KT han *räknar* ND[12], SD han *aktar*
Efter nuvarande sjunde strofen (r. 28) följde i KT endast dessa tre strofer:

Han stannar ej länge vid var station
— han rynkar sin panna vred
åt mänskornas söl och har ej pardon
med den, som ej hinner med.

Åt den, som ej lystar (!) till hans signal
han ryter ett kärvt: se opp.
Han har icke lust att lyss på tal
— hans färd går i stormgalopp.

Så ångar han fram *mellan mänskors bon,*
den djärve, den unge — men
de *vise* bland folken behålla tron
på Kronos den gamle än.

De tre sista stroferna äro alltså nya för ND[1].

I anmärkningarna 1903 heter det om denna dikt:
r. 5—8 »Man har anmärkt, att detta föga passar till 30-åriga krigets och franska revolutionens sekel, men möjl. gick utvecklingen dock även under dessa omstörtningens sekel i stort sett långsamt i jämförelse med telegrafiens, ångans och dagspressens tidsålder.»

Slutomdöme:

»Möjl. reminiscens av och opposition mot kung Oskars 'För fort?'»

Oskar Fredriks dikt väckte på sin tid ett ganska livligt uppseende och kommenterades alltefter skiftande åskådningar på olika sätt. Den skildrar, hur ett iltåg förolyckas, därför att dess otåliga förare icke kunde bromsa i tid, något som bl. a. får viktiga politiska följder, emedan:

Parlamentet var samlat till märklig debatt,
dit de ledande bådat en var.
Men där saknades röster den viktiga natt,
för partiet ett åskslag det var.
Och den ryktbara billen, dess yppersta kort,
ja, den föll, ty en förare körde — för fort.

Trots denna avslutning är det tydligen meningen att vi skola fatta diktens innebörd vidsträcktare och djupare. Att iltågets fart satts så vansinnigt hög, det beror på den dåraktiga allmänheten, d. v. s. den nya tidens folk:

Hittills gick det för trögt, fastän säkert det gick,
så publiken har enhälligt dömt:
och den skrev och den skrek, tills sin vilja den fick
och en tågplan, just sådan den drömt.
Gamle förarn han tyckte väl platsen för tung,
men en ny blev befordrad, båd' villig och ung.

Ingen av dessa unga otåliga förstår, att det hotar faror: man litar på förarn. Men det är just dennes fel, att järnvägsolyckan äger rum: han är förmäten och övermodig, och åt en sådan ledare anförtro sig sorglöst både »affärernas träl» och »publikern» (= riksdagsmannen, politikern). Skalden vill med sin symbolik säga: framåtskridandet får inte jäktas framåt; se, ni radikala, vart det leder, när så sker, och kom ihåg, att ni skola själva bli krossade, ni, som jäkta utvecklingen för att ställa er in hos massan.

Fröding, som enligt sina egna uppgifter icke sällan i sina dikter velat göra opposition mot andra vittra verk, tog här upp symbolen för den nya tidens rastlöshet, iltåget, fast den kom till sin rätt först i omarbetningen.

DON QUIXOTTE. Sid. 92.

Trycktes första gången i kalendern »Polstjernan» för 1887 (tr. 1886), upptogs i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Fröding ändrade stavningen av titelnamnet från *Quixote* (i »Polstjernan») till *Quixotte,* säkerligen för att trygga uttalet tvåstavigt.

Texten genomgick en fullkomlig omarbetning. I »Polstjernan» lödo de tre första stroferna:

> Don Quixote, vars stolta rykte
> lyste högt bland Spaniens adel,

riddare förutan tadel,
att jag talt med dig, jag tyckte.

Var det verkligt du, som rände
mig förbi vid tolfte timman,
mystiskt skramlande i dimman? —
Dock, på hjälmen jag dig kände!

Ja, Mambrinus' hjälm, den fina,
präktiga barberarskålen,
ännu lödderstänkt av tvålen,
såg jag genom natten skina.

I »Polstjernan» stå stroferna 4 och 5 inom anföringstecken.

r. 16 Polstj. av den *ändlösa* kampanjen?

Stroferna 6 och 7 där:

Ja, han rider genom tiden
ännu, riddaren av Mancha ...
Enligt min och mångas tanka
tar han livligt del i striden.

När för farorna vi skälva,
framtidsfaror obekanta,
och mot fredliga, bastanta
väderkvarnar kampen välva,

I mskpt finns en överstruken strof mellan de nuvarande femte och sjätte, vilken lyder:

Skall sennoran av Toboso,
hon, den skönaste bland sköna,
aldrig då din trohet löna,
världens primo amoroso?

mskpt r. 22 ännu *riddaren av* Mancha.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt följande slutomdöme:

»Går an — en av mina tidigaste.»

KLOWN CLOPOPISKY. Sid. 94.

Tryckt först i ND[1], omtryckt i ND[2] och SD. r. 58 lyder i mskpt

Och när jag *återkom till min* besinning

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 12 till *bömiskt* »varför bömiskt i Berlin? — Faktum var, att jag i Tyskland nästan endast drack bömiskt — tillhörde väl sjukkosten»

r. 22 *så sade* ä t *fortsatte*

r. 26 till *föll precis* »kanske snarare scen från landsortscirkus än från cirkus i världsstad, där man torde sända sin bukett till klädlogen».

r. 31 till *vild* »väl starkt ord?»

r. 40 » *stopp* »?»

r. 56 » *lösryckt bänklist* »tungt ljud».

r. 58 » *återkommit till* »t—t».

r. 69 » *ädelhjärtade* »?»

r. 78 till *gol* »Reminiscens av Heine (Reisebilder —England?)»

Slutomdöme:

»Kan ej neka, att jag erfarit hos mig själv något av klownens känslor — och kanske i någon mån liknande öde — dock först långt efter diktens författande — den utgjorde till en viss grad en antecipation — författad före den första diktsamlingens utgivande (dock sträcker sig likheten ej till det erotiska elementet).»

Med den reminiscens från Heine, som Fröding nämner vid rad 78, kan han knappast mena något annat än dvärgen Türlütü i »Florentinische Nächte» II (»Der Salon», III, i Elsters Heineupplaga bd IV, s. 354 ff.). Türlütü uppträdde i London tillsammans med en dresserad pudel, en femtonårig danserska och en liten trummande fru; han talade lidelsefullt och gravitetiskt om sina öden, och slutligen »krähte er wie ein Hahn». Det var ett för honom kännetecknande drag: »Manchmal, nach einer langen Phrase, krähte er wie ein Hahn.» Fem år därefter såg honom berättaren ånyo, denna gång i Paris; dödssjuk låg han i en vagga, förtalde om den femtonåriga danserskans otacksamhet och sitt eget elände: »Matt, wie überwunden, liess der Zwerg sein Haupt wieder sinken, sah mich lange an mit

einem unbeschreibbar geisterhaften Blick, krähte plötzlich wie ein Hahn und verschied.»

»Klown Clopopisky» var, under titeln *Fjasko,* med i den samling dikter, som Fröding sände Mauritz Hellberg från Görlitz i februari 1890 och som utgjorde grundstommen till »Guitarr och dragharmonika» (jfr inledningen till band II!). I sitt svarsbrev yttrade Hellberg om »Fjasko»: »*Fjasko* är bra, trots den i sig präktiga ramen kanske mindre stämmer med tavlan — men det är ett gott stycke ändå; du bör inte göra om det», och i annat sammanhang: »Du har en underbar formmakt och den kan locka till extravaganser (t. ex. i form av onödiga kraftord, ex. 'dängde' i 'Fjasko').»

Fröding berörde i sitt svar av den 16 mars särskilt denna dikt:

»Ramen om 'Fjasko' tror jag visst kom till, emedan jag var rädd att bli betraktad som hjälten, vilket annars vore som sanninga ä — emellertid tror jag icke den är så orimlig heller — klownen sitter på kafét och dricker vermut och röker cigarrett — var skulle en klown annars sitta, när han berättar sin historia? Att klatschen 'caro povro mio' förlorar något av sin effekt, bryr jag mig icke om — det är ju icke så allvarsamt menat. Den något exotiska färgen, som tillhör historien, lider åtminstone icke av papyrossröken.

'Dängde' håller jag också på, vore det också bara av trilska.»

Dikten var bibehållen i den samling Fröding sände till Bonniers förlag den 8 juli, men tillhörde de stycken, som förlaget ansåg borde utgå. Fröding var villig härtill, förklarade han i sitt brev 24 aug., men tillade: »Ett av dem har jag dock haft en viss förkärlek för, nämligen 'Fjasko', ty det synes mig icke sakna en viss kraft i diktionen, ehuru det är något grovhyvlat — men jag offrar det dock utan synnerlig sorg och saknad.» — Fröding lät sedan stycket undergå någon omarbetning. Jfr R. G:son Berg, »Clown Clopopisky. En av Frödings bikter» (i »Ord och bild», 1916, s. 545 ff.). Till denna uppsats bör nu göras det tillägget, att Fröding tidigt på året 1890 mottog underrättelsen om, att den unga dam, som var hans ungdomstycke, ingått förlovning med en annan (se Frey Svenson, »Gustaf Frödings diktning», s. 93), varför berättelsen i dikten är vida mer förenlig med gången av Frödings liv, än jag förut antagit.

Denna dikt är översatt till finska (*Klown Clopopisky*) av Larin Kyösti.

FÖRRÄDARN. Sid. 99.

Trycktes första gången i KT $^{6}/_{2}$ 1892 under titeln *En nidvisa* och undertecknad G. F.

Dikten har genomgått en fullkomlig omarbetning. I KT började den med nuv. fjärde strofen. Den nidades namn var där *Bertrand,* icke Guilbert.

Övriga ändringar äro:
r. 19 mskpt *stolta* Frankrike ND[12] SD *sköna* Frankrike
r. 23 KT *hans sorg var sann och stark som vår*

I stället för r. 25—28 stodo i KT följande två strofer:

Men det var sken och lögn och lek
— vid första nådeblick
från Karl av Valois han svek
sin fria konst och gick.

Nu smyger han i trapporna
bland hovets andra hjon,
som gå och vända kapporna
för vinden från en tron.

(Denna strof står ännu kvar, överkorsad, i manuskriptet.)
r. 31—32 KT hans *bröst* är *tomt,* hans *eld* är släckt,
hans sång är *bara* ord.
r. 34 » hans *blick* är *skev* och *skum*
r. 35 » hans skrud är *grann,*

Efter denna strof följde i KT strofen:

Och ljöd ett ord i sång och skrift,
som talte sant på trots,
det sägs, han viskat ord av gift
och att en man förgåtts.

r. 38 KT tomt *och torkat* mskpt ND^{12} SD tomt, *förtorkat*
r. 40 KT i *silke* och mskpt, ND^{12} SD i *flöjel* och

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt följande omdöme:

»Tillämnade en gång en fortsättning, innehållande erinran, att den som sjunger för pöbel och säljer 'la gaye science' till 'sämre folk' ej är bättre än den som gör det till ett hov — samt försoning mellan trubadurerna.»

Denna dikt är översatt till finska (*Petturi*) av Yrjö Weijola.

RENÄSSANS. Sid. 102.

Trycktes först i ND^{1}, omtrycktes i ND^{2} och SD.

Ingen annan ändring har ägt rum i texten än att i r. 20 *ett glas* i mskpt överstrukits och utbytts mot *en skål.*

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 29—32 i sin helhet »något invecklade rörelser».

Slutomdöme:

»Kanske någorlunda.»

Cellini är av Fröding gjord till huvudfigur även i dikten »Benvenutos hämnd» (i »Efterskörd»). Jfr J. Landquist, »Gustaf Fröding», s. 24 ff.

Denna dikt är översatt till norska av Alma Forsberg i hennes bok, och till finska (*Renessanssia*) av Valter Juva i »Valvoja» 1908, sedermera upptagen i hans samling 1915.

»Renässans» är tonsatt av Charles Kjerulf (W. Hansen).

DE GODE OCH DE ÄDLE. Sid. 104.

Trycktes första gången i KT $^{23}/_{12}$ 1893, ingick i ND[1] och omtrycktes i ND[2] och SD. I M har titeln utan hemul ändrats till *De goda och de ädla.*

Textändringar:

r. 2 M (utan hemul) de god*a* och de ädl*a*

r. 3 KT i *vackraste* belysning mskpt, ND[12] SD i *skönaste* belysning

r. 6 » mild*!*

r. 7 » *De* tänka

r. 8 » *Men* bakom

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 1 »Väl orätt av mig det» — förmodligen menade jag »förment ädel och god».

r. 8 till *så smått* »*så smått* är ej riktigt bra».

Slutomdöme:
»Kunde kanske duga efter omarbetning.»

I de randanmärkningar till Nietzsches »Also sprach Zarathustra», som Fröding nedskrev på hospitalet i Uppsala 1902 (?), står i Dritter Theil, kap. »Von den drei Bösen» vid orden:» Bei Welchen liegt die grösste Gefahr aller Menschen-Zukunft? Ist es nicht bei den Guten och Gerechten? *Zerbrecht, zerbrecht mir die Guten und Gerechten!*» följande:

»Jag erkänner ej, att verkligt gode och rättfärdige äro ringaktningsvärde och skadebringande, endast de, som med orätt så kallas. Dock har jag själv missbrukat orden på ett liknande sätt som Nietzsche ('Jag vill ej vara ädel, jag vill ej vara god' etc.).»

Denna dikt är översatt till finska (*Hyvät ja jalot*) av Yrjö Weijola.

IDEALISM OCH REALISM. Sid. 105.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

I texten har ingen annan ändring företagits än r. 6 mskpt får namn *för* ND[12], SD får namn *av*.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 3 o. 4 »kanske dunkelt».

r. 9 till *strunt är strunt* »torrt är torrt?»

Slutomdöme:
»Kanske någorlunda.»

Denna dikt är översatt till engelska (*Idealism and realism*) av Charles Wharton Stork och till finska (*Idealismi ja realismi*) av Valter Juva.

IDEALET. Sid. 106.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD
Ingen ändring har ägt rum i texten.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:
»Borde kanske förtydligas och i någon mån göras om.»
»Idealet» erinrar i sin stil om Goethes »Genialisch Treiben» (Cottas Jubiläumsaufl. II: 162).

Denna dikt är översatt till norska (*Idealet*) av Alma Forsberg, till tyska (*Das Ideal*) av Hanns von Gumppenberg och till finska (*Ihanne*) av Valter Juva.

HANS HÖGVÖRDIGHET BISKOPEN I VÄXJÖ. Sid. 107.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.
Ingen ändring har skett i texten.
I r. 17 har M ett tryckfel: *stycke* i st. f. *tycke*.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om detta stycke:

r. 4 har SD ett tryckfel: *blickar* i st. f. *blinkar*
r. 12 *och* ä t *i*
r. 23 i sin helhet »visst gammalt uttryck om Tegnér (Böttigers biografi?).»
r. 33—38 »panteism — vet ej om detta var i stil med Tegnérs världsuppfattning».
r. 45 till *skogarnas åbor* »hos Tegnér = djuren i skogen?» [I »Frithiofs saga» XIX, v. 19: »Skogens åbor fly med ångest, söka sina kulors hem.»]
r. 50 » *gap* »väl hårt ord».

Slutomdöme:
»Kanske någorlunda.»

Jfr. J. Landquist, »Gustaf Fröding», s. 140 ff. och »Skalden och Lucifer» (i »Litteraturen. Nordens kritiske revue», 1918, s. 9).

Denna dikt är översatt till norska (*Hs Højærværdighed Biskoppen i Vexiö*) av Alma Forsberg och till finska (*Hänen korkea-arvoisuutensa Vexiön piispa*) av Valter Juva.

BOLLSPELET VID TRIANON. Sid. 110.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Ingen textändring har skett.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

»Väl obetydligt.»

Denna dikt är översatt till norska (*Fjerboldspillet i Trianon*) av Alma Forsberg, till engelska (*Trianon*) av Fr. A. Judd i »Under the swedish colours», Elkin Mathews, London 1911 och till finska (*Trianon'in pallopeli*) av Valter Juva.

»Bollspelet vid Trianon» är tonsatt av J. Sibelius (A. Lundquist).

UR FRIEDERIKE BRIONS VISOR. Sid. 110.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD

Ingen annan textändring har skett än

r. 1 mskpt går *dans* kring ND[12] SD går *dansen* kring.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 1 *dansen* ä t *dans* (jfr ovan!).

r. 5 o 6 »sitta att söka?»

r. 13—24 »Rhen skall vara en symbol på Goethe — möjl. ej rätt?»

r. 25—32 »Passar kanske ej för prästdottern.»

Slutomdöme:

»Kanske går an?»

Dessa dikter äro skrivna på förvåren 1891. Den 17 april sände Fröding Mauritz Hellberg ett brev, vars början löd som följer:

»Härmed sänder jag till ditt påseende ett nytt decktvark av mig — olika allt annat jag skrivit, och jag är högst oviss, om det duger något till.

Det skulle vara Goethes prästflickas utgjutelser, sedan han hade rest sin väg. Jag har försökt att göra versarne så enkla som möjligt och måhända har jag lyckats så väl, att de rent av äro tarvliga. Men jag har också försökt att gjuta litet lidelse i enkelheten, ty Goethes älskade måste naturligtvis haft en god del lidelse i sina ådror. Några bitar tycker jag ändå äro lyckade, såsom 'Den stolta Rhen, som tågar' och 'Jag mötte en flicka'.

Goethes skildring av sin prästgårdskärlek har alltid gjort ett sällsamt intryck på mig. Jag tycker, att man knappt bland hans diktade kvinnogestalter kan finna något så älskvärt 'anmuthig' som denna, och det förefaller mig, som hon varit mer för honom än han velat erkänna. Den plötsliga brytningen kommer så omotiverat, att man blir flat. Hade han funnit, att hon var för obetydlig och tarvlig — en vanlig lantlolla — och trodde han, att hon snart skulle trösta sig med någon av de trevliga Elsasiska [!] grannarne? Den djupa och innerligt vemodiga ånger, som så ofta bryter fram i hans dikter, talar emot detta. Jag tror, att hon varit honom dyrbarare än någon annan, och att han icke blott offrat henne utan även en del av sig själv för sin ärelystnads skull. Hon hade ett omöjligt tillnamn och omöjliga släktingar, vilka skulle gjort honom själv löjlig

och omöjlig, vart han kom. Och att hon själv hade tagit saken på allvar, är säkert. Hon grämde sig till döds.

Det är väl en galen idé av mig att gräva upp en sådan där gammal historia? Men duger den icke, så får den väl brännas den ock, liksom så mycket annat förfelat gods.

Titta nu på den i *två* dar och säg mig, hur du tycker! Ifall det duger, skall jag bifoga det till de andra bitarne som en särskild avdelning och det är därför bråttom, ty korrekturen ha redan börjat komma hit.»

Denna utförliga redogörelse synes även ge vid handen, att Fröding ämnat göra en längre cykel dikter, lagda i Friederike Brions mun. Av dem fullbordade han säkerligen flera än de tre, som togos med i ND. Varför han ej fullföljde sin avsikt och tog in dem i »Gitarr och dragharmonika», känner jag icke med visshet.

Dessa dikter översattes till tyska (*Aus Friederike Brions Liedern*) av Hanns von Gumppenberg och Otto Badke samt till finska (*Friederike Brion'in lauluja*) av Valter Juva.

»Ur Friederike Brions visor» är tonsatt av Rachlew (W. Hansen).

SÅLUNDA TALADE ZARATHUSTRA. Sid. 115.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Ingen ändring har ägt rum i texten.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding härom:
till r. 10 ff. (t. o. m. *icke tjänare*).
»Detta är väl ej efterföljansvärt — möjl.: flyr det som med orätt av 'undermänniskor' kallas dygd och även verklig dygd.»
till r. 14 ff. t. o. m. *och icke eder nästa*
»väl tvivelaktigt sant och efterföljansvärt».

Slutomdöme:
»Skall vara ett försök att härma Nietzsche och giva vissa eftersägare en pik. Dock är bifall och ironi rätt invecklat konfunderade, så att man torde få en oredig uppfattning om vad som menas.»

Om Frödings intresse för Nietzsche vittnar en rad notiser och uttalanden i hans brev och uppsatser från skilda tider. Det skulle föra alltför långt att här ge någon översikt av dessa. Däremot kan det vara lämpligt att här ge några utdrag ur de synnerligen utförliga randanmärkningar till Nietzsches »Also sprach Zarathustra», som Fröding skrev in i sitt exemplar av detta arbete, medan han vistades på Uppsala hospital.

I likhet med alla dylika anteckningar från denna tid vittna de om hans dåvarande motvilja mot snart

sagt alla bildliga och poetiska uttryckssätt, liksom mot ironiska uttryck, generaliserande uttalanden, kort sagt mot varje framställning, som icke var med försiktighet avvägd och försedd med detaljreservationer för varje tänkbart undantagsfall. Naturligtvis vart Nietzsches form föremål för ett otal sådana anmärkningar på snart sagt alla punkter, och Fröding ger närmast intryck av att rakt inte vilja förstå eller kunna uppfatta kärnan i Nietzsches åskådning och att i det oändliga upprepa samma slags lilla polemik. Det omutliga sanningskravet kom Fröding att härvid vara outtröttligt envis genom hela det stora arbetet.

Först och främst förklarade han sig sakna klarhet. Vid Nietzsches ord »Der Übermensch ist der Sinn der Erde» tecknade han: »Något dunkelt»; vid »Der Mensch ist ein Seil, geknüpft zwischen Thier und Übermensch — ein Seil über einem Abgrunde»: »bilden ej fullt klar — dock icke alltför oförståelig», och orden »Wer in Blut und Sprüchen schreibt, der will nicht gelesen, sondern auswendig gelernt werden» framkallade Frödings bekännelse: »Jag har ej lust att läsa utanläxor och tycker mer om argumentförsedda påståenden än blotta påståenden vare sig av Salomo, Jesus, Goethe eller Zarathustra, minst om halvfärdiga och missvisande bilder.» Till »Der Mensch selber aber heisst dem Erkennenden: das

Thier, das rothe Backen hat» gjorde Fröding invändningen: »Äro negrer ej människor, som äro djur?» »Willst du den Weg zu dir selber suchen?» framkallade Frödings »väl onödigt, eftersom jag alltid är där jag är?» Sammanfattande skrev han till andra delens första stycke (fr. o. m. »Mund bin ich worden» t. o. m. »Auch meine Feinde gehören zu meiner Seligkeit»): »Tycks mig vackert, om ock bildspråket här liksom annorstädes i denna bok helst kunde bort ersättas med till exakthet strävande framställning. Poesien torde konfundera tankegångens klarhet?? Möjligen kunde bägge elementen skilts åt och var och en för sig kommit till sin fulla rätt — den storartade originala poesien och den djupa originala vetenskapliga tankegången i approximativt exakt framställning. På så sätt torde många begreppsförvirrande och språkförbistrande missförstånd undvikits???» Erkännande ord saknas emellertid icke. Om en del av »Das andere Tanzlied» (från: »dich grosse Binderin, Umwinderin» o. s. v.) skrev Fröding: »Dans i pictura per sonum? Väl skildrat. Möjl. skulle Nordau här tala om ekolali, men åtminstone på detta ställe tycks mig ljudåterklangen berättigad — lika berättigad som rim och inrim i poemer av de bäste (jfr Heine)» och »tycks mig vara ett poem så gott som andra av ansedda poeter — en skildring av livet som danserska [*nyckfull svårom-*

famnelig struknaj lockande och gäckande skönhetsrik men med demoniska nycker» och om »Gespräch mit den Königen»: »En viss saltad och kraftig humor i detta — även tänkvärt.»

Omvärderingen av alla värden fick även under vissa försiktighetsmått Frödings instämmande. Till nionde kapitlet av »Zarathustra's Vorrede» fogade han det villkorliga bifallet: »Bäst att undersöka, om förut satta värdebeteckningar äro riktiga eller ej, innan man förkastar deras riktighet. Även nysatta värdebeteckningar torde lämpligast kontrolleras, innan de antagas såsom riktiga. Iakttager man detta, tycks mig en omvägning av alla värden (även dem, som man känner mest benägenhet att ej undersöka) vara ändamålsenlig. Möjl. har Nietzsche givit en stark impuls till en dylik omvägning och detta må, ifall så är, räknas honom till förtjänst — och kanske ej en liten. Härmed vill jag ej säga, att jag underskriver allt eller ens det mesta av vad Zarathustra lär.» Likaledes instämde Fröding i Nietzsches angrepp på falska värden: »Falsche Werthe und Wahn-Worte: das sind die schlimmsten Ungeheuer für Sterbliche» (i »Von den Priestern»): »Instämmer, ehuru kanske ej i superlativet 'schlimmsten', men månne ej även Zarathustra själv riskerar att införa nya falska värden och förvillande ord — bidraga till

den gängse begreppsförvirringens och språkförbistringens ökande?»

Om övermänniskoidén (»Von alten und neuen Tafeln», 3) yttrade Fröding: »Möjligen en av Nietzsches största förtjänster — att energiskt föranleda uppmärksamheten att fästas på det sannolika i att ett nytt species, högre än det som betecknats med termen människa kan komma att utveckla sig ur species 'människa' — liksom det ju är sannolikt, att species 'människa' utvecklats ur species 'apa' eller något apan närstående species samt det sannolika i att detta nya species är i begynnande (om ock svagt begynnande) utveckling ur species människa. Möjl. kan ett dylikt än 'människa' högre species redan finnas utvecklat på andra världsklot eller i andra världsregioner, som ej äro världsklot, om nämligen varelser kunna existera i världskloten mellanliggande regioner??»

Till Nietzsches »Das Glück des Weibes heisst: er will» fogade Fröding: »Kanske ej allmängiltigt och kanske numer mindre omfattande giltigt än förr? Det torde ha funnits och kanske nu finnas talrikare än förr män, vilkas lycka möjl. kunde uttryckas med 'hon vill' och kvinnor, vilkas lycka möjl. kunde uttryckas med 'jag vill'? Dessa uttryck synes mig dock liksom åtskilligt annat i denna bok mindre tydliga. Lyckan i respektive

bägge fallen torde kanske lämpligare uttryckas med 'min—din viljas tillfredsställande'?»

Ett mycket stort rum bland dessa randanteckningar intas av Frödings meddelanden om sig själv, sin uppfattning och sitt lynne, i anknytning till uttalanden i boken. När det heter där: »Aber Heimat fand ich nirgends», skrev Fröding bredvid: »Även jag känner mig hem- och fosterlandslös — kanske är det mitt fel, ej hemmens och ländernas, kanske ingenderas, kanske bäggederas?» liksom han till budet »Eurer Kinder Land sollt ihr lieben» fogade: »sannolikt bättre än fädernes-landskärlek». »Ach, ich ward dieser Höchsten und Besten müde» står det i »Von der Menschen-Klugheit», Fröding tillade: »Känner något liknande — känner dock knappast lust att höja mig över dem, i trots av att jag finner deras värde tvivelaktigt — jag känner mig för svag att ens nå så högt som dessa, icke särdeles höge.» »Wie hoch meine Gipfel sind? Niemand sagte es mir noch. Aber gut kenne ich meine Thäler» föranledde Frödings: »Jag har ringa tro på högre toppar hos mig — mina dalar torde jag kanske känna så tämligen — jag borde kanske säga ohyggliga klyftdjup?» Självkännedom vågade han i viss mån tilltro sig; »Nackt hatte ich einst beide gesehn, den grössten Menschen und den kleinsten Menschen» gav Fröding orsak att bekänna: »Icke jag

— förefaller mig svårt att genomskåda vare sig stora eller små människor, som jag ju föga känner — är ej ens säker på att kunna genomskåda mitt eget väsen, som jag tror mig känna bättre än andra väsen — dock tror jag mig känna mig själv bättre numera än jag gjorde förr.» »Du bist Einer, der das Gehorchen verlernt hat: nun sollst du befehlen!» säger en röst till Zarathustra; Fröding fann: »för mig tycks befalla och lyda vara hart när ogörligt — men vid en viss lydnad har det blivit — befallandeförsöken gingo visst helt om intet?» — »Nicht alles musst du sehn wollen.» Fröding fann: »min vilja torde ej vara i min makt till den grad, att den kan befallas av mig — med vilken vilja skall jag framkalla min vilja?» Vid orden om: Weisheit, die im Dunklen blüht, eine Nachtschatten-Weisheit: als welche immer seufzt »alles ist eitel!» skrev Fröding: »Jag är visst ej långt ifrån denna nattskuggevishet, åtminstone angående mig själv. Allt vad jag själv strävar efter är fåfäng strävan?» och vid »alle allzu misstraurische Weisheit»: »Om jag äger någon vishet, torde den vara misstroende. Min själ torde alltså enligt Zarathustras mening vara feg — han torde ha rätt?» »Wo man nicht mer lieben kann, da soll man — *vollübergehn*» lär Zarathustra; Fröding bekände: »Torde vara en riktig regel — iakttagen av förnäma, men kanske ej lätt att iakttaga

för oss som ej höjt oss från den trätlystna plebejarten.»

»Der Schmarotzer wohnt, wo der Grosse kleine wunde Winkel hat» — Fröding kände sig delaktig av lågheten: »Jag kan ej neka, att jag har en viss benägenhet att mer sysselsätta mig med s. k. stores (kanske finnas verkliga sådana) fel och brister än med deras förtjänster», och brukade en följande sats (»wer aber höchster Art ist, der ernährt die meisten Schmarotzer. Die Seele nämlich, welche die längste Leiter hat und am tiefsten hinunter kann») att upphöja Goethe: »t. ex. Goethe, vardagsmänniskan och geniet, weimarianen och världsalltsinvånaren?» Om die Fliegen des Marktes heter det: »Sie bestrafen dich für alle deine Tugenden. Sie verzeihen dir von Grund aus nur — deine Fehlgriffe,» och Fröding känns vid även detta drag: »Tyckes mig finna en dylik benägenhet hos mig själv ibland? ehuru jag ej fullt gillar den?? Dock synes mig rätt att betrakta fel som fel även hos store?»

»Fliehe in deine Einsamkeit!» »Jag har ej själv flytt,» bekände Fröding, »men blivit tvingad till ensamheten — den har givit mig tillfälle till självkritik och eftertanke men har ringa hopp om att därav för mig eller andra resulterar något gagneligt?»

Zarathustra »hiess sie [die Menschen] lachen

über ihre grossen Tugend-Meister und Heiligen und Dichter und Welt-Erlöser»; Fröding anmärkte: »Att skratta åt dem torde vara väl pojkaktigt men att betrakta den värdebeteckning man givit dem med misstroende torde vara lämpligt. Själv känner jag dock, även jag, ibland lust att skratta — gaminen torde leva kvar även i mig, men gaminen är väl icke något särdeles högt mänskligt utvecklingsstadium.»

Om sin trötthet avlade Fröding gång på gång vittnesbörd i dessa anteckningar, så snart någon anledning yppade sig. »Zum Sterben wurden wir schon zu müde; nun wachen wir noch und leben fort — in Grabkammern» fick intyget: »har själv känt något dylikt»; till uttrycket »die Priester, die Weltmüden» fogade han: »Världstrött är jag kanske, men ej präst och känner mig en smula generad av prästsällskapet. Sannolikt menar dock Zarathustra världströtte av anakoret- och nunne-art, vilken väl ej är min art»; »ein frischer Brause-Wind kommt Zarathustra allen Weg-Müden; viele Nasen wird er noch niesen machen» — Fröding: »Sannolikt, men»: »verlohnt sich, dass es geniessen wird?» — so spreche ich, der müde und nichtschaffende? — »Auch durch Mauern bläst mein freier Athem, und hinein in Gefängnisse und eingefangne Geister» — Fröding: »Jag är en fånge och känner nog vinden blåsa — in genom

den ena gluggen och ut genom den andra — en fånge har ej mycken glädje av att veta, att det blåser frisk vind.»

I ett brev till Viktor Rydberg 5 mars 1895 skrev Fröding: »Jag har svängt av och an från Tolstoy till Nietzsche» — ovanstående små utdrag från hans självrannsakan kunna ge en föreställning om det sätt, varpå Fröding gick tillrätta med sig själv i anslutning eller motsats till vad Nietzsche uppenbarade och förkunnade.

Detta stycke är översatt till tyska (*Also sprach Zarathustra*) av Otto Badke och till finska (*Ni in tuhui Zarathustra*) av Yrjö Weijola.

ATLANTIS. Sid. 117.

Trycktes första gången i KT $^{5}/_{3}$ 1892, under tecknad G. F., omtrycktes i ND[12] och SD.

I texten ha följande ändringar ägt rum:

r. 2 KT den *eviga* kampens mskpt, ND[12], SD den *välvande* kampens

r. 25 KT *tämpel* och ND[12] SD *gårdar* och

r. 38 KT, ND[12] *själv* SD, M *självt*

r. 44 KT *vårdarnes rad, där de slumrande bo* ND[12] SD *dödsdrömmens stad, där de hänsovne bo*

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

»Se Heines *Vineta.*»

»Rytmen i dikten vaggar som en båt i böljegång.»

r. 9 till *verkligas strand* »s—s».

r. 10 » *drömmarnas svävande* »s—s».

r. 12—13 i sin helhet »låter tungt».

r. 21 *sjönk* ä t *sjunkit*

r. 22—28 »Solljus likt stjärnskimmer faller» — stämmer ej med »skinande».

r. 28 *i sorg* »svart flor etc.?»

r. 29—35 »intryck från rösträttsrörelsen?»

r. 38 *som själv gav sig döden* »översvämmade de sig själva?»

Slutomdöme:

»Rätt vackert, i synnerhet om de värsta missljuden avlägsnas.»

Heine behandlar Vinetamotivet, såvitt jag minnes, på två ställen: i dikten »Seegespenst» (»Die Nordsee» I) och i Nordsee III (»Reisebilder», II; i Elsters Heineupplaga III: 102); på det sistnämnda stället citerar han en strof ur Müllers dikt »Vineta». Någon egentlig inverkan på Frödings dikt synas dessa heineska stycken icke ha haft.

»Atlantis» har varit föremål för åtskilliga analyser, delvis i samband med undersökningar av »Parken», så av O. Holmberg i »Svenska dagbladet» $^{31}/_{8}$ 1913; av F. Böök i »Edda» II: 306

ff. (1915); av M. Feuk i »Språk och stil», XV, s. 214 ff.; av Frey Svenson i »Gustaf Frödings diktning», s. 214 ff.

Denna dikt är översatt till tyska av Hanns von Gumppenberg.

INFRUSET. Sid. 121.

Trycktes första gången i KT $^{24}/_{12}$ 1887 med titeln *Jul* och undertecknad G. F.

Ifrån denna tidigare gestaltning har den kvar endast de nuvarande första och tredje stroferna oförändrade samt fjärde strofen i något förändrat skick. »Jul» löd:

Vilsam [!] våg som frusit
liknar mänskoödet.
Mjuka sinnen hårdna
under kamp för brödet.

Vad som vänligt rörde
sig i ungdomsvåren,
smekt av varma vindar,
stelnar till med åren.

Skarp som nordanstormen
allas kamp mot alla
kyler genom märgen
och gör hjärtan kalla.

På varenda panna
»fiende» står skrivet.
Tvinga eller tvingas,
lösen är för livet.

Var och en vill vara
herren, icke trälen.
Avunden som rimfrost
lägger sig om själen.

Men ännu därinne
milda känslor bygga,
sitta där och sörja,
lutande och skygga.

Ständigt de med möda
kylans fjättrar skaka,
vilja upp, men falla
frysande tillbaka.

Bittert kall var luften,
som dem slog till möte.
Ljus och värme sparsamt
gå ur livets sköte.

Men vid jul det knytes
spridda strålar samman.
Köld och mörker vika
för den ljusa flamman.

Det som frusit inne
djupt i barmens gömma
vill i lösta vågor
ut i dagen strömma.

Hårda arbetshänder
känna lust att smeka.
Gamla mulna lynnen
vilja åter leka.

Kalla, trötta ögon
kunna le och gråta
och de hatanfrätta
offra och förlåta.

I ND[12] löd sjunde strofen:

Tills med stela lemmar
alla ligga döde
och till slut därinne
allt är tomt och öde.

I de »Rättelser», som Fröding skrev 1901, då »Samlade dikter» skulle ges ut, heter det om denna dikt: »I 'Infruset' (Nya dikter) uteslutes 5:te versen [= strofen] — 'där' i tredje versen utbytes mot 'tungt' — 'blir' [tryckfel i ND[2]] i 6:te versen utbytes mot 'bli' — versen 7 må få följande lydelse:»

varpå följer den nuvarande sjunde strofen. De två första rättelserna iakttogos icke i SD och jag har ej nu velat vidtaga dem.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 2 till *kamp* »otrevligt ord».

r. 3 » *genom märgen* »m — m».

r. 10—11 *milda* och *sitta där och sörja* »?» och »?»

r. 17 *Kampens* försågs med en bock (*V*).

r. 20 till *veka arma* »hiatus».

r. 22, 23 och 24 *blir, blir* och *bli* försågos med bockar (*V*).

r. 25 *milda* »?»

Slutomdöme:

»Kan duga efter retuschering.»

Dikten var med (omarbetad?) i den samling Fröding i februari 1890 sände M. Hellberg från Görlitz, men uteslöts sedan.

TRÖST. Sid. 123.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD Ingen ändring har ägt rum i texten.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 5 *skämt* och *skämt* försågos med *?*

r. 12 *ser morgonsolen* ä t *ser kanske solen.*

Slutomdöme:

»Går väl an.»

Jfr R. G:son Berg, »Landskapet och naturen i Frödings dikter» (i »Nordisk tidskrift», 1916).

Denna dikt är översatt till norska (*Tröst*) av Alma Forsberg och till finska (*Lohdutus*) av Larin Kyösti.

FYLGIA. Sid. 124.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD.

En ändring har ägt rum i texten:

v. 13 mskpt med *saliga* drag ND[12], SD med *lyckliga* drag.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 3 till *skygga* »är Fylgia en häst».

r. 4 » *när med lumpna* »ljuder ej väl».

r. 10—13 »ljugen lidelsefullhet».

Slutomdöme:

»Ej självkänt — har sett det berömmas utan tillräckliga skäl.»

Jfr J. Landquist, »Gustaf Fröding», s. 288 ff., och Frey Svenson, »Gustaf Frödings diktning», s. 211 ff.

Denna dikt är översatt till engelska (*Fylgia*) av Charles Wharton Stork och till finska (*Fylgia*) av Valter Juva.

»Fylgia» är tonsatt av V. Stenhammar (Elkan & Schildknecht).

KOROS. Sid. 125.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Ingen ändring har ägt rum i texten.

I anmärkningarna 1903 skrev Fröding om denna dikt:

r. 18 till *ro skull* »kanske för värmländskt ord? dock ej säker, om motsvarighet ej förekommer hos grekerna».

Slutomdöme:

»Medveten reminiscens av tysk övers. av Sofokles — dock utan sviklig avsikt — snarare pastichelust.»

Denna dikt är översatt till finska (*Koros*) av Valter Juva.

DEN EVIGE JUDEN. Sid. 126.

Trycktes först i ND[1], omtrycktes i ND[2] och SD. Följande ändringar ha ägt rum i texten:

r. 8 mskpt *vidjesnåret* ND[12], SD *videsnåret*

r. 27—28 mskpt ND[12], SD:

(den pina)
som i människornas liv *är lagt*
av den makt, som älskar att förtvina

Vid den kritiska granskningen av sina dikter 1903 märkte Fröding, att han här begått ett språkfel (*lagt* är neutrum i st. f. dengenus, genom

attraktion från det neutrala *liv*), som han lätt avlägsnade:

som i människornas liv *den lagt,*
denna makt,

Rättelsen har naturligtvis behållits här.

Anmärkningarna 1903 innehöllo vidare:

r. 34 till *som mot* »m — m».

r. 38 i sin helhet »varför det?»

r. 52, 54 o 55 »har visst något av reminiscens från Heidenstam».

r. 63 »passar ej till lokaliteten — bör ändras».

Slutomdöme:

»Formellt ej illa, men innehållet av tvivelaktigt värde.»

Jfr J. Landquist, »Gustaf Fröding», s. 233.

Denna dikt är översatt till norska (*Den evige Jöde*) av Alma Forsberg.

Ruben G:son Berg.

INNEHÅLL.

Inledning V

FRÅN VÄRMLAND.

Balen 3
En litten låt ôm vårn 18
Bergslagstroll 21
Blixten 24
Gamle skam 27
Jäntblig 30
Korperal Storm 32
Mordet i Vindfallsängen 34
I valet och kvalet 38
Tre trallande jäntor 41
En nyårslåt 43
Den gamla goda tiden 45
Säv, säv, susa 47
I bönhuset 49
Stadens löjtnant 51
»Skalden Wennerbom» 53

BIBLISKA FANTASIER.

Mannen och kvinnan 59
Vår 65
Höst 67
Saul och David 69
Upp till Salem 74
Predikaren 76

En syn 80
Hosiannah 82
Det är fullbordat 84

FRÅN NÄR OCH FJÄRRAN.

Tronskifte 89
Don Quixotte 92
Klown Clopopisky 94
Förrädarn 99
Renässans 102
De gode och de ädle 104
Idealism och realism 105
Idealet 106
Hans högvördighet biskopen i Växjö 107
Bollspelet vid Trianon 110
Ur Friederike Brions visor 112
Sålunda talade Zarathustra 115
Atlantis 117
Infruset 121
Tröst 123
Fylgia 124
Koros 125
Den evige juden 126

Anmärkningar 131

LSwed.
F 9254

171904

Author Fröding, Gustaf

Title Samlade skrifter. Vol. 3.

NAME OF BORROWER

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File".
Made by LIBRARY BUREAU